

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GELİBOLU TABYALARI GEZİ GÜZERGAHI ÖNERİSİ VE
ÇANAKKALE RUMELİ HAMİDİYE TABYASI
RESTORASYON PROJESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gülzade Merve İNCE**

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Restorasyon

EKİM 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GELİBOLU TABYALARI GEZİ GÜZERGAHI ÖNERİSİ VE
ÇANAKKALE RUMELİ HAMİDİYE TABYASI
RESTORASYON PROJESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gülzade Merve İNCE
(502081207)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 12 Eylül 2011
Tezin Savunulduğu Tarih : 21 Ekim 2011**

**Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Gülsün TANYELİ (İTÜ)
Prof. Dr. Cengiz CAN (YTÜ)**

EKİM 2011

Aileme,

ÖNSÖZ

Savunma içgüdüğü insalığın varlığından beri kendini gösteren bir içgüdüdür. İnsanoğlu, bu güdü ile kendini korumak adına önce doğal koşullardan yararlanmış, gelişen süre zarfında kendini geliştirmesi ve sahip olduğu imkanları değiştirip kontrol altına alması sonucu bu güdüyü kendi eliyle oluşturduğu çevresine yansıtmıştır. Böylece yapı tarihi ile birlikte “savunma yapıları” da süreç içindeki yerini almış, insanlık tarihi içinde yapının ve yaşam alanlarının gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma içinde ise bu sürecin geliştirdiği tabyalar ele alınmış olup, onlardan Çanakkale Rumeli Hamidiye Tabyası ele alınarak hem bu süreç içindeki rolü incelenmiş hem de bundan sonraki süreçte nasıl bir rol alarak yeniden değerlendirilebileceği üzerine bir proje geliştirilmiştir.

Öncelikle bu konuyu çalışmamda önümü açıp desteğini esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. S.Yıldız Salman’a çok teşekkür ederim. Bu çalışma esnasında bilgi ve birikimlerini esirgemeyen tüm hocalarıma da teşekkürlerimi borçluyum.

Aileme, her türlü desteği benden esirgemeyerek yanımda buldukları için, özellikle babama her pes etme aşamamda yeniden ayağa kalkmamda gösterdiği özveri için teşekkür ederim.

Arazi çalışması esnasında desteklerini esirgemeyen Harita Mühendisi Serkan Güler’e, Mimar N. Ali Hacıoğlu’na, kardeşim C. Safa İnce’ye ve babam Cevat İnce’ye, Osmanlıca metinleri günümüz Türkçe’sine çeviren Yrd. Doç. Dr. Ahmet Esenkaya’ya teşekkürlerimi borçluyum.

Arşiv ve kütüphane çalışmalarında bana yol gösteren Çanakkale Deniz Müzesi Komutanı Dz. Alb. Can Uzunsoy’a, yaptığım çalışmaya izin veren ve her türlü kolaylığı sağlayan Genel Kurmay Başkanlığı çalışanları ile Çanakkale Boğaz Komutanlığı personeline, arazi çalışması esnasında, Rumeli Hamidiye Tabyasının lojmana çevrilmiş karargah binasında yaşamlarını devam ettiren ve kapılarını bana açan lojman sakinlerine çok teşekkür ederim.

Ekim 2011

Gülzade Merve İnce
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xviii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Literatür Özeti	1
2. SAVUNMA YAPILARININ GELİŞİMİ	3
2.1 Savunma Kavramı	3
2.2 Askeri Teşkilatın Oluşması ve Gelişimi.....	4
2.3 Silah Teknolojisinin Gelişimi.....	7
2.4 Harp Sisteminin Mekansal İhtiyaçları ve Dönüşümleri	8
3. TABYA MİMARİSİNİN ÖZELLİKLERİ	13
3.1 Tabyaların Sınıflandırılması.....	14
3.2 Tabyaların Bölümleri	15
3.3 Coğrafi Koşulların Tabya Mimarisine Etkileri	16
3.3.1 Kıyı tabyaları.....	16
3.3.2 Kara tabyaları	17
4. ÇANAKKALE ÖZELİNDE SAVUNMA YAPILARI	19
4.1 Çanakkale Boğazı.....	19
4.1.1 Coğrafi Özellikleri	19
4.1.2 İklim	19
4.1.3 Tarihsel Gelişim	20
4.2 Çanakkale Savunma Yapılarının Gelişimi	22
4.3 Çanakkale’de Tabya Mimarisi’nin Özellikleri.....	26
4.4 Çanakkale Bölgesinde Yer Alan Tabyalar	30
4.4.1 Ertuğrul Tabyası.....	30
4.4.2 Domuzdere Tabyası	31
4.4.3 Yıldız Tabyası	31
4.4.4 Rumeli Mecidiye Tabyası	32
4.4.5 Rumeli Hamidiye Tabyası	32
4.4.6 Namazgah Tabyası	33
4.4.7 Değirmen Burnu Tabyası	34
4.4.8 Çamburnu Tabyası	34
4.4.9 Nara Tabyası	35
4.4.10 Anadolu Mecidiye Tabyası	36
4.4.11 Anadolu Hamidiye Tabyası	36
4.4.12 Orhaniye Tabyası	36

4.4.13 Çimenlik Kalesi Tabyası	37
4.4.14 Seddülbahir Kalesi Tabyası.....	37
4.4.15 Kumkale Tabyası.....	38
4.4.16 Mesudiye Tabyası	39
4.4.17 Dardanos Tabyası.....	39
4.4.18 Turgut Reis Tabyası	39
4.4.19 Çakaltepe Tabyası	40
5. RUMELİ HAMİDİYE TABYASI	41
5.1 Rumeli Hamidiye Tabyası'nın Konumu ve Tarihçesi.....	41
5.2 Mevcut Durum.....	44
5.2.1 Bonet I.....	45
5.2.1.1 Z01 Giriş Holü	46
5.2.1.2 Z02 Cephane Odası I.....	48
5.2.1.3 Z03 Cephane Odası II	49
5.2.1.4 Z04 Cephane Sevkiyat Koridoru.....	51
5.2.1.5 Cephe Özellikleri.....	52
5.2.2 Top Yeri I.....	53
5.2.3 Bonet II.....	55
5.2.3.1 Z06 Giriş Holü	55
5.2.3.2 Z07 Cephane Odası I.....	57
5.2.3.3 Z08 Cephane Odası II	58
5.2.3.4 Z09 Cephane Odası III	60
5.2.3.5 Z10 Cephane Odası IV	62
5.2.3.6 Z11 Cephane Sevkiyat Koridoru.....	64
5.2.3.7 Cephe Özellikleri.....	66
5.2.4 Top Yeri II.....	67
5.2.5 Bonet III	69
5.2.5.1 Z13 Giriş Holü	69
5.2.5.2 Z14 Cephane Odası I.....	71
5.2.5.3 Z15 Cephane Odası II	72
5.2.5.4 Z16 Cephane Sevkiyat Koridoru.....	73
5.2.5.5 Cephe Özellikleri.....	74
5.2.6 Karargah Binası.....	75
5.2.7 Rumeli Hamidiye Tabyası'nda Yapısal Bozulmalar.....	75
5.2.7.1. Dış etkenler	75
5.2.7.1. Malzeme Bozulmaları	76
5.2.7.1. Strüktürel sorunlar.....	77
5.2.7.1. Kullanıcı müdahaleleri	77
5.3 Restitüsyon	78
5.3.1 Genel Yerleşim Durumu	78
5.3.2 Bonetler ve Top Yerleri.....	79
5.3.3 Karargah Binası.....	85
6. KÜLTÜR MİRASI OLARAK SAVUNMA YAPILARI	89
7. RUMELİ HAMİDİYE TABYASI RESTORASYON KARARLARI	93
7.1 Yeni İşlev Önerisi.....	93
7.1.1. Alan Yönetimi Önerisi	94
7.1.2 Rumeli Hamidiye Tabyası Yeniden Kullanım Önerisi	101
7.2. Müdahale Yöntemleri.....	104
7.2.1. Temizleme.....	104
7.2.2 Sağlamaştırma	105

7.2.3 Bütünleme	106
7.2.4 Yeniden yapım	106
7.2.5 Çağdaş donatı ile destekleme	107
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
KAYNAKLAR	111
EKLER.....	113
EK A: Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan alınan belgeler.....	113
EK B: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı Harita Ekleri'nden yararlanarak hazırlanan bölge analiz haritası.....	115
Ek C : Rumeli Hamidiye Tabyası Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projelerine ait çizimler.....	121

KISALTMALAR

M.Ö.	: Milattan önce
TMP	: Tarihi Milli Park
UDGP	: Uzun devreli gelişim planı
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
ATASE	: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Machiavelli'nin ordu düzeni önerisi	6
Şekil 2.2 : Vauban'ın tabya tasarımı	12
Şekil 4.1 : Köse Burnu Tabyası Abdülhamit Arşivi'nde ulaşılan fotoğrafı	27
Şekil 4.2 : Nara Baba Tabyası Abdülhamit Arşivi'nde ulaşılan fotoğrafı.....	28
Şekil 4.3 : Değirmen Burnu Tabyası Abdülhamit Arşivi'nde ulaşılan fotoğrafı.....	28
Şekil 4.4 : Seddülbahir Kalesi Tabyası Abdülhamit Arşivi'nde ulaşılan fotoğrafı ..	29
Şekil 4.5 : Çanakkale bölgesinde yer alan tabyalar	30
Şekil 4.6 : Ertuğrul Tabyası	31
Şekil 4.7 : Domuzdere Tabyası.....	31
Şekil 4.8 : Rumeli Mecidiye Tabyası (google earth).....	32
Şekil 4.9 : Rumeli Hamidiye Tabyası (google earth)	33
Şekil 4.10 : Namazgah Tabyası (2011).....	33
Şekil 4.11 : Değirmen Burnu Tabyası (google earth).....	34
Şekil 4.12 : Çamburnu Tabyası	35
Şekil 4.13 : Nara Burnu Tabyası (google earth).....	35
Şekil 4.14 : Anadolu Hamidiye Tabyası (google earth)	36
Şekil 4.15 : Çimenlik Kalesi Tabyası	37
Şekil 4.16 : Seddülbahir Kalesi Tabyası (google earth)	38
Şekil 4.17 : Kumkale Tabyası (google earth)	38
Şekil 4.18 : Mesudiye Tabyası (2010).....	39
Şekil 4.19 : Turgut Reis Tabyası (2010).....	40
Şekil 4.20 : Çakaltepe Tabyası (2010).....	40
Şekil 5.1 : 19 Temmuz 1915 yılında Fransa'da yayımlanan Ilustrasyon gazetesinde Kilitbahir bölgesini gösteren hava fotoğrafı (İbrahim Aksu Arşivi).....	41
Şekil 5.2 : Alanın hava fotoğrafı (google earth, 2011).....	41
Şekil 5.3 : Rumeli Hamidiye Tabyası Bonet II cephesinde yer alan kitabe	42
Şekil 5.4 : Karargah binası ve binanın kuzey cephesinde yer alan, 1971 yılında yapılan tadilatı gösteren tabela.....	42
Şekil 5.5 : Rumeli Hamidiye Tabyası'nın; (a) güney cephesinde yer alan tel çit ve (b) kuzey yönünde kalan küp granit taş döşeli Kilitbahir Köy yolu	44
Şekil 5.6 : Rumeli Hamidiye Tabyası ile Namazgah Tabyası'nı birbirine bağlayan özgün yol.....	44
Şekil 5.7 : (a) Duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma açıklığı (b) Havalandırma açıklığının kesiti	45
Şekil 5.8 : (a) Havalandırma açıklığının tavanında yer alan dairesel havalandırma boşluğu (b) Açıklığın zemininde yer alan dairesel boşluk.....	46
Şekil 5.9 : Bonet I'in giriş kapısı	47
Şekil 5.10 : (a) Bonet I'in giriş sahanlığı (b) Bonet I'in giriş alanının tonozu.....	47
Şekil 5.11 : (a) Z01 no'lu giriş holü ve cephaneye odalarına açılan kapılar (b) Z01 no'lu mekanın duvarında yer alan havalandırma boşlukları	47
Şekil 5.12 : (a) Z02 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapının mekan içinden görünüşü	48

Şekil 5.13 : (a) Z02 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z02 no'lu mekanın Z03 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı.	49
Şekil 5.14 : Z02 no'lu mekanın tonoz örtüsü.....	49
Şekil 5.15 : (a) Z03 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Z03 no'lu mekanın giriş sahanlığı	50
Şekil 5.16 : (a) Z02 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı (b) Duvar yüzeyinde okunan özgün döşeme kotu izi.....	50
Şekil 5.17 : (a) Z04 no'lu mekanın duvarında yer alan havalandırma nişi (b) Top yerine açılan cephaneye sevkliyat koridoru	51
Şekil 5.18 : (a) Bonet I' in giriş kapısı (b) Bonet I' in cephesinde yer alan pencere....	52
Şekil 5.19 : (a) Bonet I' in cephe duvarı (b) Bonet I' in sağ köşesinde yer alan profil	53
Şekil 5.20 : (a) Top yeri I' in top platformunun kuzey cephesi (b) Top yeri I' in güney duvarı.....	54
Şekil 5.21 : Top yeri I, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet I' in batı duvarı ve cephaneye sevkliyat koridorundan top yerine açılan kapı ..	54
Şekil 5.22 : Top yeri I, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet II' nin doğu duvarı ve cephaneye sevkliyat koridorundan top yerine açılan kapı	54
Şekil 5.23 : (a) Bonet II' nin giriş alanı zemini (b) Z06 no'lu giriş holü	56
Şekil 5.24 : Z06 no'lu holden, sırası ile Z07, Z08, Z09, Z10 no'lu cephaneye odalarına girişi sağlayan kapı açıklıkları.....	56
Şekil 5.25 : (a) Z07 no'lu mekanın kapı açıklığı (b) Z07 no'lu cephaneye odasının duvar sistemi	57
Şekil 5.26 : (a) Z07 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z07 no'lu mekanın Z08 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı.	58
Şekil 5.27 : Z07 no'lu mekanın zemini ve günümüze ulaşan sekiler	58
Şekil 5.28 : (a) Z08 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapı üstünde yer alan ahşap lento	59
Şekil 5.29 : (a) Z08 no'lu mekanın duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları (b) duvar yüzeylerinde çimento sıva ile yapılan müdahale	59
Şekil 5.30 : (a) Z08 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z09 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı	60
Şekil 5.31 : Z08 no'lu mekanda döşemelerin oturduğu sekiler	60
Şekil 5.32 : (a) Z09 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapı üzerinde yer alan ahşap lento	61
Şekil 5.33 : (a) Z09 no'lu mekanın giriş sahanlığı (b) Z09 no'lu cephaneye odasının duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları	61
Şekil 5.34 : Z09 no'lu mekanın; (a) Z07 no'lu cephaneye odası, (b) Z11 no'lu cephaneye sevkliyat koridoru duvarlarında yer alan havalandırma açıklıkları.....	62
Şekil 5.35 : Z09 no'lu mekan, döşemelerin oturduğu seki sistemi.....	62
Şekil 5.36 : (a) Z10 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapı üzerinde yer alan ahşap lento	63
Şekil 5.37 : Z10 no'lu mekanın giriş sahanlığı ve duvar üzerindeki havalandırma delikleri.....	63
Şekil 5.38 : Z10 no'lu mekanın, (a) Z09 no'lu cephaneye odası, (b) Z11 no'lu cephaneye sevkliyat koridoru ile arasında yer alan havalandırma açıklıkları.....	64
Şekil 5.39 : Z10 no'lu mekan, döşemelerin oturduğu seki sistemi.....	64
Şekil 5.40 : Z11 no'lu mekanın, (a) Top yeri II (b) Top yeri I' e açılan cephaneye sevkliyat koridoru (c) tuğla tonoz detayı	65
Şekil 5.41 : Bonet II' nin giriş cephesi	66

Şekil 5.42 :	Kitabenin üstünde, dikdörtgen çerçeve çevresinde dönen profil detayı	66
Şekil 5.43 :	Bonet II'nin giriş kapısı ve üzerinde yer alan kitabe.....	67
Şekil 5.44 :	(a)Top yeri II ile Bonet II arasında yer alan merdiven (b) Top yeri II ile Bonet III arasında yer alan merdiven	67
Şekil 5.45 :	(a)Top yeri II'nin top platformunun kuzey cephesi (b) Top yeri II'nin güney duvarı.....	68
Şekil 5.46 :	Top yeri II, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet II'nin batı duvarı ve cephaneye sevkîyat koridorundan top yerine açılan kapı	68
Şekil 5.47 :	Top yeri II, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet III ün doğu duvarı ve cephaneye sevkîyat koridorundan top yerine açılan kapı	68
Şekil 5.48:	(a) Bonet III'ün giriş kapısı (b) Bonet III'ün giriş sahanlığı.....	70
Şekil 5.49 :	Z13 no'lu giriş holü.....	70
Şekil 5.50 :	(a) Z13 no'lu mekandan cephaneye odalarına açılan kapı açıklıkları (b) Holün cephaneye sevkîyat koridoruna dönüşünde yer alan plastr.....	71
Şekil 5.51 :	(a)Z14 no'lu mekanın giriş sahanlığı (b) Z14 no'lu mekanın duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları	71
Şekil 5.52 :	(a) Kemerli pencere açıklığı (b) Z15 no'lu mekan ile arasındaki havalandırma açıklığı (c) duvarlarda yer alan havalandırma boşlukları	72
Şekil 5.53:	Z15 no'lu mekanın giriş kapısı ve sahanlığı	72
Şekil 5.54 :	(a)Z14 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı (b) duvar üzerinde yer alan havalandırma boşlukları ve özgün zemin kotu izi	73
Şekil 5.55 :	Z16 no'lu cephaneye sevkîyat koridoru.....	74
Şekil 5.56 :	(a)Bonet III'ün cephesi (b) Bonet III'ün batısında yer alan istinat duvarı	74
Şekil 5.57 :	Namazgah Tabyası'nın Abdülhamit Arşivi'nde ulaşılan fotoğrafı	79
Şekil 5.58 :	Namazgah Tabyası, I. Dünya Savaşı esnasında top etkisi ile yıkılan alan, örtü sistemi detayı, restorasyon öncesi ve sonrası.....	80
Şekil 5.59 :	Namazgah Tabyası, bonetler üzerinde yer alan havalandırma bacaları	81
Şekil 5.60 :	Tabya sistemi; top yerleri ve cephaneliklere dair kroki (ATASE).....	82
Şekil 5.61 :	Tabya sistemi; topun, top yerine yerleşimini gösteren kroki (ATASE)	82
Şekil 5.62 :	Tabya sistemi; topun, top yerine yerleşimini gösteren kesit (ATASE).	83
Şekil 5.63 :	Topun, top platformlarındaki yerleşimini gösteren dönem fotoğrafları (Tolga Örnek Arşivi).....	83
Şekil 5.64 :	(a) Top yeri I'de yer alan topun sabitleme kürsüsü (b) Top yeri II'de yer alan topun sabitleme kürsüsü	83
Şekil 5.65 :	Rumeli Mecidiye Tabyası, top sistemi, restorasyon sonrası	83
Şekil 5.66 :	Anadolu Hamidiye Tabyası, yapılan tadilatı gösteren kroki (ATASE)	84
Şekil 5.67 :	Karargah binasının restitüsyonuna dair hazırlanan kroki.....	86
Şekil 5.68 :	Alanın cumhuriyet dönemine ait hava fotoğrafı(İbrahim Aksu Arşivi)	86
Şekil 5.69 :	Hava fotoğrafından detay	86
Şekil 5.70 :	Karargah binası güney cephesi görünüşü.....	87
Şekil 6.1 :	Milli Tarih Parkı, Citadel, SansSouci, Ramiers, Haiti	89
Şekil 6.2 :	Vauban'ın tabya tasarımı, Fransa.....	90
Şekil 6.3 :	Soumenlinna Tabyası, Finlandiya	90
Şekil 6.4 :	Panama'nın Karayip tarafında yer alan tabya sistemi	91
Şekil 6.5 :	Rietveld, Bunker (korugan) 599.....	92
Şekil 7.1 :	Kılavuz ve Harita, Barış Parkı, TC Orman Bakanlığı (2002)	95
Şekil A.1 :	Çanakkale KTVKK'dan alınan envanter kaydı 1970-2010 Ekim sonu	113

Şekil A.2 : Çanakkale KTVKK'dan alınan Bolayır Merkez Tabya'ya ait anıt fişi	114
Ek B.1 : Bölge Analiz Haritası	117
Ek B.2 : Birincilik Ödülü Alan Proje	119
Ek C.1 : Rumeli Hamidiye Tabyası, vaziyet planı	123
Ek C.2 : Rumeli Hamidiye Tabyası +1.20 kot planı, rölöve çizimi	124
Ek C.3 : Rumeli Hamidiye Tabyası -0.20 kot planı, rölöve çizimi	125
Ek C.4 : Rumeli Hamidiye Tabyası A-A, B-B kesitleri, rölöve çizimi.....	126
Ek C.5 : Rumeli Hamidiye Tabyası I-I, J-J kesitleri, rölöve çizimi	127
Ek C.6 : Rumeli Hamidiye Tabyası K-K, L-L kesitleri, rölöve çizimi	128
Ek C.7 : Rumeli Hamidiye Tabyası O-O, P-P kesitleri, rölöve çizimi.....	129
Ek C.8 : Rumeli Hamidiye Tabyası Ü-Ü, V-V kesitleri, rölöve çizimi	130
Ek C.9 : Rumeli Hamidiye Tabyası cephesi, rölöve çizimi	131
Ek C.10 : Rumeli Hamidiye Tabyası +1.20 kot planı, restitüsyon çizimi.....	132
Ek C.11 : Rumeli Hamidiye Tabyası -0.20 kot planı, restitüsyon çizimi.....	133
Ek C.12 : Rumeli Hamidiye Tabyası A-A, B-B kesitleri, restitüsyon çizimi	134
Ek C.13 : Rumeli Hamidiye Tabyası I-I, J-J kesitleri, restitüsyon çizimi.....	135
Ek C.14 : Rumeli Hamidiye Tabyası K-K, L-L kesitleri, restitüsyon çizimi.....	136
Ek C.15 : Rumeli Hamidiye Tabyası O-O, P-P kesitleri, restitüsyon çizimi	137
Ek C.16 : Rumeli Hamidiye Tabyası Ü-Ü, V-V kesitleri, restitüsyon çizimi.....	138
Ek C.17 : Rumeli Hamidiye Tabyası cephesi, restitüsyon çizimi	139
Ek C.18 : Rumeli Hamidiye Tabyası +1.20 kot planı, restorasyon çizimi.....	140
Ek C.19 : Rumeli Hamidiye Tabyası -0.20 kot planı, restorasyon çizimi.....	141
Ek C.20 : Rumeli Hamidiye Tabyası cephesi, restorasyon çizimi	142
Ek C.21 : Rumeli Hamidiye Tabyası, Karargah Binası planı, rölöve çizimi	143
Ek C.22 : Rumeli Hamidiye Tabyası, Karargah Binası ön ve arka cepheleri, rölöve çizimi.....	144
Ek C.23 : Rumeli Hamidiye Tabyası, Karargah Binası yan cepheleri, rölöve çizimi	145

GELİBOLU TABYALARI GEZİ GÜZERGAHI ÖNERİSİ VE ÇANAKKALE RUMELİ HAMİDİYE TABYASI RESTORASYON PROJESİ

ÖZET

İnsanoğlu, kendini koruma güdüsünü hep içinde barındırmıştır. Bunun için önce doğal koşullardan yararlanmış, gelişen süre zarfında kendini geliştirmesi ve sahip olduğu imkanları değiştirip kontrol altına alması sonucu bu güdüyü kendi eliyle oluşturduğu çevresine yansıtmıştır. Böylece yapı tarihi ile birlikte “savunma yapıları” da süreç içindeki yerini almış, ve insanlık tarihi içinde yapının ve yaşam alanlarının gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

Farklı dönemlerde, farklı malzeme ve tekniklerle oluşturulmuş savunma yapıları karşımıza çıkmaktadır. Bunlar büyüklük, ölçek ve nitelik olarak farklılıklar göstermekte, insanlık tarihinin gelişimi, malzemeyi kullanma şekli, yaşam alanlarını şekillendiriş, topluluklar arası ilişkiler ve saldırma/savunma duygusunun gelişimi ile ilgili önemli bir bilgi ve teknik kaynağı olarak karşımızda bulunmaktadır. Teknolojinin, savaş ve savunma kavramlarının değişmesi, yaşam şeklinin dönüşmesi ile birlikte bu yapı stoğunun büyük bir bölümü işlevini yitirmiştir. Karşımızda değerlendirilmesi gereken ciddi bir yapı birikimi bulunmaktadır. Tabyalar da bu yapı grubu içinde önemli bir alan oluşturmaktadır.

Tabyalar, öncülleri olan kalelere oranlara daha küçük hacimler olup, askeri bataryalar niteliğinde yapılar olduklarından, günümüz koruma anlayışı içerisinde, yeniden işlevlendirilmek istendiğinde daha az kapalı kullanım alanı sunmaktadırlar. Bu nedenle bu yapılar yeniden işlevlendirilirken, yapısal özellikleri iyi değerlendirilmelidir.

Çanakkale bölgesinde de tabyalar savunma tipolojisi içinde önemli bir yapı stoğı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kısmı restorasyon müdahalesi görmekte birlikte, alan bir bütün olarak değerlendirilmediğı için hem yapıların korunması hem de yapılan işlerin niteliğinin düşük olması gibi problemlerle karşılaşmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, I. Dünya Savaşı içindeki rolü ile bugün oldukça yoğun bir turist potansiyeli olan, her sene yoğun turizm hareketlerinin gözlendiğı bir alandır. Bölge için hazırlanmış olan uzun devreli gelişim planı bulunmakta, ancak alanda yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle alanın, sahip olduğu kültür varlıkları ile birlikte doğru değerlendirilmesi, alan yönetiminin geliştirilerek bütüncül uygulamalar yapılması gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında Çanakkale Rumeli Hamidiye Tabyası ele alınarak Gelibolu bölgesinde tabya sistemlerinin gelişim süreci içindeki rolü incelenmiş hem de bundan sonraki süreç içinde nasıl bir rol alarak yeniden değerlendirilebileceğı üzerine bir restorasyon projesi geliştirilmiştir. Aynı zamanda Gelibolu bölgesinde yer alan tabyalar değerlendirilerek bir gezi güzergahı ve alan yönetimi önerilmiştir.

THE TRAVEL ROUTE ADVICE FOR GELİBOLU FORTS AND RESTORATION PROJECT OF ÇANAKKALE RUMELİ HAMİDİYE FORT

SUMMARY

Defense instinct has been existed from the beginning of mankind and with this instinct to protect himself, benefited from the natural conditions. People develop themselves and started to control of its facilities as a result of changing the environment. Thus, together with the history of the building, "defensive structures" have been replaced in the process. In the history of humanity defence systems have taken an important role in the development of building and living areas.

During various time periods, defensive structures with different materials and technicals can be seen. According to their size, scale and quality, these buildings have characteristic properties and they give very important ideas in terms of the information and source of techniques about the historical development of human beings, the usage of materials, the shape of the living space, the realitonships between the cultures and the development of the defense or attack motivations. These buildings have mostly lost their functions because of the changes on technology, war and defense concepts, the type of livings. So many such kinds of buildings and structures should be reevaluated. Forts systems are very important part of this category.

Since the forts are smaller than the castles which are the previous structures of the forts and the forts' characteristics are mostly like the army defence-batteries structure, after the reconstructions of the forts, they can only satisfy very small indoor areas to use. Because of these reasons, while reconstruction of such kind of buildings, the structural characteristics of these buildings should be valued very seriously.

Also in Çanakkale area, the forts can be seen as very important and strategic buildings groups according to defense typology. Although some of them were reconstructed, since the all forts in this area were not valued together, some problems, such as not protecting the structures well and lack of quality in the reconstruction projects, has ocured. Nowadays, The National Park Of Gelibolu Peninsula has very significant potential and also development in tourism because of its critical role on I. World War. There is a well worked-scheme and a long-term project to satisfy the development of this area, however the efforts for such kinds of projects are not enough. Because of these reasons, this area should be evaluted very carrefully with its culturel assets and by the enhancing of the area management all the critical application should continue according to these princibles.

Within the context of this study, by undertaking of Çanakkale Rumeli Hamidiye Fort, not only roles of fort systems in the development process of Gelibolu district have been analysed, but also their further roles have been rere connaitied with the help of the evaluation of a restoration project. In addition, with the usage of these forts on Gelibolu, a travel route and a field management project has been advised.

1. GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Bu çalışma, günümüzde savaş ve savunma sistemlerinin değişmesi sonucu atıl durumda kalmış olan tabya yapılarının ele alınmasını sağlayarak, yeniden nasıl değerlendirilebilecekleri üzerinde bir fikir geliştirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Gelibolu Milli Parkı, I. Dünya Savaşı'na mekan olduğu için her dönem bir çok ziyaretçi tarafından gezilmekte, çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Bölgenin bir bütün halinde ele alınabilmesi ve bu konu hakkında bir proje geliştirilebilmesi için Gelibolu Milli Parkı ile ilgili bir yarışma düzenlenmiş, yarışma sonrası yarışmanın da sonucunu dikkate alan Gelibolu Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı hazırlanmıştır. Ancak, bölge içinde yapılan çalışmalar bütüncüllükten uzak, tekil çalışmalar olarak kalmış, yapılan müdahalelerin uzun soluklu olması sağlanamamıştır.

Yönetim alanında çok başlılık problemi olan bölgenin, başta yönetim politikası dikkate alınarak daha sistemli planlanan projeler ile korunması, geliştirilmesi ve takdimi sağlanmalıdır.

Bu tez kapsamında bölgede yer alan tabyaların mülkiyet farklılıkları, kullanım çeşitlilikleri ve korunma problemleri gözetilerek bir bütün halinde korunması ve yaşatılması doğrultusunda genel bir gezi güzergahı ile birlikte, tabyaların da bu sistem içinde nasıl yaşatılacağına dair bir öneri geliştirilmeye çalışılmıştır. Rumeli Hamidiye Tabyası özelinde ise, tabya sistemi detaylı bir şekilde incelenerek restorasyon projesi hazırlanmıştır.

1.2 Literatür Özeti

Bugüne kadar savunma yapıları ile ilgili yapılan çalışmalar daha çok kaleler ile ilgilidir. Tabya ile ilgili, özellikle mimari koruma alanında yapılmış çok fazla çalışma bulunmamaktadır.

Nusret am'ın Erzurum Tabyaları ile ilgili yaptığı çalışma, bölge tabyaları açısından oldukça detaylı bir çalışma olup, sanat tarihi disiplini içerisinde hazırlanmıştır.

Kırklareli Tabyaları ve Seyfioğlu Tabyası ile ilgili, Soner Yeler tarafından hazırlanan tez çalışması tabya yapılarının incelenmesi ile birlikte korumaya yönelik yapılan ilk çalışmalardandır. Ayrıca, Prof. Dr. Kemal Kutgn Eyüpgiller'in 2010 yılında yayınlanmış "Preliminary Results From The Survey Of Rumelikavağı Fort" isimli makalesi bu alanda yapılan bir diğer çalışmadır.

2. SAVUNMA YAPILARININ GELİŞİMİ

2.1 Savunma Kavramı

“Savunma” sözcüğü günlük yaşam algısı içinde çevreden gelen her türlü tehlike ve korku uyarısına karşı geliştirilen bir tepki mekanizması olarak karşımıza çıkmakla birlikte TDK’nın Büyük Sözlük’ünde “saldırıya karşı koyma, müdafaa” olarak açıklanmaktadır. Sözcük gerek günlük yaşamda gerekse sözlük anlamında bir korunmayı ifade etmektedir. Bu bağlamda, bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılarda bulunan malzemeler ve araştırmalar sonucu elde edilen bulgular ile oluşan mevcut bilgiler göstermektedir ki, insanoğlu var olduğu her dönemde kendini koruma ihtiyacı hissetmiştir. İlk başlarda doğal tehlikelerden ve bilmediğinden korkan insan içgüdüsel ya da yaşam deneyiminin kazandırdığı refleks ile yine doğanın sunduğu hazır araçları; mekan olarak mağaraları, silah olarak taş ve sopayı kullanarak korunmaya çalışmıştır. Ancak yerleşik düzene geçilmesi, tarım ve hayvancılığın şekillenmesi sürecinde yaşam şeklinin, çevreden beklentilerin ve algının değişmesi ile birlikte korunma refleksi de değişime uğramıştır. Mumford bu süreci; “... özellikle ilk evrelerde tehdit ve zorlama unsurunu çok abartmamak gerekir. Tehdit ve zorlama büyük bir ihtimalle daha sonra, teknik, politik ve dinsel iktidarın giderek tek elde birleştiği ve ilkel, kaba kabile reisinin etrafa korku saçan bir krala dönüştüğü dönemlerle birlikte geldi” şeklinde açıklamaktadır (2007).

Neolitik çağ köyü, son derece küçük, insan gücü fazlasından yoksun, diğer köylere çok uzak ve teknenin icadına kadar hareket serbestisini artıracak araçları olmayan bir topluluktur (Mumford, 2007). Bu nedenle insan toplulukları, buldukları alandan çevreye yayılıp diğer gruplarla ilişkilerini geliştireceği sürece kadar, kendi sınırları içinde, daha çok doğaya karşı savaşan gruplar olarak var olmuşlardır.

Bu topluluklar kendilerini dış etkenlere karşı korumaya çalışırken etraflarını da bu doğrultuda şekillendirmiştir. Ancak, bu dönemde oluşturulan savunmaya yönelik yapısal sistemler topluluklar arası savaşımlardan ziyade insan grupları arasındaki sınırların çizilmesinde daha büyük rol oynamıştır. Mumford da bu konudaki

görüşünü şu şekilde belirtir; “Eski kale ve müstahkem yerler karşıt topluluklar arasındaki savaşa ve çatışmalara değil, küçük bir azınlığın görece daha büyük bir grup üzerinde kurduğu tek taraflı tahakküme işaret eder” (2007).

Yerleşik düzene geçen insan, tarihi süreç içinde, bir arada yaşayan insan topluluğundan, belli sınıfsal bölümlerden ve konumlardan oluşan insan topluluklarına evrilmiştir. Bu süreç içinde de önceleri doğaya ve saldırgan hayvanlara karşı kendini korumaya çalışan topluluklar iken zamanla birbirlerine karşı tehdit unsuruna dönüşmüş ve birbirinden korunma ihtiyacı duymuştur. Bu durum, insanın savunma ihtiyacındaki bireysel araç ve mekanların yerine toplulukların bir bütün olarak savunma sistemini oluşturmasına, zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlara bağlı dönemsel özellikler ile hem mekansal hem de hiyerarşiye bağlı toplumsal iş bölümünde savunma birimlerinin özelleşmesine ve askeri teşkilatların oluşmasına neden olmuştur.

2.2 Askeri Teşkilatın Oluşması ve Gelişimi

İnsan oğlunun yerleşik hayata geçmesi ile oluşan ilk yerleşimlerde yönetim olgusuna paralel bireysel korunma yerine toplumsal korunma olgusu ile birlikte insan toplulukları arasında, sınıfsal statüye de ağırlık olarak, görev paylaşımları ortaya çıkmış, buna paralel olarak da askeri sınıf oluşmuştur. Bu süreç içinde köylerde komşu olanların arasına mesafe de sokulmuş; onlar artık ne tanıdık, ne de eşit insanlar olarak varlıklarını sürdürmek zorunda kalmıştır (Mumford, 2007).

Tarihte sıkça rastlanıldığı gibi, eski kültürün reddedilen unsuru olan avcılık tarım topluluğu içinde egemen unsur haline gelmiş; fakat bu unsur artık daha üstün bir yerleşim biçiminin yönetimi için kullanılmaya başlanmış; silahlar artık sadece hayvanları öldürmek için değil, insanları tehdit etmek ve yönetmek için de hizmet vermeye başlamıştır (Mumford, 2007).

İnsan toplulukları, tanımlanan bölgelerin ve bu bölge içinde oluşturulan sistemin, içindeki insan güruhu ile birlikte korunması için hep birlikte hareket etmişlerdir. Bu şekilde, insan toplulukları yönetim kademesi altında kendi görevini ve becerisini yerine getirirken aynı zamanda gerekli zamanlarda kullanılan bir asker topluluğuna dönüşmüştür.

Bu gelişme sürecinde kent yeni bir kapasiteyi de ortaya koymaya başlamıştır. Bütün insan gücünün kralın emri altında olmasıyla kent bir anlamda sürekli seferberlik halinde, her an saldırıya hazır bekleyen bir yedek orduya dönüşmüştür (Mumford, 2007). Bu şekilde hayatını idame ettirme ve sadece çevreye karşı kendini koruma amacıyla olan insan her daim çatışmaya hazır, sistemli olmamakla birlikte, sınıfsal ayrışmanın ortaya çıkmasıyla birlikte topluluğu korumak adına yönetici gücün idaresi altındaki “asker sınıfı” rolünü üstlenmiştir.

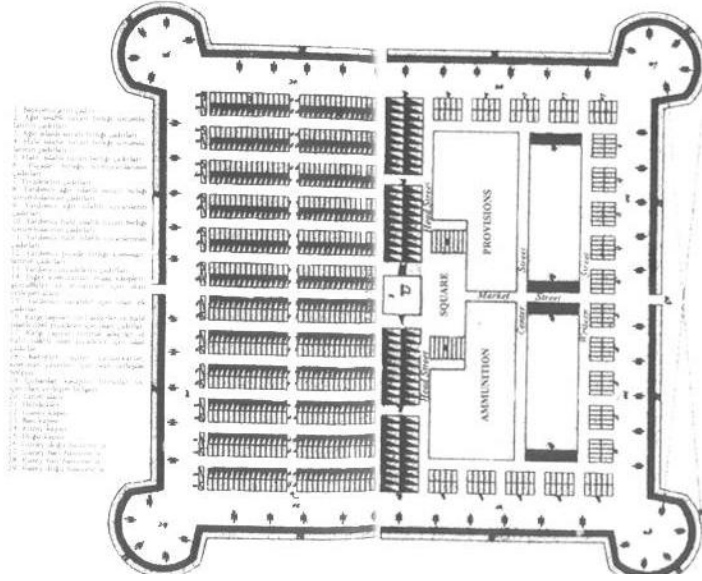
Bulunulan coğrafya, toplulukların gelişimi, birbirleri ile olan ilişkileri, hareket alanları, birbirlerinden etkilenme şekilleri sonucu askeri teşkilatın oluşumu ve gelişiminde farklı medeniyetlerde farklı tarih ve sistemlerle karşılaşılmaktadır. Asya, Mezapotamya ve Yunan topluluklarında belirli bir ordu sistemi karşımıza çıkmaktadır.

Yunanlılarda vatandaşlardan ve ücretlilerden oluşmak üzere orduyu oluşturan ikili bir sistem karşımıza çıkmaktadır. V. yy’a kadar şehir devletinin tek ordusu, yalnız sefer zamanı orduya alınan vatandaşlardan meydana gelmekte iken ücretli asker Yunan şehir devletlerinde ancak V.yy.’da önem kazanmaya başlamıştır. Ücretli ordular, askerliği kendilerine meslek edinmiş kimselerden meydana gelmektedir. (Akarca, 1998).

Avrupa’daki gelişime baktığımızda ise farklı krallık sistemlerine bölünmüş olan bu coğrafyada vatandaş, savaşa hazır bir ordu konumunda beklemektedir. Zamanla ordunun değişim sürecinde ülke vatandaşları dışında kişilerin ordu içinde rol almaya başladığı görülmektedir. Milis kuvvet Savaş Sanatı’nda Machiavelli tarafından bildirildiği gibi ülkelere yurtseverlik bağıyla bağlı vatandaşlardan değil vatandaş olmayanlardan, kırsal kesimdeki tebaadan oluşmaktadır (2007).

Zamanla Ortaçağ Avrupası’nın ordusunun disiplinsiz ve gelişigüzel oluşumu, yetersizliğini göstermiştir. Bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış ve ordu sisteminin disipline edilmesi üzerine çeşitli görüşler geliştirilmiştir. Machiavelli, bu doğrultuda farklı taktiksel sistemlerden oluşturulan, piyadelerin, süvarilerin, topçuların bir arada kullanıldığı ordu düzenlemeleri önermiştir. Savunmada bulunan orduların kale sistemi içindeki düzenlenişlerini belli bir sisteme oturtmuş, saldırıya geçen orduların da savunmadaki ordular gibi belli bir yapısal formda olmaları gerektiğini belirtmiştir.

İlerleyen ordunun yapısal düzenini bozmadan hareket etmesi gerektiğini savunarak, savunma yapısı formunu koruması gerektiğini vurgulamıştır.

Şekil 2.1 : Machiavelli'nin ordu düzeni önerisi (Machiavelli, 2007).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise askeri sistemin gelişimi beylikten devlete geçilmesi ile ilerleme kaydetmeye başlamıştır. İkili sistem Osmanlı ordusunun kuruluşunda da karşımıza çıkmaktadır. (Kaptan, 2005).

Beylikten devlet sistemine geçişte, düzenli ordu ihtiyacı ile birlikte Orhan Bey zamanında ilk adım atılmıştır. Orhan Bey (1326-1360) uç beylerinin kumandasındaki gazi akıncılarının yeterli olmadığını görmüş ve çiftçi Türk köylülerinden meydana gelen “yaya” ve “müsellemler”i oluşturmuştur (2005).

Avrupa'da geliştirilen düzenli ordu kavramını karşılayan, Yeniçeri teşkilatı 1363 yılında merkezde Kapıkulu askerleri, eyaletlerde de Tımarlı askerler olarak düzenlenmiştir. Geri hizmetteki yaya ve müsellemler eyalet askerlerine bağlı olarak taşralarda istihkam görevini yerine getirirken, Kapıkulu askerleri içinde merkezde de Yeniçeriler, Acemi Oğlanları, Cebeciler, Topçular, Sakalar ve Humbaracılarla birlikte Lağımcılar da oluşturulmuştur. Bu tarihten itibaren yeni ordu içinde istihkamsızlık görevini lağımcılar yapmaya başlayacaktır (Kaptan, 2005).

Silah sisteminin değişmesi ve gelişimi, ordunun kurgusunun değiştirilmesi düşüncesi ve Avrupa'nın modern ordu organizasyonu, kendi içinde gerileme sürecinde olan Osmanlı tarafından ihmal edilen ordunun, XIII. yy.'da, bir çok alanda yaptığı yenilenme hareketlerini, ordu için de geliştirme ihtiyacı duymasına neden olmuştur.

Bu düzenlemeler, 1730'dan sonra askeri eğitim alanına da kaymıştır. Osmanlı idarecileri, Avrupa'nın güçlü orduları gibi gelişmiş silahlarla modern savaş tekniklerini bilen, uygulayan subay ve askerler yetiştirerek Avrupa ile arasındaki güç dengesini yeniden kurmaya yönelmiştir (Kaptan, 2005). Bu süreçte ordu yeniden şekillendirilmiş, ordu içi kademeler düzenlenmiş, uzman sınıfların eğitimine önem verilmiştir. III. Selim'in Nizam-ı Cedid ıslahatı sırasında istihkamlık, biri lağım bağlama diğeri köprü, tabya ve kale yapmak gibi iki kısımdan ibaret istihkam işleriyle görevli özel bir sınıf olarak kurulmuştur (Kaptan, 2005).

1826 yılında II. Mahmud tarafından yeniçeri teşkilatının kaldırılmasıyla beraber, yeni oluşturulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu Avrupa usulü ile düzenlenmiştir. (Kaptan, 2005).

Böylece, tüm devletlerin ordusunu sürekli geliştirme ve özellikle disiplinli hale getirme çabaları görülmektedir. Her ordu savaşçı ruhunun yanında sistemli hareket etme, savunmada ya da saldırıda belli bir yapısal sistem geliştirme içine girme, teknoloji ile örtüşen yapısal sistemleri geliştirme adına önemli düzenlemeler oluşturmuş; ordu teşkilatını bu sisteme göre şekillendirmiştir.

2.3 Silah Teknolojisinin Gelişimi

Savunma sisteminin gelişmesi, insanı kendini korumak adına sahip olduğu malzemeleri kullanmaya, bunları geliştirdiği yaşam koşulları doğrultusunda biçimlendirmeye teşvik etmiştir. Böylece savunmanın, çatışma ve savaşla birlikte şekillenmesi ile kullanılan malzemeler özel bir statüye sahip olmuş, silah olarak adlandırılan araçlar ortaya çıkıp geliştirilmiştir.

İlk kullanılan silahlar doğada kolaylıkla ulaşılabildiği işlenebilen malzemelerden oluşmaktadır. Bunlar öncelikle ahşap ve taş malzemedir. Zamanla metalin bulunup değerlendirilmesi ve işlenmeye başlaması ile tunç ve demir de silah malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ateşli silahlara geçilene kadar karşımıza çıkan silahlar; mızrak, cirit, balta, hançer, ok ve kalkan olarak sayılabilir.

İlk kez 7. yy.'a gelindiğinde Bizanslılar tarafından kullanılan "Rum Ateşi", ateşi silah olarak karşımıza çıkartmaktadır (Keegan, 2007).

Silah teknolojisini ve savaş sanatını asıl etkileyen ise barutun bulunmasıdır. Çinliler M.S. 11. yy.'da, yüzey sızıntılarının nafta-esaslılarını güherçile ile karıştırdıkları

zaman, hem patlayıcı hem de yakıcı özelliği olan bir bileşim elde etmişler, ancak havai fişekler imal etmelerine rağmen 13. yy.'ın sonundan önce top yaptıkları konusunda hiçbir kanıt ulaşılmamıştır (Keegan, 2007). Barutun 14. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlandığı bilinmektedir.

15. yy.'a gelindiğinde barutun kullanılmaya başlaması ile birlikte okların yerini güller almıştır. Bu süreç içinde topların daha çok kuşatma savaşlarında kullanılmaya başladığı görülmektedir. Bu dönem savaşlarına baktığımızda; Normandy ve Aquitaine'dan İngilizleri kovmak için savaş veren Fransızlar 1450-53 yılları arasında kaleleri top atışına tutmuşlar, aynı yıllarda Türkler de Konstantinopolis'de İmparator Theodosius'un duvarlarını devasa toplarla dövmüşlerdir (Keegan, 2007).

İlk dönem topları büyük, ağır ve kolay hareket edemeyen sistemlere sahiptir. Topların gerçek bir savaş silahı olabilmesi için ordunun ilerleme hızına uygun bir biçimde tekerlekler üzerinde taşınabilecek kadar hafif olması gerekmektedir (Keegan, 2007).

Top teknolojisinin gelişmesi için yapılan çalışmalarda, Keegan'ın da belirttiği gibi 1494'te Fransızlar gereken çözüm yolunu bulmuşlardır:

Yeni toplar duvarların çok yakınına yerleştirilip, istenilen yönde atış yapabildiği için mayınlamanın görevini üstlenmişlerdir (Keegan, 2007).

XIV. yüzyılın, birçok ortaçağ kurumunun sonunu hazırlamış olan yüzyılın başlarında barutun kullanılmaya başlaması özgür kentlerin ölüm çanının çalması demek olmuştu (Mumford, 2007).

2.4 Harp Sisteminin Mekansal İhtiyaçları ve Dönüşümleri

Savunma sisteminin gelişiminde doğanın sunduğu imkanların şekillendirilmesi, doğada karşılaşılan malzemelerin farklı şekillerde kullanımının geliştirilmesi ve insanın çevreyi yapılandırması ile karşımıza çıkan savunma yapıları, oluşturulan literatürde "istihkam" tanımı altında yerini almıştır.

"İstihkam: Sağlamlık. Kuvvetli ve dayanıklı olmak.

Askerlikte: Düşmana karşı, hücumlarını savmak için hazırlanmış bulunan siper, askeri yapılar. İstihkam işi ile uğraşan asker sınıfı" (Yeğin, 1978).

İnsanın var olması ile birlikte bilmediğine karşı kendini koruma güdüsü, süreç içinde, özellikle göçerlikten yerleşik düzene geçilmesi ile birlikte, yapısal sistemlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu durum gelişen insanlık tarihi ile birlikte savunma yapılarının da gelişmesini sağlamıştır.

M.Ö. 6000'lerde Anadolu'da Çatalhöyük ve Hacılar'da oluşturulan yerleşim alanları kapı ve pencerenin bulunmadığı, çatılardan yapıların içine ulaşılan, dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı arada boşluk kalmayacak şekilde birbirine bitişik inşa edilen tek katlı evler, bölgenin ilk savunma yapıları olarak kabul edilebilir. Bu sistem ile, yerleşim alanı, dışarıya kapatılmış, bir nevi sur sistemi oluşturulmuştur.

Zamanla içine sığınılan, yaşam alanını oluşturan konut birimlerinin oluşturduğu birliktelik yeterli olmayınca, tüm yerleşim alanını dışardan gelecek tehlikelere karşı kademeli olarak koruma ihtiyacı duyulmuştur.

Bu sistemlerden biri sur sistemidir. Bu sistem tanımlanan yaşam ve yönetim alanının çevreden ayrışmasını sağlamak için, bir duvar sistemi ile çevrenmesini sağlamaktadır. Örneğin; Orta Anadolu'da Hititler, Hattuşaş'ta oluşturdukları sur ile iyi bir savunma sistemi kurmuşlardır.

Sur; kırsal alanla kent arasında kesin bir ayırım oluştururken, sosyal anlamda da içerden olanla dışarıdan olanın; vahşi hayvanların, göçebe hırsızların ve işgal ordularının saldırılarına maruz olan açık alanla, askeri tehlike zamanlarında bile kişinin tam bir güvenlik duygusuyla çalışıp uyuyabileceği tamamıyla kapalı kentin farkını vurgulamaktadır (Mumford, 2007). Ancak, savunma endişeleri ile, çok defa IV. yy.'da, iskan edilmemiş geniş alanlar da sur içine alınmıştır; Anadolu'da Priene, Latmos Herakleia'sı, Theangela, Sicilya'da Sirakusai, Peloponnesos'ta Megalopolis ve Messene gibi (Akarca, 1998).

Kale, daha çok yerleşim alanını çevreleyen güçlendirilmiş yapı sistemidir. Genel olarak sur duvarları ile çevrilerek korunan, kuleler ile desteklenen alanlardır. Kale sistemleri daha çok ortaçağ dönemi savunma yapıları olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde iç kale ya da hisar olarak karşımıza çıkan savunma sistemi ise kale sisteminin çekirdeğini oluşturmaktadır.

Yunan şehir devletlerinde savunma üçlü bir sisteme dayanmaktadır. İlk savunma hattını kaleler, kuleler ve duvarlar meydana getirirken, ikinci savunmayı surlar, son

savunmayı ise iç kale oluşturmaktadır (Akarca, 1998). Kale ve kuleler önemli noktalarda, daha çok çevreye hakim olan tepeler üzerinde oluşturulurken, duvarlar daha çok geçitlere, kıyılarına geçişleri önlemek amacı ile yapılmaktadır. Mancınığın M.Ö. 4. yy'da Yunanlılar tarafından icat edilmesi, kale mimarisinin de gelişme göstermesine neden olmuştur. Kuleler, çevreye ve yaklaşan düşmana üstünlük sağlayacak kadar yüksek ve ağır silahları taşıyacak kadar güçlü ve büyük tasarlanmaya başlanmıştır. (Karadağ, 2003).

Yunanlar, M.Ö. 1500 yılında Mycanea ve Tyrins'te tepelerin üzerinde yer alan, bir rampa ile çıkılan ve çift kapıdan geçilerek girilebilen tahkimatlar inşa etmişlerdir. (Karadağ, 2003). Doğu Peloponnesos'ta bir ova şehri olan Mantinea'nın surları ise yuvarlaktır ve bu plan şemasının köşeli plandan bazı üstünlükleri vardır; malzeme tasarrufundan dolayı, inşası daha az masraflı iken, köşesi olmadığı için araziye daha hakimdir. Buna rağmen bu şekil pek sevilmiş değildir; Mantinia'dan başka yuvarlak planlı tek şehir Megalopolis'tir (Akarca, 1998).

Anadolu'da Milet ve Priene, Hippodamus şehir şemasının tepe üstünde uygulanması ile kurulmuş şehir devletleridir. Devletlerin ortaya çıkması ve düzenli askeri birliklerin yapılandırılması ile istihkamlar, savunma düzeninin önemli parçaları haline gelmiştir (Karadağ, 2003).

Mimari özellikleri açısından değerlendirildiğinde, Romalılar'ın dörtgen planlı kale şemasının köşelerine ve kenarlarına çeşitli çıkıntılar ve kuleler ekleyerek binanın çevre uzunluğunu, dolayısıyla da savunma yüzeyini artırdıkları ancak Eski Yunan Medeniyeti'nin yarattığı askeri mimarlık ürünlerinin düzeyine ulaşamadıkları görüşü vardır (Karadağ, 2003).

Ortaçağın başlaması ile kılıç ve mızrakla savaş tekniğine geri dönüş olmuş, derebeyleri hakimiyeti ele almış ve küçük bir askeri birliğin savunabileceği derecede sağlam, taş konstrüksiyonlu, çıkıntıları olmayan yalın planlı şato-kaleler inşa ettirmişlerdir (Karadağ, 2003).

Çıkıntılarla savunma yüzeyi artırılmış kale duvarları, istilacıların dayayacakları merdivenlerin yetersiz kalması için yüksek, öte yandan ağır top ve silahları taşıyamayacak kadar ince ve zayıf yapılıdır. Bu nedenle askeri bir gelişme olarak duvarların kalınlığının arttırılmasına gidilmiştir. Bunun ilk örneği geniş top kundakları ile Fransa'daki Salses'te verilmiştir (Karadağ, 2003).

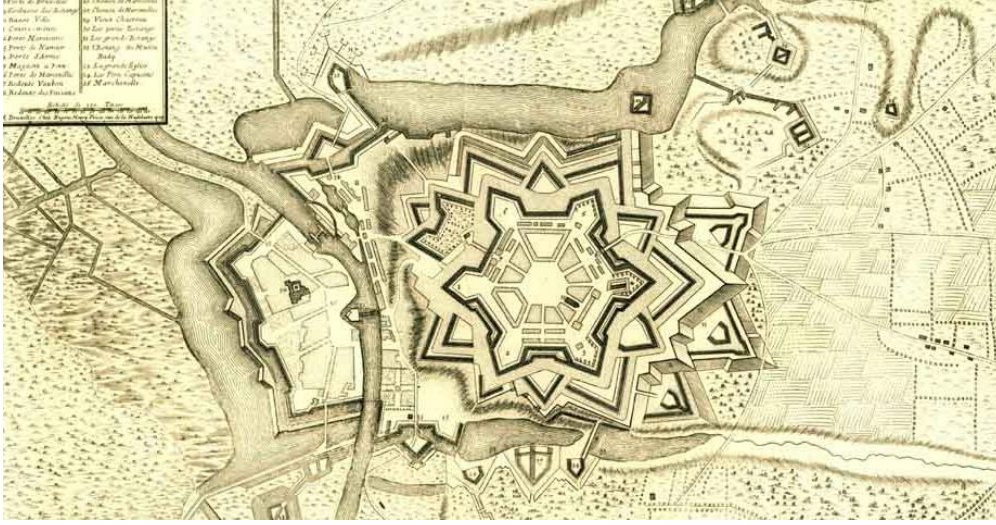
Top teknolojisinin gelişmesi, rahat hareket ettirilebilir olması, yıkım gücünün artması kalelerin savunmada yetersiz kalmasına neden olmuştur. Duvarın alt tarafına atılan demir güller, süratle taşların arasında bir yarık oluşturarak duvar inşaatı tekniğinin ters tepmesine yol açmıştır: Duvar ne kadar yüksekse, o kadar çabuk zedelenmekte ve yıkıldığı zaman ortaya çıkan gedik o kadar büyük olmaktadır (Keegan, 2007). Böylece Rönesans Avrupası, gelişen silah teknolojisine karşı direnen yapılar oluşturmak adına öncelikle eski sistemleri tahkim etmeye çalışmıştır. Örneğin 1500 yılında Pisa’da mühendisler, kentin dış duvarlarının iç tarafına toprak bir set ve bir hendek yapmışlardır. Fransızlar’ın müttefiki olan Floransalılar’ın topraklarının açtığı gediğe karşın yapılan tahkimat etkili olmuş ve ‘Çift Pisa suru’ olarak adlandırılan bu sistem çok kez kopya edilmiş ve en azından kuşatmanın ilk döneminde demir güllere karşı koyabilen toprak ve ahşap dış kuleler ve duvarların yapımına başlanmıştır. (Keegan, 2007)

Ancak yapılan tahkimat çalışmaları yeterli olmamıştır. Hareketli top sistemlerine karşın yüksek duvarlı sistemler yetersiz kalmıştır. Yapılacak yeniliklerin duvar yüksekliklerini azaltması gerekli kılmaktadır. Bu seferde alçak duvarların kolayca aşılma ihtimali söz konusudur. Bu nedenle, yükseklikten vazgeçip, derinlik kazanmak için açılı tabyaların inşaatı konusu gündeme gelmiştir ve bu tabyalar duvarların önünde yer alıp, hendekleri koruyacak, top ve tüfekte ateş edilmesini sağlayacak platformlar oluşturacak ve düşmanın top ateşi ne denli yoğun olursa olsun yıkılıp yok olmayacaktır (Keegan, 2007).

Kale mühendisleri, VIII. Charles’ın, 1494’te İtalya seferinin, şato devrinin kapandığını kanıtlanmasından önce, tabya inşaatları, duvarları kalınlaştırma ve yüzeylere eğim verme konularına eğilmişlerdir. Bu deneysel çalışmalar pek az olmakla birlikte böylesine büyük çapta bir değişiklik gerektiği zaman, yeterince bilgi sahibi kişinin bulunduğu ortaya çıkmıştır; Giuliano da Sangallo ile kardeşi Antonio istihkam konusunda İtalya’nın en önde gelen ailesinin temellerini atarak 1487’de, Poggio Imperiale kenti için tabyalı bir tahkimat planı çizmişlerdir. 1494’te ise Antonio, Papa V. Alexander için Civita Castellana kalesinin tabya sistemini inşa etmeye başlamışlardır (Keegan, 2007).

Tabya çalışmaları konusunda sistemi en ileri noktaya taşıyan kişi Vauban’dır. Çalışmaları düşük eğimli, açık arazide yapılandırılmış olmak koşulu ile 3 grupta sınıflandırılmıştır; önünde hendek bulunan alçak burçlu plan şeması, geniş hendek

içine yerleştirilmiş ve kale duvarı hizasından dışarı çıkıntı yapan burçlu plan şeması ve geniş hendek içine yerleştirilmiş ve kale duvarlarından koparılmış burçlu plan şemasıdır.

Şekil 2.2: Vauban'ın tabya tasarımı (www.wikipedia.org/wiki/File:Charleroi-vauban.jpg).

Özellikle, I. Dünya Savaşı'nın tecrübeleri ile gelişen askeriyedeki savunma sistemindeki cephaneliğin yanı sıra silah ve insanın korunmasının da daha fazla önem kazanması ile birlikte inşaat teknolojisi ve malzeme gelişimi ile birlikte, II. Dünya Savaşı sürecinde, betonarme koruganların tekil ya da yapı grupları olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. İstihkamların elektrik enerjisi gibi teknolojik gelişmelerle biçimlenmesi, 20.yy'ın başında yaşanan I. Dünya Savaşı ile gerçekleşmiştir. Almanlar, dar yarık biçimli siper modelini tepelerin içini oyararak yaptıkları birbirine bağlı sığınaklar, siperler ve makinalı tüfek yuvaları sistemine çevirmiş, sonraki dönemlerde alçak beton yapıların içine telefon santralleri, kışlalar, hastaneler yerleştirmişlerdir (Karadağ, 2003).

3. TABYA MİMARİSİNİN ÖZELLİKLERİ

Tabya kelimesi incelendiğinde karşımıza Arapça ta'biye kelimesi çıkmaktadır. Bu kelime; "Askerleri bir arazide düşmana karşı tam tedbir ve nizam üzere yerleştirme. Muharebe toplarının yeri, istihkam parçası. Muvaffakiyet için kullanılan vasıtalar"(Yeğın, 1978) şeklinde açıklanmıştır. Tabya, Nusret Çam tarafından Erzurum Tabyaları çalışmasında, stratejik önemi haiz bir yeri korumak amacıyla askerin geçici olarak barınması ve savaşması için yapılmış olan müstahkem yer ve bina olarak açıklanmaktadır (1993).

15. yy. itibari ile tabya olarak adlandırılan yapı sistemleri oluşmaya başlamış, 19. yy.'a gelindiğinde gelişen silah teknolojisi ve ihtiyaçları doğrultusunda vazgeçilmez savunma sistemlerini oluşturmuşlardır. Bu süreç içinde, Karadağ'ın da vurguladığı gibi, bir kenti korumak için merkezin dışında birbirlerine yürüme mesafesi uzaklığında ve etki sahaları kesişen istihkamlar inşa edilmesine yönelinmiştir (2003).

Tabyalar savunmayı saldırıdan daha avantajlı hale getirip 15. yüzyılın sonunda hareketli topların yarattığı değişikliği yok etmiştir. 16. yüzyılın sonunda ise ülkesini korumak isteyen tüm krallar en zayıf noktalar olan dağ geçitleri, nehirlerdeki geçiş yerleri ve gemilerin dolaşmasına uygun nehir ağızlarını modern savunma hatlarıyla sağlamlaştırmıştır. Sınırların dahilindeki istihkamların biçimi de değişmiştir. ' Yıldız kalelerin' sayısı çok azalmıştır. Krallar pahalı silahlar üzerinde kurdukları tekel ile başkaldıran soyluları yenilgiye uğratmış ve tabyalı şatolar inşa etmelerini önlemişlerdir. Buna karşılık sınır boylarında hem yönetimlerin yetki alanlarını belirlemek hem de askeri engeller oluşturmak açısından daha önceleri hiç görülmemiş bir biçimde tahkimat yapılmaktadır. Reform sonrası din ve dil açısından varolan sınırları düzenleyen kale ve sular, Avrupa'nın modern sınırlarının temellerini oluşturmuştur.

Rhine, Meuse ve Scheldt nehirlerinin hep birlikte Kuzey Denizi'ne döküldüğü Hollanda'da bu konunun en belirgin örneklerini görmek olasıdır (Keegan, 2007).

Tabyalı tahkimatlarda yeterli silah kullanabilmek için büyük boyutlarda kazı yapılması gerektiğinden, kuşatma savaşı uzun zaman ve insan gücü harcanmasına yol açıyordu. Tabyalı tahkimatlar ‘bilimsel’ yapılar haline gelmişti; düşman ateşinin etkili olacağı duvar yüzeylerinin nasıl azaltılabileceği ve savunma ateşinin açılabilceği boş arazinin nasıl bırakılacağı ince matematiksel hesaplar sonucunda ortaya çıkmıştı. Bu nedenle saldırıların da ‘bilimsel’ olması gerekiyordu. Kuşatma mühendisliği kısa bir süre sonra bazı ilkeler yarattı. Tabyanın bir yüzeyine paralel olarak bir siper kazılıp toprak yerleştirilecek ve açılan ateşin koruması altında ‘yanaşma’ siperleri kazılıp, duvara daha yan bir ‘paralel siper’ daha hazırlanacak ve toprak buraya taşınıp daha yakından ateş etme olanağı yaratılacaktı. XIV. Louis’in kuşatma mühendislerinin başı olan Vauban, 17. yüzyılda bu tekniği mükemmelleştirip üç paralel hendek yöntemini yarattı. Üçüncü hendek, bir tabyayı yıkacak güçte ateşin açılmasına olanak verecek ve yıkılan duvar, hendeği doldurup piyadelerin gedikten içeri girmesini sağlayacaktı. (Keegan, 2007)

Her ne kadar hor görülse de, tabyalı tahkimatlara piyade hücumu her zaman zor bir iş olmuştur. Açılacak bir gediğin arkasına içi toprak dolu silindir biçimi tabya sepetleri, demir borular ve tahta barikatlarla engeller oluşturmak savunma işleminin neredeyse evrensel bir biçimiydi ve hemen yandaki tabyalardaki silahlar hendeği geçmeye yeltenenlerin üzerine çevrilebilirdi. 16. yüzyıl piyadelerinin kuşatma savaşına itiraz etmesinin ana nedeni karşılaşılabilecekleri korkunç savunma silahları değil, hendek ve siper kazmanın gerektirdiği ağır işçilikti (Keegan, 2007).

3.1 Tabyaların Sınıflandırılması

Tabyaları kullanılan malzemeye ve konumlandığı bölgeye göre sınıflandırmak, formlarına göre kategorize etmekten daha etkili bir sonuca götürecektir.

İlk oluşturulan tabya sistemleri toprak tabyalardır ve sadece toprak malzeme kullanılarak oluşturulmuşlardır. Örneğin, Keegan’ın belirttiği, Haarlem ile Alkmaar kentlerinin 1573’teki savunulmasında, taş ve tuğlaların henüz işe yaramadığı alanlarda toprak tabyalarla tahkimatlar yapılmıştır (2007).

Diğer tabya grubunu taş ve tuğlanın birarada kullanıldığı kagir tabyalar oluşturmaktadır. Günümüze ulaşan ve en yaygın kullanılan tabya türüdür. Çatı

sistemleri genel olarak tuğla ile örülmüş tonoz olarak karşımıza çıkmakta, beden duvarlarını ise yığma taş malzeme oluşturmaktadır.

Malzemenin değişimi ve betonun yaygınlaşması ile birlikte beton ya da donatılı betonun kullanıldığı tabyalar karşımıza çıkmaya başlamıştır. Çanakkale’de geç dönem tabyalarından biri olan Mesudiye Tabyası bu tip tabyalara örnek teşkil eder. Ayrıca bu süreçte tabya sistemleri daha tekil, betonarme koruganların arazi içinde uygun noktalara yerleştirilmesi ile oluşturulmaya başlanmıştır.

Malzeme dışında tabyaları kara ve kıyı tabyaları olarak da sınıflandırmak mümkündür.

3.2 Tabyanın Bölümleri

Tabyaların planlanışında kapsadığı birimler Nusret Çam (1993) ve Soner Yeler (2005)’in çalışmaları dikkate alınarak incelendiğinde şu şekilde sıralanabilir:

Toprak Siperler: Tabya oluşumu içinde olması gerekli olmamakla birlikte, yapılan tabyanın konumu ve korunaklı kılınma ihtiyacı doğrultusunda oluşturulabilecek bir dış hattır.

Hendek: Tabyayı çevreleyen, özellikle kara tabyalarında karşımıza çıkan, tabyaya ulaşımı engellemek için çevresinde oluşturulan, bulunduğu bölgeye göre su ile doldurulabilen, çukur sistemidir.

Piyade Siperleri: İhtiyaç durumuna göre topçu mevzi ve odaları önünde oluşturulan savunma hattıdır.

Kışla (Koğuş): Tabyaların en geniş bölümünü oluşturan kışla, yan yana sıralanan ve birbirlerine birer kapıyla bağlanmış olan dikdörtgen formlu odalardır.

Karargah: Tabyadan bağımsız, müstakil bir bina olarak sistem içinde yer almaktadır. Karargah, yanyana sıralanan fırın, mutfak, hamam, yeterli sayıda oda ve helalardan oluşmaktadır.

Top Mevzi: Topçu odalarının üstünde ya da arasında, topların yerleştirilmesi amacıyla düzenlenmiş, ön kısmı toprak ile tahkim edilmiş platformlardır.

Topçu odaları: Tabyaların avlularının yan taraflarındaki rampalarla çıkılan damların uygun yerlerinde, yuvarlak top mevzilerinin hemen yanında, 1884-1896 yılları arasında yapılan tabyalarda gözlemlenen kısımlardır. Çanakkale bölgesindeki

tabyalarda yapılan odaların iç düzenlemesi değerlendirildiğinde bu mekanların cephanelik olduğu görülmüştür.

Pusu Odaları: Topçu odaları ile aynı dönemde, düşmanın kuşatma hareketine açık olan tabyalarda geliştirilen ,yazarın kendisi tarafından adlandırılmış birimlerdir.

Nöbetçi Yeri: Güvenlik ve kontrolün sağlanması amacı ile ihtiyaç dahilinde eklemenebilen alanlardır.

Revir: Tabya sistemleri içinde özel olarak düzenlenmiş bir bölüm saptanamamış olmakla birlikte Yeler'in belirttiği şekliyle tabyaların düşman hattına yakın bölümlerinde yer aldığı, yaralı askere ilk müdahalenin yapıldığı yerler olarak düşünülmektedir.

Nizamiye: Askeri alanlarda, alana girişin kontrollü olarak gerçekleştirildiği alanlardır.

Fırın ve Mutfak: Erzurum istihkamları haritası ve planlarından ulaşılan bilgiye göre kışla binasından bağımsız olarak hazırlanan yapı içerisinde yer almaktadır.

Hamam ve Çamaşırhane: Fırın ve mutfağın hemen yanında konumlandırılmıştır.

Helalar: Kışlanın içinde ya da dışında, planlama içinde en uygun kısımda oluşturulmuşlardır.

Ahır kısmı: Herhangi bir tabyada ahır olarak kullanıldığına dair bir bölüme rastlanılmamakla birlikte orduların sahip olduğu hayvanların barınması için bir ahır gereksinimi olduğu fikrinden böyle bir bölümün olabileceği düşüncesi hakimdir. Ancak ATASE'nin kütüphanesinde ulaşılan Çanakkale Tabyaları ile ilgili 1983 yılında hazırlanmış çalışmada Çanakkale Anadolu Hamidiye Tabyası ile ilgili hazırlanan krokide, yerinde olmamakla birlikte, at tavlasi gösterilmiştir.

3.3 Coğrafi Koşulların Tabya Mimarisine Etkisi

3.3.1 Kıyı Tabyaları

Kıyı tabyaları, denizden gelecek taaruza karşı, gemileri çapraz ateş altına alarak savunmayı gerçekleştirmek üzere kurgulanmış tabyalardır. Bu tabya sistemlerinde, denizden gelecek tehdit ön planda olduğu için savunma sistemindeki yapısal önlemler bu hat üzerinde geliştirilmiştir. Kara cephesinde hendekle karşılaşılmaz. Bu tabyalar, denizden gelecek saldırılara karşılık savunma gerçekleştirmek amacı ile

inşa edildiğinden yakın mesafeden gelebilecek askeri harekete/müdahaleye karşılık oluşturulan siperler yer almaz. Osmanlı döneminde inşa edilen tabyalardan Karadeniz kıyılarında inşa edilenler ile İstanbul ve Çanakkale boğazlarında inşa edilen tabyalar bu tabyalara örnek teşkil eder.

3.3.2Kara Tabyaları

Kara tabyaları, farklı yönlerden gelebilecek taarruzlara karşı, bölgenin topografik yapısı ve saldırıya en açık alan gözetilerek yapılmışlardır. Bu tabyaların çevresinde saldıranlara karşı savunmayı arttırmak için hendek ya da toprak siperler oluşturulmuş olabilir. Anadolu ve Rumeli’de Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen doğuda yer alan Erzurum, Kars, Ardahan tabyaları ile batıda yer alan Edirne, Kırklareli ve Gelibolu tabyaları bu grup içinde değerlendirilebilir.

4. ÇANAKKALE ÖZELİNDE SAVUNMA YAPILARI

Çanakkale, bir kıyı kenti olması nedeni ile tarih boyunca hep ilgi odağı olmuştur. Konumu itibari ile, hem geçiş kontrolü, hem sahip olduğu avantajlar açısından hep dikkat çekmiş, hep elde edilmeye çalışılmıştır. Bu da bölgenin kendine özgü bir savunma stratejisi geliştirmesini ve bu doğrultuda yapılanmasını gerekli kılmıştır.

4.1 Çanakkale Boğazı

4.1.1 Coğrafi Özellikleri

Çanakkale Boğazı Biga Yarımadası ile Gelibolu Yarımadası arasında kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda Ege Denizi ile Marmara Denizi'ni birleştiren doğal bir su yoludur. Boğaz Marmara Denizi'nin güneyi, Gelibolu'nun kuzeyinde, Çankaya burnu ile Bitlice kıvrımından başlar ve güneybatı yönünde uzanarak Seddülbahir-Kumkale fenerler hattı güneyinde Ege Denizi ile buluşur (Erkal, 1993). Uzunluğu 61,5 km ile 68 km. arasında değişmektedir. Boğazın en dar yeri 1.250m., en geniş yeri ise 8km'dir. Boğazda, genellikle iki kıyıdan açıklara doğru basamak basamak derinleşerek 60m'ye ulaşan bir oluk bulunur (Yurt Ansiklopedisi 3. cilt, s:1807). Boğazın kuzeyde, Marmara Denizi girişinden Nara Burnu'na kadar kıyıları birbirine paralel ve geniştir. Nara Burnu'nda kıyıları daralarak güneye yönelir. Boğazın en dar bölgesi 1250 m. ile Çanakkale-Kilitbahir kaleleri hattıdır. Erenköy koyu ile Tenger dere ağzı arasında yaklaşık 7500 m. mesafe ile en geniş noktasına ulaşır. Boğaz bu bölgeden sonra tekrar daralarak yaklaşık 3500 m. mesafeli Seddülbahir-Kumkale fenerler hattına ve daha sonra Ege Denizi'ne ulaşır (Erkal, 1993).

4.1.2 İklim

Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş ikliminin yaşandığı Çanakkale topraklarında iklim daha çok Akdeniz iklimine paralellik gösterir. İç bölgelerde

denizden yükseklik artar ve bu nedenle kıyı bölgelere oranla sıcaklık ortalaması oldukça azalır. Yılın büyük bölümü hemen her ilçede rüzgârlı günler yaşanır.

4.1.3 Tarisel Gelişim

Çanakkale Boğazı'nın stratejik bir noktada bulunması yüzünden, kıyılarında kurulan ilk şehir devletlerinin toprakları, Asya ile Avrupa arasındaki çatışmaların düğüm noktası olmuştur. Anadolu'lu ozan Homeros'un İlyada Destanı ile dünyanın tanıdığı Troya kenti, Ege denizi yönünden Çanakkale Boğazı'nın girişinde kurulmuş, çağının güçlü ve zengin kent devletidir. M.Ö. VI. yy. ortalarında ise Lydia Kroesus'un yenilgisi üzerine, bu bölge Pers egemenliği altına girmiştir.

M.Ö. V. yy.'in başlarında Med (Pers) savaşlarında önemli olaylar meydana gelmiştir. M.Ö. 479'da Mykale Deniz Savaşı'ndan sonra boğaz kıyıları Atina egemenliğine girmiştir. Pelopones savaşlarında ise Atina ile Isparta arasına yoğun mücadeleler yaşanmıştır.

M.Ö. 334'te Asya'yı fethetmek için çıkan İskender'in orduları boğazdan geçerek İran ve Hindistan'a kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir. İskender'in ölümünden sonra boğaz kıyıları halefleri arasında bölüşülmüştür.

M.Ö. 191 yılında Anadolu'ya geçen Romalılar bölgede kesin egemenlik kurmuşlardır. Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinden sonra bölge Bizans İmparatorluğu'nun egemenliğinde yaşamaya devam etmiştir. Bu dönemde boğaz savunması güçlendirilmiştir.

Boğaz, 668 ve 672 ile 717 yıllarında Arap akınlarına uğramış, Arap denizciler boğazı geçerek İstanbul'a ulaşmışlardır.

Haçlı seferleri sırasında Venedik, Cenova ve Piza gibi deniz ticareti yapan İtalyan şehir devletleri, Çanakkale Boğazı'ndan yararlanmak için birbirleri ile rekabete girişmiş ve 1194 yılında bir Piza filosu Boğaza gelerek Abydos'ta Bizans topraklarını yağmalamıştır. 1204 yılında Bizans İmparatorluğu, Haçlılar arasında paylaşılınca Çanakkale Boğazı'nın iki kıyısı Bauouin'e, Gelibolu ise Venediklilere bırakılmıştır.

1307'de Selçuklular'ın çöküşünden sonra Karesi ve Saruhan beyliklerinin, 1345'te Aydın beyi Umur Bey'in akınına uğramıştır. Osmanlı Beyliğinin gelişmesi ile

Türkler Çanakkale Boğazı'nda zamanla en önemli güç haline gelmiştir. Osmanlıların, daha Orhan Bey zamanından itibaren, akıncılık veya Bizans'a yardım maksadı ile, Çanakkale Boğazı'ndan Rumeli'ye geçtiklerini ve boğazın Rumeli sahillerini benimsediklerini görüyoruz (İslam Ansiklopedisi, cilt 3).

1353'te Venedik ve Galata arasında bu bölgede cereyan eden savaşlar esnasında Osmanlı hakimiyetinde olan Anadolu yakasını vurmaları, Osmanlıların Rumeli yakasını da ele geçirme konusunda harekete geçmelerine neden olmuştur. 1356 yılında Osmanlı kuvvetleri Rumeli'ye geçerek Gelibolu yarımadasını ele geçirmişlerdir.

Dönem dönem boğazın savunmasının geliştirilmesi doğrultusunda Osmanlıların çalışmaları devam etmiş, 1390 yılında Yıldırım Beyazıt boğaz muhafızlığını kurmuştur.

İstanbul'un fethinden sonra 1463 yılında Venedik donanması Çanakkale Boğazı dışında dolaşarak tehdit unsuru oluşturmuştur. Bu nedenle, Fatih (II. Mehmet) önlemler alarak Gelibolu'yu korumak için Çanakkale Boğazı'nda karşılıklı iki kuvvetli kale, Kilidülbahr ve Kale-i Sultaniye'yi (Çimenlik Kalesi) yaptırmıştır (1463-64 kışı) (İnalçık,2004). Bu kalelerin yapım tarihi pek çok kaynakta 1461-1462 olarak karşımıza çıkmaktadır.

1645'te Girit seferi esnasında Venedik donanmasının Osmanlı donanmasına karşı başlattığı hareket devam etmiş, Bozcaada ve Limni'nin tekrar kontrol altına alınması ile boğaz ablukadan kurtarılmıştır. Bu süreç içinde Rumeli yakasında Soğanlıdere, Anadolu yakasında ise Kepez sahilleri tahkim edilmiştir.

1768-1774 Osmanlı Rus Harbi boğazın yapısal gelişimi ve savunulması açısından önemli bir dönüm noktası olmuş, Fransız mühendis Baron de Tott, Kepez burnu ile Değirmen Burnu'na, Anadolu yakasında ise Kumkale'den Nara'ya kadar olan bölgelerde tabyalı tahkimatlar yapmakla görevlendirilmiştir. 1900'lerin başına kadar tahkimat sistemleri yenilenerek geliştirilmeye devam etmiştir.

1914-1915 yıllarında Avrupa'da başlayan I. Dünya Savaşı ilginin yeniden boğazlara çevrilmesine neden olmuştur.

4.2 Çanakkale Savunma Yapılarının Gelişimi

Çanakkale bölgesindeki yerleşimler Neolitik döneme kadar uzanmaktadır. Özellikle M.Ö. 334 yılına kadar Boğaz'ın kıyılarında kurulu şehir devletleri ve onların oluşturduğu konfederasyonlar, her zaman diğer toplulukların saldırılarına maruz kalmışlardır. Bu nedenle bölgede var olan kent devletleri kentlerinin etrafını surlar ile çevirerek koruma altına almışlardır.

Bugün Troas bölgesinde, Neolitik Çağ'dan Son Tunç Çağı'na kadar tarihlenen yerleşim sayısı 150'yi geçmektedir (Aslan, 2009). Bu kent devletlerinden en ünlüsü Troia, gelişmiş bir hendek ve sur sistemine sahiptir. Özellikle Troia VI ve VII yerleşmelerinin, kalesi ve savunma duvarlı aşağı kenti ile özel bir kent dokusuna sahip olduğu görülür. Troia kent surları, Homeros'un İlyada destanında anlattığı üzere, aşılamamış, ancak at hilesi ile kente girilebilmiştir. Bu surlar daha sonraki yerleşim süreçlerinde de tamir edilerek kullanılmaya devam etmiştir.

Bölge zaman içinde farklı kültür ve devletlerin himayesine girmiştir; bunlar, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılardır.

M.Ö. 171-168 yılları arasında boğaza Romalılar hakim olmuş, bu egemenlik M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ile Bizans İmparatorluğu'nda kalmıştır. Bizans İmparatoru I. Justinianus (527-565) tarafından, ilk olarak kimler tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmeyen, Gelibolu Kalesi onarılmıştır. Bu dönemde Gelibolu, Çanakkale Boğazı'nın savunma merkezini oluşturmuştur. I. Justinianus, Abbydos'un karşısında bulunan Sestos'ta bir kale ve o civardaki Eleontede yeni tahkimat yaptırmıştır (Utkular, 1952).

Osmanlı devletinin bölgede Orhan Bey zamanından başlayan hakimiyetinin, Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlığı döneminde, özellikle İstanbul'un ele geçirilmesi hedefleri doğrultusundaki çalışmalar esnasında, boğaz savunmasının yetersizliği ortaya çıkmıştır.

Bu süreçte, Gelibolu Kalesi'nin Yıldırım Beyazid tarafından yeniden yaptırıldığı çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilerde karşımıza çıkmaktadır. Kalenin inşaa Saruca Paşa tarafından 1390 yılında başlatılmış, dış kale yıkılarak şehre ve limana hakim bir tepe üzerinde yer alan iç kale onarılmıştır (Acioğlu, 2006).

1400'lerde Gelibolu'da tamamen hakimiyet sağlanınca, Beyazid'ten sonra Süleyman Çelebi Gelibolu'nun karşı kıyısında yer alan Lapseki'ye bir kale inşa ettirerek boğazlarda Osmanlının karşılıklı kale yaptırmasının başlangıcını sağlamıştır (Acioğlu, 2006).

Fatih döneminde boğaz savunması hâlâ yetersiz olup, bu doğrultuda, Boğaz'ın doğal yapısından kaynaklanan avantajları kullanarak ve gelişen silahları da dikkate alarak, Boğaz'ın en stratejik yerine iki yeni kale yapmıştır. 1461-62 yıllarında yaptırılan bu iki kale bundan sonraki savunmanın merkezi olmuştur. Bu iki kale, Moltke'nin de anılarında belirttiği gibi boğazın en dar yerinde yapılmıştır ve aralarındaki mesafe "1986 ayağa" inmektedir.

Anadolu yakasındaki kale Kale-i Sultaniye'dir. Sarı Çay'ın taşıdığı alüvyonlu zemin üzerine yaptırılmıştır. Bir dış kale ve avlu içindeki iç kaleden oluşmaktadır. Kale kullanım süreci içinde pek çok onarım görmüş ve değişen şartlara uydurularak XIX. yy.'ın dış çevre duvarlarından kıyıda batıya bakan kısımları yıkılarak toprak tepelikler halinde istihkamlar yapılmıştır (Utkular, 1952).

Avrupa yakasındaki kale ise Kilit'ül Bahr (Denizin Kilidi) adını taşımaktadır. Kale-i Sultaniye'nin karşısındaki tepenin eteğine kurulmuştur. Bugün anılan adıyla Kilitbahir Kalesi bir dış kale, dış kalenin çevrelediği iç kale bedeni ve ana kule olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Daha sonra ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli onarım ve eklentiler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı Sarı Kule'dir. Boğaz savunmasında oldukça uzun süre aktif rol alan kale 1915 Çanakkale Savaşları süresince topçu ve denizci askerlere ev sahipliği yapmış, ancak herhangi bir batarya konuşlandırılmamıştır. Savaş süresince sarı kule işaret istasyonu olarak kullanılmıştır. 1915 deniz savaşlarında ağır bombardımana maruz kalan kale ve özellikle iç kale mazgal siperlikleri büyük zarar görmüştür. 1960'lı yıllara kadar askeri birliklere ev sahipliği yapan kale bu dönemde onarılmış, çevresinde yer alan müştemilat binaları da yıkılmıştır. 2003 yılında yeniden onarılan kale günümüzde müze olarak ziyarete açık tutulmaktadır (İnce, 2009).

1660 yılında, Venedik gemilerinin baskılarına karşılık, boğaz girişini kontrol altına almak için Boğaz'ın Ege Denizi ile bulunduğu bölgeye iki kale inşa edilmiştir. 1657 tarihinde boğazı açmak isteyen Kaptan-ı Derya Kenan Paşa kumandasındaki donanmanın, boğaz çıkışında Venedik gemileriyle tutuştuğu savaşta yenilmesi ve elli

kadar geminin kaybedilmesi üzerine, bu duruma bir son vermek maksadıyla, boğaz girişinin iki yakasına karşılıklı olarak, Sultan IV. (Avcı) Mehmet'in annesi Valide Sultan tarafından Seddülbahir ile Kumkale isimli iki kale inşa edilmiştir (1660) (Karaca, 2001). Bu mücadeleler esnasında, Köprülü Mehmet Paşa tarafından 1657 yılında Rumeli yakasında Soğanlıdere, Anadolu yakasında da Küçük-Kepez sahillerine top koydurulmuş ve kazdırdığı siperlere askerler yerleştirilmiştir. Böylece Boğaz'da ilk tabya örnekleri inşa edilmiştir.

Seddülbahir Kalesi zamanla etrafında gelişen köye de adını vermiştir. I. Dünya Savaşında, Osmanlı donanmasının Karadeniz'de Rus limanlarını bombalamasına karşılık, İngilizler tarafından, 3 Kasım 1914'te Çanakkale Boğaz girişine gerçekleştirdiği saldırıda önemli isabetler almıştır. Bu esnada bir cephaneliğinin patlaması ile Çanakkale Savaşlarının ilk şehitleri verilmiş, daha sonra Fransız birlikleri tarafından işgal edilmiştir. Bundan sonraki süreçte, cumhuriyet döneminde de, askeriye tarafından kullanılan kale, 1997 yılında boşaltılmıştır. Bu tarihten sonra yapı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park alanında anıt eser olarak ziyarete açılmıştır.

Anadolu yakasındaki kalenin adı bir süre sonra inşa edildiği kumsal alan yüzünden Kumkale adını almıştır. Kale-i Sultani adı Fatih Sultan Mehmet'in kent merkezinde, Kilit'ül bahr Kalesi'nin karşısında yaptırdığı Kale-i Sultaniye ile karıştırılmaktadır. I. Dünya Savaşında yoğun bombardımana maruz kalan kale günümüzde askeri birlikler tarafından kullanılmaktadır. Ziyarete kapalıdır. (İnce,2009).

“1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi” ve Osmanlı donanmasının Çeşme'de yakılması üzerine, savunması yeniden tehlikeye düşen boğazın, Asya ve Avrupa yakalarındaki stratejik noktalarında tabyalar oluşturulmuş ve buralara Baron de Tott'un çalışmaları doğrultusunda ağır toplar yerleştirilmiştir (Karaca, 2001). Kepez Burnu ile Değirmen Burnu'na ve Anadolu yakasında Kumkale'den Nara'ya kadar olan bölgelerde de tabyalar inşa edilmiştir (III. Mustafa 1757-1774). Baron de Tott kendi anılarında bu savunma hattını oluşturmasını şu şekilde açıklamaktadır:

“Karadeniz'e gelen ve buharlaşmayan fazla sular İstanbul Boğaz'ından geçerek Akdeniz'e gitmek üzere Çanakkale Boğazı'dan geçerken burada öylesine şiddetli akıntılar meydana getirmektedirler ki, foraj yelken giden gemiler bile bunları yenmekte büyük zorluk çekerler. Kaptanlar, eğer rüzgar yeterliyse rotalarını akıntının

en az etkili olduğu yerlerden seçmek zorundaydılar. Türk gemilerinin kaptanları bana bu hususta büyük bilgi verdiler, böylece boğazın savunmaya en elverişli noktalarını tespit edebildim. Buna göre birinci ve ikinci hisarların arasındaki burna yerleştirilen bir batarya ile tam karşı kıyıya konacak ikinci bir bataryanın atış menzilleri çaprazlama olarak ve Türkler boğazı aşmaya çalışacak filoların öncü ve artçılarını rahatlıkla topa tutabileceklerdi, ... Daha az önemli olmayan başka bir sebep de bu savunma tedbirini almamı sağladı. Bu bataryalar birinci ve ikinci hisarlar arasındaki tabii limana hakim olup Çanakkale'ye kadar atış imkanı sağlıyorlardı; sırf İstanbul'u korumak isteyen Türkler bu tedbirin yeterli olduğunu ileri sürüyorlardı. Rumeli kıyısındaki hisara daha yakın olan Değirmen Burnu Anadolu yakasındaki iki batarya ile çaprazlama gelebileceğinden orada da bir bataryanın kurulması gerekiyordu; bir dördüncü bataryayı da Semos'da yanındaki hisara destek olması bakımından kurmayı düşündüm" (1980).

Bu dönemde yapılan tabyaların süreç içinde yetersiz kaldığı o dönem seyyahları tarafından dile getirilmektedir. Guillaume Martin anılarında her iki tarafta tahkimatlar olduğundan bahsederek, Baron Tott tarafından, Avrupa tarafına bazı yeni müstahkem mevkiiler eklendiğini; ancak hem bunların hem de Asya'dakilerin arkadan gelecek saldırılara açık ve bir baskınla yok edilmelerinin çok kolay olduğunu belirtmektedir (2007).

1805-1807, Boğaz savunması yeniden ele alınmış ancak tabyaların yenilenmesi ve güçlendirilmesi tamamlanmadan 1807 yılında bir İngiliz filosunun zorlanmadan boğazı geçmesi sonucu tabya çalışmalarına hız verilmiştir. Fransız elçisi Sebastiyen aracılığı ile getirilen yabancı uzmanlar denetiminde, 1789-1808 yılları arasında Nara ve Boğalı grupları ile Çimenlik, Kepez ve Namazgah tabyaları yaptırılmıştır (III. Selim 1789-1807; IV. Mustafa 1807-1808).

1809, 5 Şubatta bölgede meydana gelen şiddetli depremde kale ve tabyalar önemli hasarlar görmüştür. (Karaca, 2001)

Karaca'nın da belirttiği üzere 1845 senesinde kale ve istihkamların ihtiyaçlarını tespit için bizzat Tophane-i Amire Müşiri Fethi Paşa boğaza gelmiştir. Bu teftiş sonrası, kalelerin mazgal ve yollarını genişletme, mevcut tabyaları iyileştirme ve yeni tabyaları inşa faaliyetleri başlamış, Rumeli tarafında Maydos köyüyle, Muarız arasındaki bölgenin haritası çıkarılıp; savunma için istihkamlar yapılacak elverişli

yerler tespit edilmiştir. Rumeli yakasında Bigalı, Çam burnu, Değirmen burnu, Anadolu tarafında ise Köse burnu tabyalarının korunabilmesi için etraflarına hafif istihkamlar yapılması planlanmıştır (Karaca, 2001).

Yapılan inceleme ve değerlendirmelerden sonra Ak tabya, Seddülbahir, Kumkale, Kale-i Sultaniye, Kilitbahir, Namazgah, Mecidiye, Nara, Bigalı, Değirmen Burnu ve Köse Burnu istihkamlarından bazılarının genişletilmesi, bir kısmının olduğu şekilde tamir ve tahkimleri ile Eskihisar, Kepez Burnu ve Havuzlar diye adlandırılan mevkiilerle, buralarda dikkate değer başka yerlere kara ve deniz istihkamları yapılması gerekli görülmüştür (27 nisan 1864) (Karaca, 2001).

Dönem içinde yapılan güçlendirme ve yeni tahkimatlar ekleme çalışmaları sonrasında 1907 senesine gelindiğinde Çanakkale Boğazı'nda 35 civarında kale ve istihkam ile tabya inşa ve tahkim edilmiştir (Karaca, 2001).

II. Dünya Savaşı'nın baş gösterdiği 1939-1945 yılları arasında ise tüm dünyada yaygınlaşan daha küçük ve etkili silah mekanizması ve betonarmenin savunma yapılarında kullanılmaya başlaması ile oluşturulan betonarme koruganlar özellikle Saroz Körfezi'nin güvenliğini sağlama hedefi ile Gelibolu Yarımadası'nın muhtelif yerlerinde inşa edilmişlerdir.

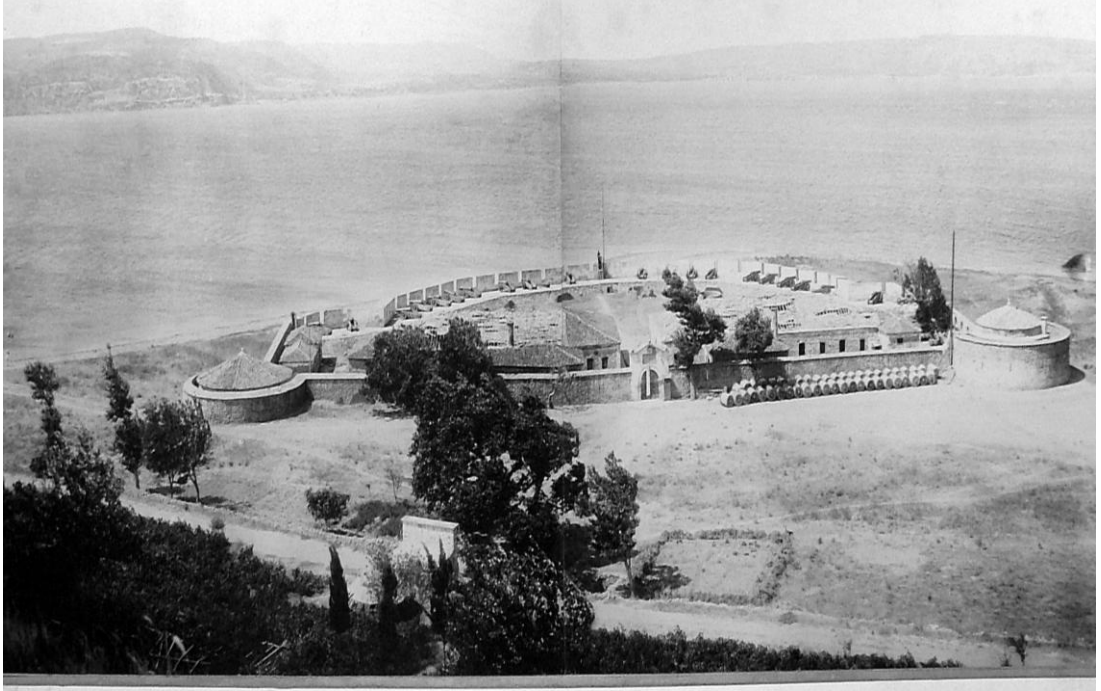
4.3 Çanakkale'de Tabya Mimarisinin Özellikleri

Tabyalar, mimari yapı olarak, genellikle içinde muhtelif sayıda kuvveti barındıran koruganların ardındaki açık top mevzileri, meskun mahaller, cepanelikler, toplanma ve eğitim yerleri, nizamiye ve hazır kıt'a mahalleri, bölük, tabur veya alay binaları, subay yatma yerleri gibi bölümlerden oluşur. Kendi kendine yeten, kuşatılsa da uzun süre düşmana karşı direnebilen, hakim noktalara yapılmış gözetleme özelliği fazla ve her tarafa karşı savunulabilen toprak, kagir, beton veya demirli betondan inşa edilmiş kapalı mevzilerdir.

Çanakkale savunmasında, kalelerden sonra tabyalar, Nara Burnu'ndan başlayarak Anadolu ve Rumeli yakasında inşa edilmişlerdir. Tabyaların, malzeme özellikleri ve yerleşimleri dikkate alındığında, alanda çalışma yapan sanat tarihçi C. İnce'nin de belirttiği gibi, üç farklı grupta incelenebileceği söylenebilir.

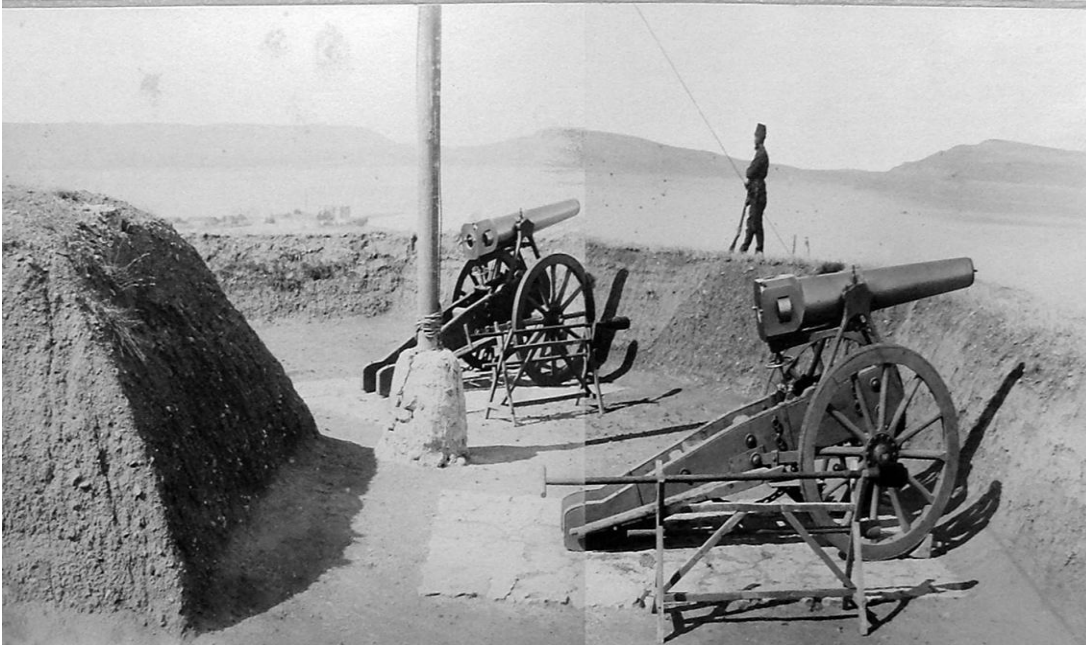
Birinci grup tabyalar, kale mimarisinden tabya mimarisine geçiş yapılarıdır. İnşa tekniği ve biçim olarak kale mimarisini andıran bu tabyaların boğaz cepheleri ve kara

sınırları yaklaşık 5-10 metre yüksekliğinde 1-1,50 m. duvar kalınlığında yapılmıştır. Sur duvarlarında oluşturulan mazgal ve barbatalar ile küçük bir kaleyi andırırlar. Mazgal açıklıklarına küçük çaplı, kaval tipi topların yerleştirildiği bu tabyalarda, cephanelikler ve personel sosyal yaşam mekanları, sur duvarları içinde değişik biçim ve inşa teknikleri ile yapılmıştır. Cephaneliklerin üstü toprak ile kapatılarak kamufle edilmiştir. Bu tabyalara örnek olarak, bugün ayakta olmayan, Anadolu yakasındaki Köse Burnu Tabyası ile Rumeli yakasındaki, şimdi sadece sur duvarlarının bir bölümü ve bazı yaşam yerleri ayakta olan Çam Burnu Tabyası'nı gösterebiliriz.

Şekil 4.1 : Köse Burnu Tabyası (Abdülhamit Arşivi).

İkinci grup tabyalar, sahil şeridinden içeride boğaza hakim korunaklı tepelerde inşa edilmiş, küçük çaplı top ve havan yerleştirilmiş olanlardır. Bu tabyalarda top ve havanlar için özel alanlar oluşturulmamış, yalnızca toprakla ilişkilerini kesmek için zeminleri taş kaplanmıştır. Çevre duvarları tamamen toprak ile örtülerek kamufle edilmiştir. Günümüze ulaşan bir örneği olmamakla birlikte bu tabyalardan olan Anadolu yakasındaki Nara Baba Tabyası ile Rumeli yakasındaki Tekke Tabyasını Abdülhamit döneminde çekilen fotoğraflarda görebilmekteyiz.

Şekil 4.2 : Nara Baba Tabyası (Abdülhamit Arşivi).

Üçüncü grup tabyalar, ilk kez III. Mustafa döneminde Macar asıllı Avusturyalı Baron de Tott tarafından uygulanmıştır. Sahile paralel olarak kagir olarak inşa edilen bu tabyalar, top yerleri ve onların iki yanında toplara ait cephanelerin depolandığı cephanelikler yer alacak şekilde inşa edilmiştir. Boğazda inşa edilen bu tabyalarda, Anadolu’da örneklerine rastladığımız tabyalardaki gibi kara savaşlarında geçerli olan hendek ve avcı siperleri gibi bölümler yoktur.

Şekil 4.3 : Değirmen Burnu Tabyası (Abdülhamit Arşivi).

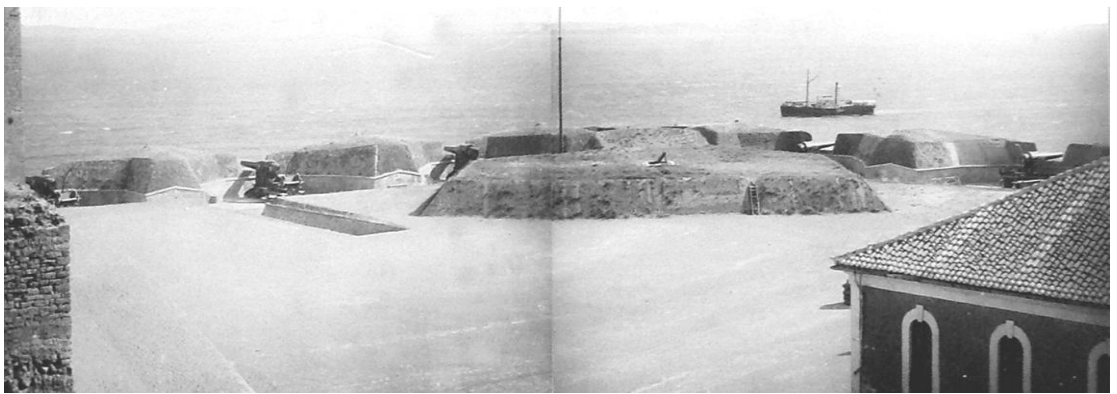
Örtü sistemi olarak tonoz kullanılmıştır. Tonozların üzeri ve boğaza bakan cepheleri sıkıştırılmış toprak ile kaplanmıştır. Bu şekilde, gemilerden açılacak ateşte tabyalara isabet edecek mermilerin hızlarını keserek tabyanın daha az zarar görmesi sağlanmaktadır. Bu toprak örtü, üstü kesik piramit şeklindedir. Top yerleri ile cephanelik dış duvarlarına doğru şevli olarak inşa edilmiştir.

Cephanelik ve top yerleri 1 – 1,50 metre kalınlığında yığma moloz taş duvarla sınırlandırılmış, toprak örtü dışında kalan cepheleri kesme taşlar ile kaplanmıştır. İç kısımlarda da kapı girişleri, koridor dönüşleri, pencere söveleri, dış mekanda olduğu

gibi kesme taş ile kaplanmıştır. Tonozlarda tuğla kullanılmış, iç mekan duvarları horasan harç ile sıvanmıştır. Tabyaların kara istikametinde kalan arazisi küçük mazgal açıklıklarına sahip duvarlar ile çevrilmiş, girişler, bu surlara inşa edilen kapılardan sağlanmıştır. Bu girişlerin tabyaların bulunduğu bölümde, her iki yanına nizamiye hizmet yapıları yapılmıştır. Personelin sosyal yaşam mekanları için tabya sınırları içinde veya yakınında kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülü kagir binalar inşa edilmiştir. Bu tabyalar boğazda inşa edilen kaleler gibi boğaz kesen hisarlar olarak düşünüldüğünden, kara savaşlarına yönelik hendek ve piyade siperleri gibi öncü savunma alanlarına sahip değillerdir.

Bu grubun ilk örnekleri Baron de Tott tarafından inşa edilen, Çimenlik Kalesi ile kalenin güneyinde Sarı Çay ile kale arasına inşa edilmiş ve günümüze ulaşamayan tabya ile Değirmen Burnu'nda inşa edilen tabyadır. Gelişmiş örnekleri ise Anadolu yakasında Anadolu Mecidiye Tabyası, Rumeli yakasında Namazgah Tabyası'dır. Her iki tabya da, tabyanın merkez hattında tüm tabyaya hakim cephanelik, farklı büyüklük ve biçimlerde örtü sistemlerine sahip savaş hareket merkezi olabileceği düşünülen mekanlar vardır. Bu grubun son örnekleri ise Anadolu Hamidiye, Rumeli Hamidiye ve Rumeli Mecidiye tabyalarıdır.

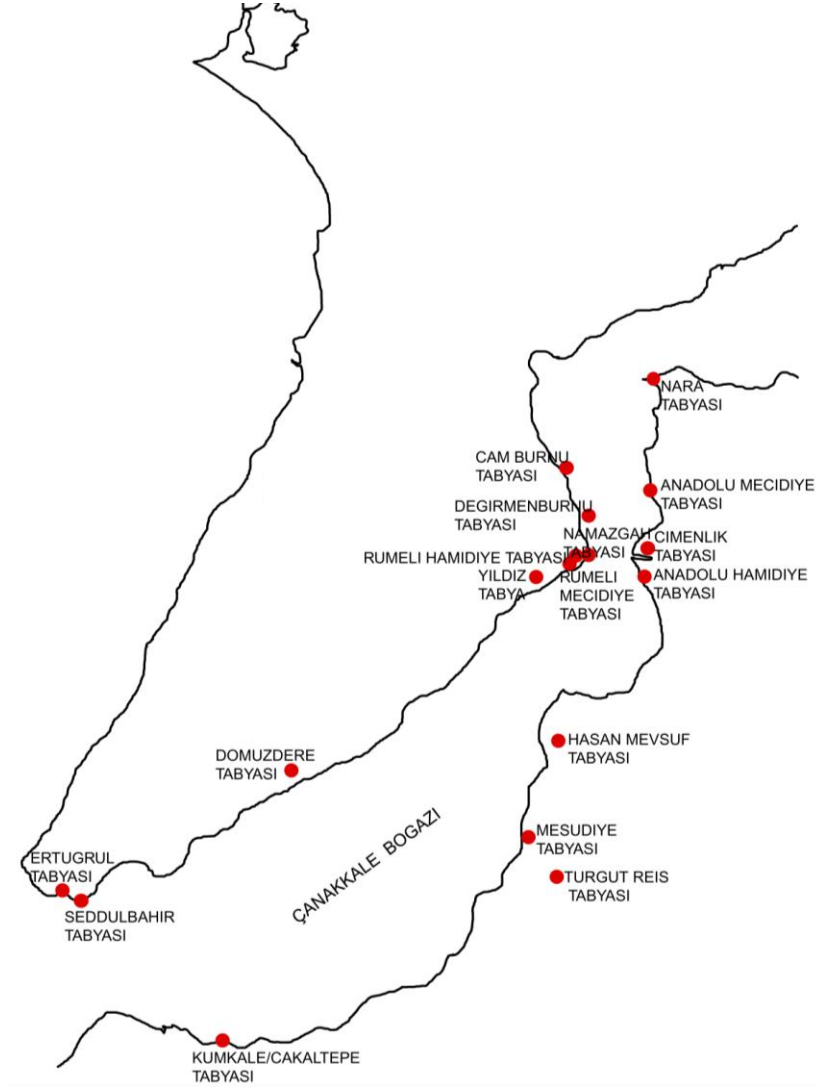
Bu üç grup tabyalara ek olarak yalnızca Çanakkale Boğazı'nda uygulanan bir yöntem de, Çimenlik ve Kumkale tabyalarında olduğu gibi kalelerin boğaza bakan cepheleri yıkılarak veya Seddülbahir Kalesinde olduğu gibi kot farkı kullanılarak üçüncü grup tabyalar ile benzer formlarda tabyalar inşa edilmesidir.

Şekil 4.4 : Seddülbahir Kalesi Tabyası (Abdülhamit Arşivi).

4.4 Çanakkale Bölgesinde Yer Alan Tabyalar

Çanakkale’de Rumeli ve Anadolu yakalarında farklı dönemlerde yapılmış günümüze ulaşan 19 adet tabya bulunmaktadır.

Şekil 4.5 : Çanakkale bölgesinde yer alan tabyalar.

4.4.1 Ertuğrul Tabyası

Gelibolu Yarımadası, Seddülbahir bölgesinde, boğaz girişine hakim Kayalık Tepe’ye II. Abdülhamit döneminde yapılmıştır. 1915 Çanakkale Deniz Savaşları’nda yoğun bombardımana maruz kalan tabyanın karargâh binası tamamen tahrip olmuş, günümüze ulaşmamıştır. 1915 kara savaşları sürecinde de İngiliz işgali altında kalan tabya cumhuriyet döneminde kullanılmamıştır. Tabya, 3 bonet ve 2 top yerine sahiptir (Şekil 4.6.). Bonetlerden top yerlerine çıkış bulunmamakta, bu bağlantı bonet

önlerinden top yerine yükselen rampalar ile sağlanmaktadır. Bonetlerin bitiminde, sonda yer alan bonete dik olarak konumlanan bir istinat duvarı vardır. (Şekil 4.6.) Yapı, 2005 yılında restore edilerek müzeye dönüştürülmüştür.

Şekil 4.6 : Ertuğrul Tabyası (2011).

4.4.2 Domuzdere Tabyası

Alçıtepe Köyü, Domuzdere Mevkii'nde yer almaktadır. Yapının kültür varlığı olarak tescili olmayıp, üzerinde yer aldığı arazi devlet ormanı olarak kayıtlıdır. 1915 Çanakkale Savaşları sonunda inşa edildiği düşünülmektedir. Tabyanın mimari yapısı karşılaştırıldığında Rumeli Mecidiye tabyasının ikinci dönem restitüsyonu ile benzer mimari özellikleri içerdiği görülmektedir. 6 bonet ve 5 top yerinden oluşmaktadır. Yapı günümüzde atıl durumdadır.

Şekil 4.7 : Domuzdere Tabyası (C. İnce, 2008).

4.4.3 Yıldız Tabya

Kilitbahir Köyü, Yayla Mevkii'nde yer almaktadır. Namazgah Tabyası ile Havuzlar Mevki arasında, bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Yapı tescillidir. 4 adet bonet bulunmaktadır. Top yerleri diğer tabyalardaki gibi, her bonet arasında bir adet top yeri şeklinde düzenlenmemiş, bonet aralarında geniş top yerleri yapılarak birden çok topun konuabildiği büyük platformlar şeklinde oluşturulmuştur.

4.4.4 Rumeli Mecidiye Tabyası

Alçı tepe yolu üzerinde, Kilitbahir Köy çıkışında, Gonca Tepe eteklerinde, denizden yaklaşık yirmi metre yükseklikteki düzlükte, kıyı şeridine paralel olarak inşa edilmiştir. Yapı tescillidir. 8 bonet ve 7 top yerine sahiptir.

II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) Boğaz muhafızı Asaf Paşa tarafından uygulanan “savunmanın güçlendirilmesi için mevcut tabyaların modernizasyonu ve yenilerin inşası” kapsamında yaptırılmıştır. 1915 Deniz Savaşları’ndan en çok etkilenen tabyadır. Cumhuriyet döneminde de askeri birliklere ev sahipliği yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesi, boğaz savunmasını güçlendirme çalışmaları kapsamında bir top yeri ile bir cephanelik ilave edilmiştir. 1960’lı yıllara kadar askeriye tarafından kullanılan tabya, daha sonra terk edilerek atıl bir durumda kalmıştır. 2007 yılında restorasyon çalışmalarına başlanarak, müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Şekil 4.8 : Rumeli Mecidiye Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.5 Rumeli Hamidiye Tabyası

Boğazın Avrupa yakasında, Namazgah Tabyası ile Rumeli Mecidiye Tabyası arasında yer almaktadır. Üzerindeki kitabeden, 1889 yılında, II. Abdülhamit döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. 3 bonet, 2 top yerine sahiptir. Karargah binası günümüze ulaşmıştır. 18 Mart 1915’te yoğun bombardımana maruz kalmıştır. Çanakkale savaşlarında bölgedeki en büyük toplardan ikisine sahip olan tabya, savaş başlangıcında topların isabet alması ile savaş dışı kalmış, ancak mimari olarak önemli bir hasar görmemiştir. Günümüzde yapının karargah binası askeriye tarafından kullanılmakta olup, tabya yapıları ziyarete kapalıdır.

Şekil 4.9 : Rumeli Hamidiye Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.6 Namazgah Tabyası

Tabya; Çanakkale Boğazı'nın en dar yerinde, Avrupa yakasında Malaz Tepe'nin eteklerinde konumlanmaktadır. Yapı tescillidir. Alandaki en büyük tabya grubudur. 23 bonet, 14 top yeri, 2 adet bonet niteliğinde inşa edilmiş ancak daha büyük idari alan olarak kullanıldığı düşünülen mekan bulunmaktadır. Kilitbahir Kalesi'nden Rumeli Hamidiye Tabyası'na doğru devam eden, köy ile sınıırını oluşturan bir duvar ve bu duvar üzerinde tabyanın ana giriş kapısı yer almaktadır. Kilitbahir Kalesi'nin güneydoğusunda yer alan tabya, 1770'li yıllarda yapılmış, 1890 yılından sonra geçirdiği büyük bir onarımla günümüze ulaşmıştır. 1915 Deniz Savaşları'nda yoğun bombardımana maruz kalmasına rağmen, önemli bir hasar görmemiştir. 1960 yılına kadar askeri amaçla kullanılmıştır. 2005 yılında restore edilmiş ve 2007'de müze olarak ziyarete açılmıştır.

Şekil 4.10 : Namazgah Tabyası (2011).

4.4.7 Değirmen Burnu Tabyası

Kilitbahir Köyü girişinde yer almaktadır. 8 bonet ve 7 top yeri bulunmaktadır. Karargah binası II. Abdülhamit döneminde onarılarak büyütülmüş ve günümüze ulaşmıştır. Yapı tescillidir. Tabya 1770 yılında yapılmıştır. Baron de Tott'un anılarında, yanında yetişen bir Türk'ün yapı tekniklerini öğrenerek, masraflarını da üstlenerek yaptığı yazmaktadır. 1915 savaşlarında çatışmaya katılmamış ve günümüze sağlam olarak ulaşmış tek örnektir. Bugün de askeri birliklere ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 4.11 : Değirmen Burnu Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.8 Çam Burnu Tabyası

Eceabat'tan Kilitbahir'e doğru, Eceabat çıkışında yer alan tabya Sultan Abdülmecit döneminde yapılmıştır. 1915 Çanakkale Deniz Savaşlarında son savunma noktası olması nedeniyle etkilenmemiş, ancak günümüze büyük bölümü tahrip olarak ulaşmıştır. Tabya Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park Müdürlüğü idari birimlerinin yer aldığı yerleşke içindedir.

Şekil 4.12 : Çam Burnu Tabyası (İbrahim Aksu Arşivi).

4.4.9 Nara Tabyası

Tabya grubu, boğazın Anadolu yakasında, Marmara'ya açılan noktasında, Nara Burnu'nda yer almaktadır. Burada yer alan Nara Kalesi'nin gelişen top teknolojisine cevap verememesi üzerine, kalenin güney girişine komşu olarak inşa edilmiştir.. İki parçalı bir tabya grubudur. Bir grubu Marmara'ya, diğer grubu boğaza müdahale edebilecek şekilde konumlandırılmış bonet ve top yerlerinden oluşmaktadır. Koya hakim, sahil şeridine paralel olan yapı bugün de askeri birlikler tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 4.13 : Nara Burnu Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.10 Anadolu Mecidiye Tabyası

Bugün Anadolu yakasında, askeri hastaneye komşu olan tabya, Çanakkale koyunu tam kontrol altına alacak şekilde yapılmıştır. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Sultan Abdülmecid zamanında yapılması nedeniyle “Mecidiye” adını almıştır. Günümüzde de askeri birliklere ev sahipliği yapan tabya ziyarete kapalıdır.

4.4.11 Anadolu Hamidiye Tabyası

Çanakkale kent merkezinde Barbaros Mahallesi’nde aynı isimli cadde üzerinde yer alan tabya, Abdülhamit döneminde merkez savunma grubunu desteklemek amacıyla yapılmıştır. 2008 yılına kadar askeri birliklere ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde atıl durumda olan yapının mülkiyetinin MSB’den Kültür ve Turizm Bakanlığı’na devredilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Şekil 4.14 : Anadolu Hamidiye Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.12 Orhaniye Tabyası

Anadolu yakasında, Boğaz’ın dışında, Ege Denizi’nden boğaz girişi yapacak filoları kontrol altına alarak Kumkale’yi desteklemek amacı ile II.Abdülhamit döneminde yapılmıştır. 1915 Çanakkale Savaşlarında yoğun bombardımana maruz kalmış,

cumhuriyet döneminde de askeri birlikler tarafından kullanılmıştır. 80’li yıllarda askeri birlikler alanı boşaltmıştır. Bugün kullanılmamaktadır.

4.4.13 Çimenlik Kalesi Tabyası

Fatih Sultan Mehmet tarafından, 1461-62 yıllarında Çanakkale Boğazı’nın en dar yerine, Sarı Çay’ın taşıdığı alüvyonlu zemin üzerine yaptırılmıştır. İlk adı Kale-i Sultaniye’dir. Kentte gelişmiş olan çömlekçilikle de özdeşleştirilerek Çanakkale adının oluştuğu söylenir. Bugünkü Çanakkale kent merkezi, kalenin etrafında gelişmiştir. Kale bugün, Çanakkale Deniz Müzesi sergi alanı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.15 : Çimenlik Kalesi Tabyası (İbrahim Aksu Arşivi).

4.4.14 Sedülbahir Kalesi Tabyası

1660 yılında boğaz girişini kontrol altına almak için boğaz’ın Ege Denizi ile bulunduğu bölgeye iki kale inşa edilmiştir. Kalelerin masrafları Sultan IV. Mehmet’in annesi Valide Turan Sultan tarafından karşılanmış, Anadolu yakasındaki Kale-i Hakaniye, Rumeli yakasındaki Sedülbahir adını almıştır. 1890’dan sonra boğaz savunması üzerine yapılan çalışmalar esnasında, kot farkından yararlanılarak boğaz girişine hakim noktada tabya oluşturulmuştur. 1997 yılına kadar askeri birlikler tarafından kullanılmış, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park alanında anıt eser olarak ziyarete açılmıştır. Ancak günümüzde Koç Üniversitesi ve Kültür Bakanlığı’nın beraber yürüttüğü çalışmalar nedeni ile ziyarete kapalıdır.

Şekil 4.16 : Seddülbahir Kalesi Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.15 Kumkale Tabyası

1660 yılında Çanakkale Boğazı girişini kontrol altına almak için inşa edilen iki kaleden Anadolu yakasında yer alan kaledir. Kale-i Sultani adı ile Sultan IV. Mehmet'in annesi Valide Turhan Sultan tarafından yaptırılmıştır. 1890'larda yapılan çalışmalar esnasında bir bölümü tabyaya dönüştürülmüştür. I. Dünya Savaşı'nda yoğun bombardımana maruz kalan kale günümüzde askeri birlikler tarafından kullanılmaktadır. Ziyarete kapalıdır.

Şekil 4.17 : Kumkale Tabyası (Google Earth, 2011).

4.4.16 Mesudiye Tabyası

1915 Çanakkale Savaşları esnasında Mesudiye gemisinden çıkarılan toplarla oluşturulan tabyanın, betonarmenin kullanıldığı ilk tabyalardan olduğu değerlendirilmekte olup, bu verinin doğrulanabilmesi için mevcut durumun incelenmesi gerekmektedir. Yapı günümüzde Güzelyalı beldesi içinde piknik alanı olarak kullanılan bölgede kalmakta, kültür varlığı olarak koruma altında bulunmamaktadır.

Şekil 4.18 : Mesudiye Tabyası (2010).

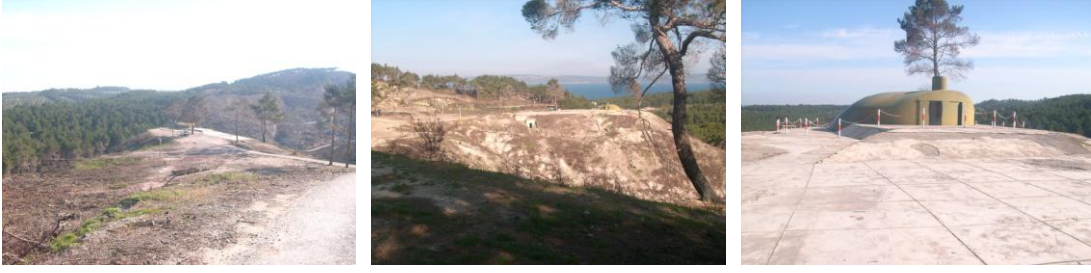
4.4.17 Dardanos Tabyası

Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasında Dardanos mevkiinde yer alan tabya, 1915 yılında boğaz savunmasını desteklemek amacıyla gemilerden sökülen toplarla toprak üstüne hazırlanan top mevzileriyle oluşturulmuştur. Mekansal kurgu ve yapısal detaylara ilişkin günümüze ulaşan bir veriye rastlanmamaktadır.

4.4.18 Turgut Reis Tabyası

II. Dünya Savaşı döneminde boğaz savunmasını güçlendirme faaliyetleri içinde Turgut Reis Zırhlısı'nın 28'lik toplarının gemiden taretleri¹ ile birlikte sökülerek kullanıldığı, Güzelyalı sırtlarına inşa edilen tabya olup, gemi top sistemi baz alınarak oluşturulmuştur. Cephanelik odaları betonarme olarak top taretlerinin altında inşa edilmiştir. Günümüzde özel bir işlev yüklenmemekle birlikte ziyarete açık durumdadır.

¹ Taret: Top sisteminin tamamı ya da topu örten/kapatan örtü sistemi.

Şekil 4.19 : Turgut Reis Tabyası (2010).

4.4.19 Çakaltepe Tabyası

1915 savaşları esnasında, İntepe altında Karanlık Liman yolu üzerinde, boğazın Karanlık Liman sektörünü görecek şekilde inşa edilmiştir. Tabya yapısal bir mimari içermeyip bölgedeki kayalık işlenerek oluşturulmuştur. Atıl durumdadır.

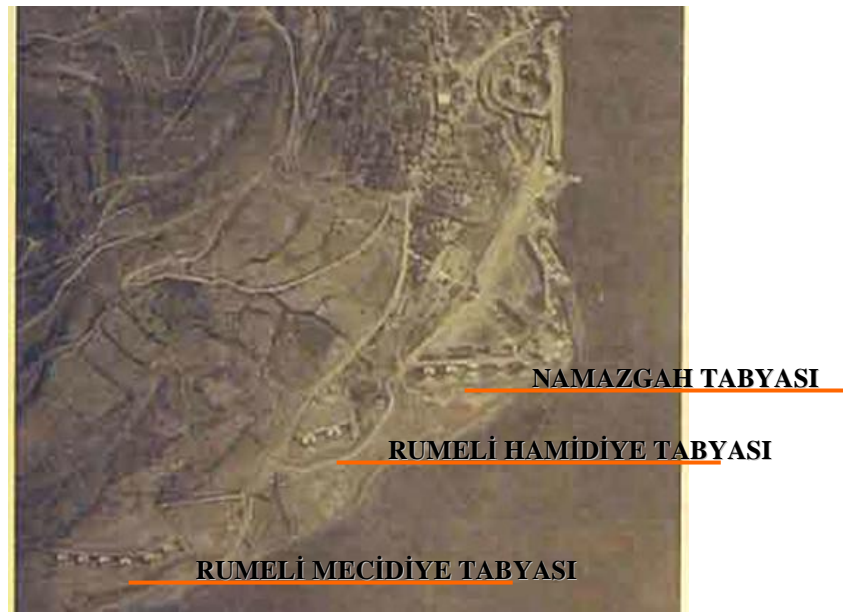

Şekil 4.20 : Çakaltepe Tabyası (C. İnce, 2008).

5. RUMELİ HAMİDİYE TABYASI

5.1 Rumeli Hamidiye Tabyası'nın Konumu ve Tarihçesi

Rumeli Hamidiye Tabyası, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında, Namazgah Tabyası ile Rumeli Mecidiye Tabyası arasında yer almaktadır. Tabya; üç bonet (cephanelik), iki top yeri ve bir karargah binasından oluşmaktadır (Şekil 5.2).

Şekil 5.1: 19 Temmuz 1915 yılında Fransa'da yayımlanan Ilustrasyon gazetesinde Kilitbahir bölgesini gösteren hava fotoğrafı (İbrahim Aksu Arşivi).

Şekil 5.2: Namazgah, Rumeli Hamidiye ve Rumeli Mecidiye tabyaları, mevcut durum (Google Earth, 2011).

Yapı grubu içinde, bonet II'nin cephesinde yer alan, iki mısradan oluşan Osmanlıca kitabesinde;

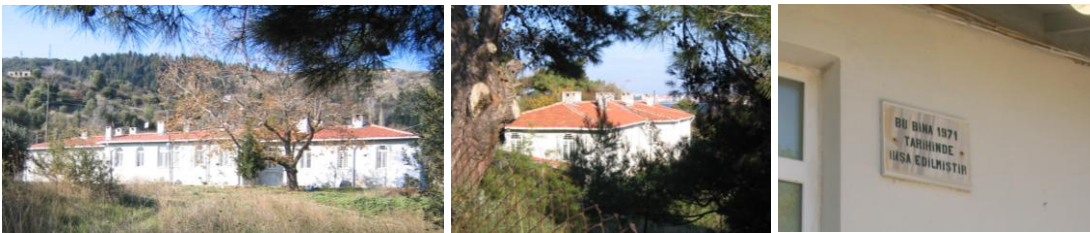
“Söyledi tal’at kulu gayet metin tarihi
Mevkinde yaptı isihkam Şah Abdülhamit
Sene 1307”

satırları günümüz Türkçesi ile okunmaktadır. Kitabede Hicri 1307 yılı okunmakta, bu da yapının miladi 1889-1890 yıllarında, yani II. Abdülhamit döneminde, inşa edildiğini göstermektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3: Bonet II'nin cephesinde yer alan kitabe.

Rumeli Hamidiye Tabyası, bugün askeri alan içinde yer almakta olup mülkiyeti Milli Savunma Bakanlığı'na aittir. Bonetler ve top yerleri atıl durumdadır. Tabyanın karargah binası, Değirmen Burnu Tabyası'nın karargah binası ile, günümüze ulaşan iki örnekten biridir. Ancak karargah binası, üzerinde bulunan tabeladan da görüldüğü üzere, 1971 yılında tadilattan geçirilerek 4 daireli bir lojman binasına çevrilmiştir (Şekil 5.4).

Şekil 5.4: Karargah binası ve binanın kuzey cephesinde yer alan, 1971 yılında yapılan tadilatı gösteren tabela.

Rumeli Hamidiye Tabyası, I. Dünya Savaşı esnasında, Çanakkale Deniz Savaşları'nda boğazın savunulmasında Namazgah Tabyası ve Rumeli Mecidiye Tabyası ile birlikte bir batarya² grubunu oluşturmuşlar ve birlikte hareket ederek savunma hareketi içinde rol almışlardır. Rumeli Mecidiye Tabyası 4 adet uzun 24'lük top, Rumeli Hamidiye Tabyası 2 adet 35'lik top, Namazgah Tabyası 2 adet uzun 24'lük topa sahip olup, tek bir batarya gibi ateş edecekleri düşünülerek grup haline dönüştürülmüş ve ateş idaresi Yüzbaşı Mehmet Hilmi Bey'e verilmiştir (Sanlıtop, 2007).

18 Mart 1915'te, yoğun bombardımanda, Rumeli Hamidiye Tabyası'ndaki toplar savaş dışı kalmış, ancak yapılar, mimari olarak, önemli bir hasar görmemiştir. Yüzbaşı Mehmet Hilmi Bey anılarında Rumeli Hamidiye Tabyası'nın toplarının hasar alışını şu şekilde anlatmaktadır:

“Ateş açtıklarında, telemetre 16.000 metre mesafede olduklarını gösteriyordu. Zırhlı sayısının çokluğu dolayısıyla bombardıman oldukça şiddetliydi. Rumeli Hamidiyesi'nin son menzili 17.500 metre olduğundan 35'liklerle ateşe başlamak mümkündü. Ateş açmak için alay kumandanından izin istedim. Vermediler. Düşman ateşe devam ederek ilerliyordu. 15.000 metreye geldiklerinde Mecidiye'nin 24'lüklerinin on menzili evvela 14.700 metreye atışa varacaklarını göz önüne alarak grupça ateşe başlamak için tekrar müsaade istedim. Bu defa da müsaade etmediler. Bu sırada Rumeli Hamidiyesi'nin 1'inci 35'liğinin bir isabetle harp dışı kaldığını haber verdiler. Pek az sonra ikinci bir isabetle 2'inci topun da ateş edemeyecek hale geldiğini söylediler” (Sanlıtop, 2007).

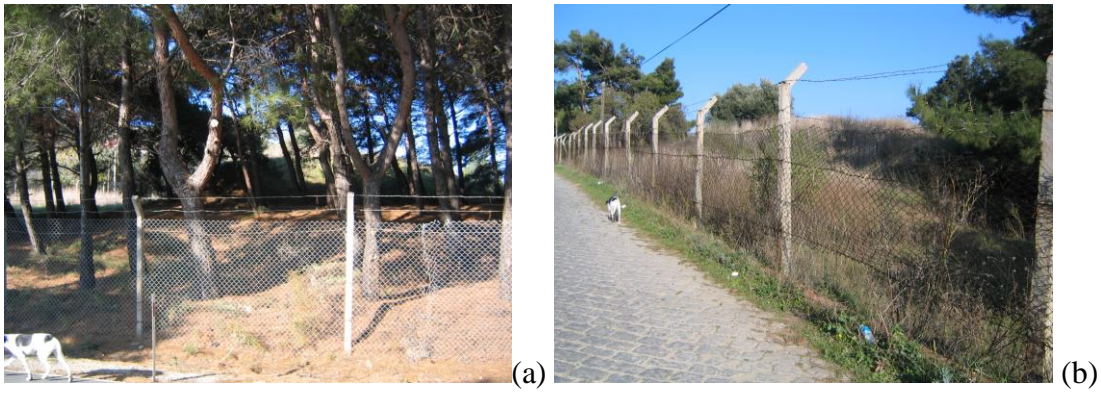
Metinden de anlaşıldığı gibi, Rumeli Hamidiye Tabyası üç tabyanın oluşturduğu batarya grubu içinde, topların isabet alması ile devre dışı kalmıştır.

Cumhuriyet döneminde askeri birlikler tarafından kullanılan alan 1971'den sonra karargah binasının lojmana çevrilmesi ile sadece konaklama amacı ile kullanılmaya devam etmiştir.

² Batarya: sabit top mevzii.

5.2 Mevcut Durum

Tabya; üç bonet, iki top yeri ve bir karargah binasından oluşmaktadır. Bonetler, ilk yapıldığı dönemde cephanelik olarak kullanılmış olup, her bonetin top yerlerine açılan kapısı bulunmaktadır. Böylece, lineer bir şekilde yerleştirilmiş olan kapalı ve açık mekanların tümü birbiri ile ilişkilendirilmiştir. Karargah binası bu yapı dizisinin arkasında, arazinin kuzeyinde konumlanmıştır. Bugün askeri bölge içinde yer alan yapı, tel bir çit ile belirlenen sınırlar içinde kalmaktadır. Alanın güneyinden, Kilitbahir-Alçitepe sahil yolu (Şekil 5.5.a), kuzeyinden ise Kilitbahir Köy yolu (Şekil 5.5.b) geçmektedir. Bu iki yol, alanın batısında kesişmektedir.

Şekil 5.5: Rumeli Hamidiye Tabyası'nın; (a) güney cephesinde yer alan tel çit ve (b) kuzey yönünde kalan küp granit taş döşeli Kilitbahir köy yolu.

Askeri alanın girişi, güneydoğu yönünde yer alan kapıdan sağlanmaktadır. Arazi, güneyden kuzeye doğru yükselmektedir. Alana girilen noktadan, karargah binasına doğru ilerlerken, Rumeli Hamidiye Tabyası ile Namazgah Tabyası'nı bağlayan özgün yol dokusu, toprak dolgusu ve bitki oluşumu altında takip edilebilmektedir. Özgün yolun farklı ebatlardaki doğal taşların toprağa döşenerek oluşturulduğu görülmektedir (Şekil 5.6). Ancak Rumeli Hamidiye Tabyası ile Rumeli Mecidiye Tabyası arasında böyle bir yol izini takip etmek mümkün değildir.

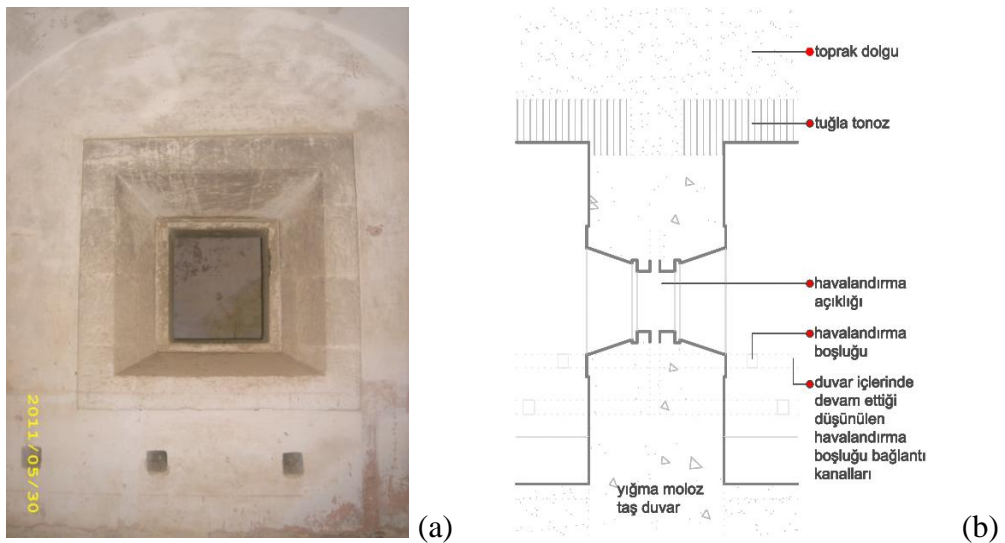

Şekil 5.6: Rumeli Hamidiye ile Namazgah Tabyası'nı birbirine bağlayan özgün yol.

Bonetler ve top yerleri arazinin güneyinde yer almaktadır. Bonetler, yığma taş yapılar olup, üst örtüleri tuğla örgü tonozdur. Bonetlerin korunması için tonozların üzeri, saldırının geleceği yön olan, denizin bulunduğu güney yönünde, toprak ile örtülmüştür. Yapıların girişleri, kuzey yönünden, kesme taş olarak yapılan cepheden sağlanmaktadır.

5.2.1 Bonet I

Yapıya, kuzey cephesinde yer alan kemerli bir kapıdan girilmektedir. Yapı, iki cephaneye odası ve L formu bir koridordan oluşmaktadır. Giriş holünün batı yönünde yer alan iki kapı açıklığından cephaneye odalarına ulaşılmaktadır. Koridorun batı yönüne dönen kolunda ise döşeme bir rampa şeklinde yükselmekte ve I no'lu top yerine kemerli bir kapı ile açılmaktadır. Moloz yığma taş duvarlardan oluşan yapının üst örtüsü tuğla ile örülmüş tonozdur. Duvarlar horasan sıva ile sıvanmıştır. Döşeme tamamen yok olmuştur. Tüm duvarlarda bugünkü zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda devam eden, özgün döşeme kotunu gösteren bir iz okunmaktadır. Yapının tamamında, moloz yığma taş duvarların üzerinde, iki ayrı kotta, yaklaşık 10x10 cm. ölçülerinde kare boşluklar bulunmaktadır. Bu boşluklar, yapının havalandırılması için birbirleri ile bağlantılı olarak oluşturulmuşlardır. Bu açıklıkların, yapı içinde duvarlarda yer alan, kare formuna yakın, taş söveli, alt ve üst yüzeylerinde dairesel boşluklar bulunan açıklıklarla da bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Şekil 5.7.a, 5.8.a, 5.8.b).

Şekil 5.7: (a) Duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma açıklığı (b) havalandırma açıklığının kesiti.

Şekil 5.8: (a) Havalandırma açıklığının tavanında yer alan dairesel havalandırma boşluğu (b) Açıklığın zemininde yer alan dairesel boşluk.

5.2.1.1 Z01 Giriş Holü

Kesme taş söveli, kemerli bir kapı ile girilen hol, iki bölüm olarak değerlendirilebilir. Giriş kapısının açıldığı alan ile cephane odalarına ve cephane sevkiyat koridoruna bağlanmayı sağlayan hol, örtü sistemleri ve zeminleri arasında bulunan kot farkından dolayı iki ayrı mekan gibi algılanmaktadır. Bu nedenle Z01 no'lu giriş holünü; giriş sahanlığı ve koridor olarak adlandırabileceğimiz iki mekan olarak tanımlamak mümkündür. Giriş sahanlığının zemini tamamen aşınmış durumdadır, ancak bu alanın döşemesinin doğal taş döşeme olduğu, zemindeki izler diğer bonet girişleri ile birlikte değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır. Tüm yapı gibi bu alan da yığma moloz taş duvarlar ile tuğla tonozdan oluşmaktadır. Giriş sahanlığının her iki duvarında, günümüze kısmen ulaşmış, horasan sıva ile sıvanmış taş süpürgelikler bulunmaktadır. Koridor, yaklaşık 1.92 x 10.52 m. ölçülerinde dikdörtgen formunda bir alandır. Mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına alınan ölçüde 3.86 m. yüksekliğe sahip olduğu görülmektedir. Giriş sahanlığının zemin kotu, koridorun zemin kotundan 35 cm. yukarıdadır (Şekil 5.10.a). Koridorun tonozunun tepe noktası ise giriş sahanlığının tonozunun tepe noktasından 41 cm. yukarıdadır (Şekil 5.10.b). Giriş kapısının iç yüzeyinde, kapı doğramasının oturduğu, demir eleman paslanmış olarak günümüze ulaşmıştır (Şekil 5.9). Duvarlar ve tonoz özgün tasarımında horasan sıva ile sıvanmış olup, sonraki dönemlerde horasan sıva üzerine kireç sıva uygulandığı görülmektedir. Tonoz ve duvar yüzeylerinde, özellikle rutubete bağlı olarak, sıva dökülmesi söz konusudur. Sıva dökülmesi sonucu yer yer horasan sıva, yer yer ise moloz taş ve tuğla örgü ortaya çıkmış durumdadır. Özellikle, giriş sahanlığının tonozunda sıva dökülmesi sonucu tuğla örgü net bir şekilde okunabilmektedir.

Şekil 5.9: Bonet I'in giriş kapısı.

Şekil 5.10: (a) Bonet I'in giriş sahanlığı (b) Bonet I'in giriş alanının tonozu.

Koridorun batı yönündeki duvarında, Z02 ve Z03 no'lu mekanlara geçişi sağlayan kapı açıklıkları bulunmaktadır (Şekil 5.11.a). Kapı açıklıkları; dikdörtgen formlu, düz atkılı açıklıklar olup, üst noktalarındaki ahşap lentolar görülebilmektedir. Kapı ve duvar üzerindeki izlerden ve malzeme farklılığından, özgün tasarımında bu kapıların kemerli açıklıklar olduğu ve sonraki dönemlerde moloz taş ve içine saman katılmış toprak sıva ile doldurularak daha küçük kapılara dönüştürüldüğü görülmektedir.

Şekil 5.11: (a) Z01 no'lu giriş holü ve cephane odalarına açılan kapılar (b) Z01 no'lu mekanın duvarında yer alan havalandırma boşlukları.

Koridorun her iki duvarında da, havalandırma için açılmış, yaklaşık 10 x 10 cm. ölçülerinde kare boşluklar yer almaktadır (Şekil 5.11.b). +0.75 kotu ile +1.16 kotu olmak üzere iki ayrı kotta devam eden bu boşluklar dizisinin yanı sıra kapı açıklıklarının bulunduğu duvar yüzeyinde, +3.10 kotunda da aynı nitelikte boşluklar yer almaktadır. Duvarlarda, yapıların atıl kalarak kullanılmamasına bağlı, vandalizm olarak nitelendirilebilecek yazılar, ateş yakılması sonucu oluşan is lekeleri görülmektedir.

5.2.1.2 Z02 Cephane Odası I

Z01 no'lu giriş holünde yer alan kapı açıklığından mekana girilmektedir. Özgün tasarımında kemerli olan kapı açıklığı doldurularak, düz atkılı, dikdörtgen bir kapıya çevrilmiştir. Giriş holünün batı yönündeki duvarında yapılan müdahaleler, malzeme farklılığı ve niteliksiz işçilik uygulaması sonucu, özgün duvar yüzeyinden ayrılmaktadır (Şekil 5.12.a). Kapı açıklığının üstünde yer alan ahşap lento görülmektedir (Şekil 5.12.b).

Şekil 5.12: (a) Z02 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapının Z02 no'lu mekan içinden görünüşü.

Z02 no'lu mekan, dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.40 x 3.90 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.36m. yüksekliğe sahiptir. Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma delikleri yer almaktadır. Odanın ön cepheye bakan duvarında kemerli bir pencere açıklığı yer almakta (Şekil 5.13.a), Z03 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x111 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık

bulunmaktadır (Şekil 5.13.b). Bu açıklık aynı şekilde, taş söve ile Z03 no'lu mekanda da okunmaktadır. Bu açıklığın zemin ve tavanında, duvar yüzeyindeki havalandırma boşlukları ile ilişkili olduğu düşünülen, dairesel boşluklar yer almaktadır. Kuzey yönündeki pencerenin bulunduğu duvar yüzeyinde, pencere kimeri üzerinde ve odanın tonozunun tepe noktasında is lekeleri görülmektedir.

Şekil 5.13: (a) Z02 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z02 no'lu mekânın Z03 no'lu mekân ile arasında yer alan havalandırma açıklığı.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanın tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır (Şekil 5.14).

Şekil 5.14: Z02 no'lu mekânın tonoz örtüsü.

Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşemenin izi okunabilmektedir.

5.2.1.3 Z03 Cephane Odası II

Z01 no'lu giriş holünde yer alan kapı açıklığından mekana girilmektedir. Özgün tasarımında kemerli olan kapı açıklığı doldurularak, düz atkılı, dikdörtgen bir kapıya

çevrilmiştir. Kapı açıklığına yapılan müdahaleler, malzeme farklılığı ve niteliksiz işçilik uygulaması sonucu, özgün duvar yüzeyinden ayrışmaktadır (Şekil 5.15.a). Kapı açıklığının üstünde ahşap bir lento görülmektedir (Şekil 5.15.a). Z03 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.40 x 3.92 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Mevcut zemin kotundan tepe noktasına, 3.36 m. yüksekliğe sahiptir.

Şekil 5.15: (a) Z03 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Z03 no'lu mekanın giriş sahanlığı.

Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma boşlukları yer almaktadır. Z02 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x111 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık bulunmaktadır (Şekil 5.16.a). Aynı nitelikte bir diğer açıklık ise Z04 no'lu cephaneye sevkizat koridoru ile ortak olan duvarında da vardır.

Şekil 5.16: (a) Z02 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı (b) duvar yüzeyinde okunan özgün döşeme kotu izi.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanın tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşemenin izi okunabilmektedir (Şekil 5.16.b).

5.2.1.4 Z04 Cephane Sevkiyat Koridoru

Z01 no'lu giriş holünün sonlandığı noktada batı yönünde devam eden yeni bir koridor başlamaktadır (Şekil 5.17.a). Bu koridorun döşemesi bir rampa şeklinde yükselmekte ve I no'lu top yerine kemerli bir kapı ile açılmaktadır. Özgün tasarımında cephanenin top yerlerine taşınması amacı ile kullanılmakta, cephane odalarından alınan malzemeler rampa aracılığı ile top yerlerine açılan kapıdan topun hemen yanına sevk edilmektedirler. Z01 no'lu giriş holünün tonozu, ucu sivrilerek üçgen bir bitiş yapmakta ve bu koridorun tonozuna saplanmaktadır. Mekanın güney yönünde yer alan duvarında, giriş holünün tam karşısında, cephane odaları arasında yer alan iç pencereler niteliğinde, taş söveli bir niş bulunmaktadır (Şekil 5.17.b). Nişin zemininde 10 cm. çapında 2 adet boşluk bulunmaktadır. Bunların havalandırma boşlukları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Giriş holünün cephane sevkiyat koridoruna dönen batı yönünde yer alan duvarı üzerinde, kemer başlangıç seviyesinde sonlanan, duvardan yaklaşık 3 cm. öne çıkan bir plastr bulunmektedir. Horasan sıva üzerine kireç sıva uygulanmış olup, sıva dökülmesi sonucu yer yer alttaki horasan sıva ortaya çıkmış durumdadır.

Şekil 5.17: (a)Z04 no'lu mekanın duvarında yer alan havalandırma nişi (b) Top yerine açılan cephane sevkiyat koridoru.

Z03 no'lu mekan ile ortak olan duvarında, taş söveli, kareye yakın formlu havalandırma açıklığı yer almaktadır. Tüm yapıda olduğu gibi bu alanın da döşemesi yok olmuştur. Bu mekanda, bonetin diğer mekanlarından farklı olarak, döşemenin oturduğu sekiler günümüze ulaşmış durumdadır. Sekiler, bugünkü zemin kotundan yaklaşık 12 cm. yukarıdadır.

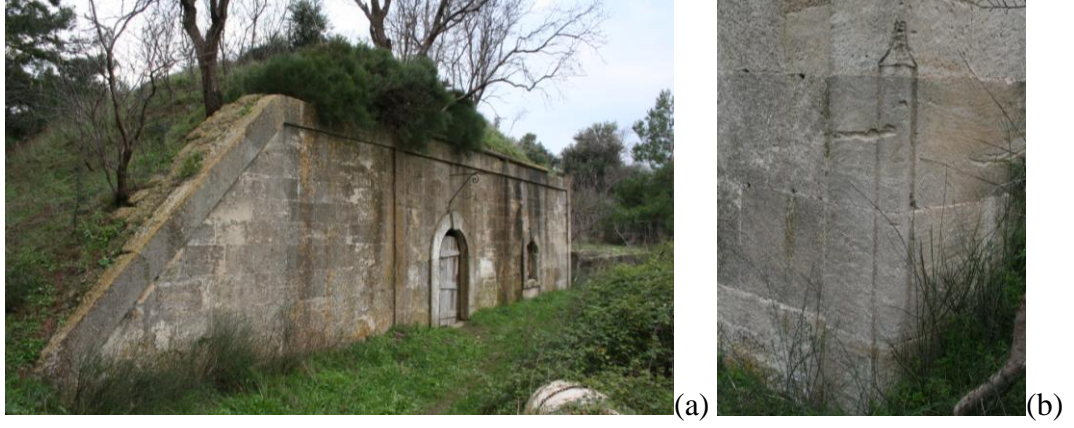
5.2.1.5 Cephe Özellikleri

Cephe, yığma moloz taş üzeri kesme taş kaplamadır. Yapının kuzey cephesinde, kesme taş söveli, kemerli bir kapı açıklığı yer almaktadır (Şekil 5.18.a). Yapının özgün doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Niteliksiz ahşap bir giriş kapısı bulunmaktadır. Kapı açıklığının batısında, yine kesme taş söveli, kemerli bir adet pencere vardır (Şekil 5.18.b). Pencere sövesi üzerinde yer alan, koparak ve aşınarak oluşan bozulmaların olduğu alanlar, özgün tasarımda bulunması gereken pencere kepenklerinin oturduğu noktaları göstermektedir.

Şekil 5.18: (a)Bonet I'in giriş kapısı (b) Bonet I'in cephesinde yer alan pencere.

Cephe duvarı, doğu yönünde, üçgen bir yüzey oluşturarak devam edip sonlanmaktadır (Şekil 5.19.a). Cephaneliğin üstündeki toprak tabakasının, zemin kotundan en üst noktaya taşınabilmesi, toprağın eğiminin sağlanabilmesi için duvarın bu formda oluşturulduğu düşünülmektedir.

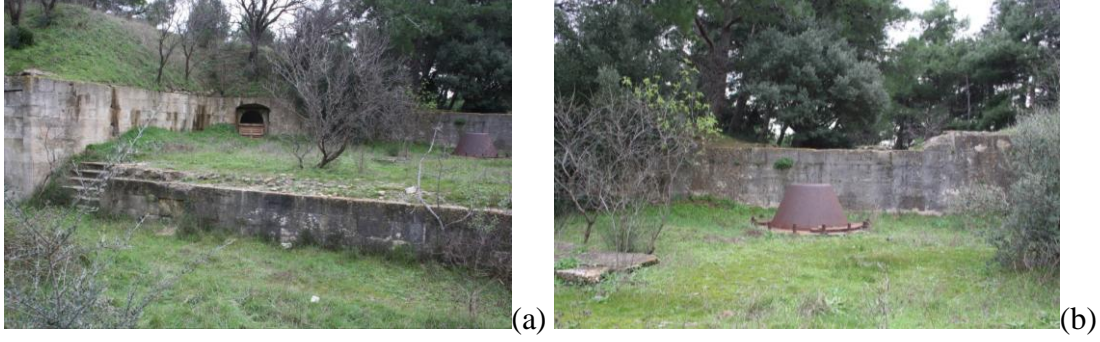

Şekil 5.19: (a)Bonet I'in cephe duvarı (b) Bonet I'in sağ köşesinde yer alan profil.

Cephenin her iki kenarında, kapı ile duvarın üçgen formda devam eden bölümü arasında ve cephenin üstünde, 41 cm genişliğindeki doğal taş kaplama, tüm cephe yüzeyinden 5 cm. öne çıkarılarak bir çerçeve oluşturulmuştur (Şekil 5.19.a). Cephenin batı köşesinde, köşeyi oval bir form ile dönen, üst kısmı iki yönden gelerek birleşen iki çeyrek daireden oluşan bir profil yer almaktadır (Şekil 5.19.b). Cephe duvarının üstünde, günümüze kısmen ulaşmış, 12 cm'lik bir taş silme bulunmaktadır. Kapının üstünde, fener asmak için basit geometrik formlu demir ferforje bir eleman bulunmaktadır. Fener askısı korozyona uğramış durumdadır.

5.2.2 Top Yeri I

Bonet I ile Bonet II arasında yer almaktadır. Top yeri zemini, doğal zeminden yaklaşık 1.20 m. yukarda bir platform şeklindedir. Kuzeyden, her iki yanında yer alan bonetlerin duvarlarına bitişik olarak oluşturulmuş 6'şar adet taş basamaktan oluşan iki adet merdiven ile bu platforma çıkılmaktadır (Şekil 5.20.a). Aynı zamanda her iki bonetin cephaneye sevk koridorlarından bu platforma açılan birer adet kapı bulunmaktadır. Taş merdiven basamaklarında aşınmalar, kopmalar ve kırılmalar söz konusudur. Platformun kuzey cephesinde herhangi bir duvar yer almamakta, güney yönünde ise topun namlusunun üzerinden geçebileceği yükseklikte, yaklaşık 1.50 m'de sonlanan yığma moloz taş üzeri kesme taş kaplama bir duvar yer almaktadır (Şekil 5.20.a, 5.20.b). Bu duvarın güney yönünde, korunaklı kalmasını sağlayacak toprak bir zemin bulunmaktadır.

Şekil 5.20: (a)Top Yeri I'in top platformunun kuzey cephesi (b) TopYeri I'in güney duvarı.

Alan, doğu ve batı yönlerinde I ve II no'lu bonetler ile sınırlanmaktadır. Bonetlerin duvarları kendi içinde kırılarak iki yüzeyden oluşmakta ve platformun güney duvarı ile birleşmektedir (Şekil 5.21, 5.22). Bu şekilde, platformu çevreleyen 5 adet duvar yüzeyi bulunmaktadır. Bonetlerden top yerlerine açılan kapılar, bonet duvarlarının platformun güney duvarı ile birleşen açılı duvarları üzerinde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 5.21: Top Yeri I, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet I'in batı duvarı ve cephane sevkiyat koridorundan top yerine açılan kapı.

Şekil 5.22: Top Yeri I, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet II'nin batı duvarı ve cephane sevkiyat koridorundan top yerine açılan kapı.

Top yeri duvarlarının üstünde yer yer devam eden taş bir silme bulunmaktadır. Bu taş silmenin platform zeminin kuzeyinde de yer alması gerektiği düşünülmektedir. Zemin taş döşeme olmakla birlikte bitki ve ağaç büyümeleri, yer yer alanın toprak ile dolması nedeni ile tam olarak görülememektedir. Döşeme yüzeyi, görülebildiği yerlerde tamamen aşınmış durumdadır. Platformun kuzey cephesinden takip

edilebildiği kadarıyla döşeme kotunda, yaklaşık 40-50 cm civarında kırılma ve kayıplar söz konusudur. Duvar yüzeylerinde yer yer liken oluşumu, yüzey kirlenmesi ve taş yüzey aşınmaları görülmektedir. Alanın üst örtüsü bulunmamaktadır. Orjinal topun alana yerleştirilmesini sağlayan özgün metal sabitleme kürsüsü günümüze ulaşmıştır (Şekil 5.20.b).

5.2.3 Bonet II

Yapıya, kuzey cephesinde yer alan kemerli bir kapıdan girilmektedir. Yapı, dört adet cephaneye odası ve T formlu bir koridordan oluşmaktadır. Giriş holünün doğu ve batı duvarları üzerinde yer alan ikişer kapı açıklığından cephaneye odalarına girilmektedir. Giriş holü, bittiği noktada doğu ve batı yönünde iki kola ayrılmakta, bu kollar tonoz kotu sabit kalarak, bir rampa şeklinde yükselmektedir. Doğu yönünde devam eden koridor I no'lu top yerine, batı yönünde devam eden koridor ise II no'lu top yerine kemerli birer kapı ile açılmaktadır. Taş örgü yığma moloz taş duvarlardan oluşan yapının üst örtüsü tuğla ile örülmüş tonozdur. Özgün tasarımında duvarlar horasan sıva ile sıvanmış olup kullanım esnasında üzerine kireç sıva uygulanmıştır. Yapı içerisinde, üzerindeki toprak tabakadan dolayı oluşan rutubetin etkisi yoğun olarak hissedilmektedir. Duvar yüzeylerinde, özellikle rutubete bağlı olarak, farklı derecelerde sıva dökülmeleri gözlenmektedir. Bunun sonucunda yer yer horasan sıva kireç sıva altından kendini göstermekte, yer yer ise moloz taş duvar dokusu ve tuğla tonoz örgüsü izlenebilmektedir. Döşeme tamamen yok olmuştur. Tüm duvar yüzeylerinde bugünkü zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda devam eden, özgün döşeme kotunu gösteren iz okunmaktadır. Yapının iç duvar yüzeylerinin tamamında havalandırma için oluşturulmuş, birbirleri ile bağlantılı yaklaşık 10x10 cm. ölçülerinde kare boşluklar bulunmaktadır.

5.2.3.1 Z06 Giriş Holü

Bonetin kuzey cephesinde yer alan kemerli bir kapı ile girilen hol, iki bölüm olarak değerlendirilebilir. Giriş kapısının açıldığı alan ile cephaneye odalarına ve cephaneye sevkiyat koridoruna bağlanmayı sağlayan hol, örtü sistemleri ve zeminleri arasında bulunan kot farkından dolayı iki ayrı mekan gibi algılanmaktadır. Bu nedenle Z06 no'lu giriş holünü; giriş sahanlığı ve koridor olarak adlandırabileceğimiz iki mekan ile tanımlamak mümkündür. Giriş sahanlığının zemini aşınmış olmakla beraber

özgün taş döşeme görülmektedir (Şekil 5.23.a). Tüm yapı gibi bu mekan da, ortalama 1.50 m kalınlığında yığma moloz taş duvarlar ve tuğla ile örülmüş tonozdan oluşmaktadır. Girişin her iki yanında, kısmen günümüze ulaşmış, horasan sıva ile sıvanmış taş süpürgelik bulunmaktadır (Şekil 5.23.a). Koridor, yaklaşık 2.44 x 10.80 m. ölçülerinde, zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.86 m. yüksekliğe sahip bir hacimdir. Giriş sahanlığının zemini, koridorun bugünkü zemin kotundan 31cm. yukarıda bulunmaktadır (Şekil 5.23.b). Holün tonozunun tepe noktası ise giriş sahanlığının tonozunun tepe noktasından 72 cm. yukarıdadır (Şekil 5.23.b).

Şekil 5.23: (a)Bonet II ‘nin giriş alanı zemini (b)Z06 no’lu giriş holü.

Koridorun batı yönünde yer alan duvarında Z07 ve Z09, doğu yönünde yer alan duvarında ise Z08 ve Z10 no’lu mekanlara geçişi sağlayan kapı açıklıkları yer almaktadır (Şekil 5.24). Bu açıklıklardan Z07 no’lu mekana açılan kemerli kapı açıklığı yer yer yıkılarak genişlemiş durumdadır. Diğer üç kapı açıklığı ise, moloz taş ve içine saman katılmış toprak sıva ile doldurularak dikdörtgen formlu kapı açıklıklarına çevrilmişlerdir.

Şekil 5.24: Z06 no’lu holden, sırası ile Z07, Z08, Z09, Z10 no’lu cephane odalarına girişi sağlayan kapı açıklıkları.

Koridorun her iki duvarında, havalandırma için açılmış yaklaşık 10 x 10 cm. ölçülerinde kare boşluklar yer almaktadır. +0.85 kotu ile +1.40 kotu olmak üzere iki

ayrı kotta devam eden bu boşluklar dizisinin yanı sıra +3.30 kotunda da yer yer aynı nitelikte boşluklar bulunmaktadır. Koridor bitiminde duvar köşeleri, kemer başlangıcında biten, duvardan 2.5 cm çıkma yapan plastırla sonlandırılmıştır.

5.2.3.2 Z07 Cephane Odası I

Mekana, Z06 no'lu holden, kemerli bir kapı açıklığından girilmektedir. Kemerli açıklığın bir kısmı yıkılmış durumdadır (Şekil 5.25.a). Kemer başlangıcı seviyesinde devam eden demir gergi, özgün kapının oturduğu elemandır (Şekil 5.25.a). Z07 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.45 x 3.93 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Odanın yüksekliği, zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.50 m.'dir. Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma boşlukları yer almaktadır (Şekil 5.25.b). Duvarlarda, horasan sıva üzerinde yer yer kireç sıva görülmektedir. Horasan sıvanın döküldüğü yerlerde, tuğla tonoz örgüsü okunabilmektedir.

Şekil 5.25: (a)Z07 no'lu mekanın kapı açıklığı (b) Z07 no'lu cephaned odasının duvar sistemi.

Odanın ön cepheye bakan duvarında, kemerli bir pencere açıklığı yer almakta (Şekil 5.26.a), Z09 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x106 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık bulunmaktadır (Şekil 5.26.b). Bu açıklık aynı şekilde, taş söve ile Z09 no'lu mekanda da okunmaktadır. Bu açıklığın, kesme taş zemin ve tavan yüzeylerinde dairesel boşluklar yer almaktadır. Dairesel boşlukların, duvar yüzeylerinde havalandırma amacı ile oluşturulan havalandırma boşlukları ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 5.26: (a)Z07 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z07 no'lu mekanın Z08 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı.

Giriş alanın ve odanın üst örtüsü birbirine dik yönde iki tonozdan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir. Zemin döşemesi günümüze ulaşmamıştır, ancak döşemenin oturduğu sekiler mevcuttur (Şekil 5.27). Bu seki sistemi, duvarlardan ortalama 22 cm. öne çıkmakta olup, orta aksta da 57 cm kalınlığında bir kuşak yer almaktadır.

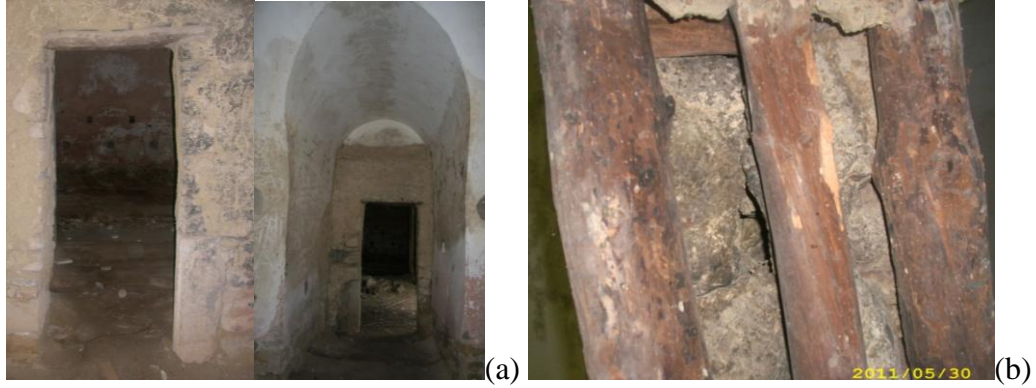

Şekil 5.27: Z07 no'lu mekanın zemini ve günümüze ulaşan sekiler.

5.2.3.3 Z08 Cephane Odası II

Mekana, Z06 no'lu holden, özgün tasarımında kemerli olan kapı açıklığının doldurularak, düz atkılı, dikdörtgen formlu bir açıklığa çevrilmesi ile oluşturulan kapı açıklığından girilmektedir (Şekil 5.28.a). Kapı açıklığının üstünde ahşap bir lento görülmektedir (Şekil 5.28.b). Z08 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile

yaklaşık 3.44 x 3.94 m ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Odanın yüksekliği, zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar, 3.49 m.'dir.

Şekil 5.28: (a)Z08 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapı üstünde yer alan ahşap lento.

Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma boşlukları yer almaktadır (Şekil 5.29.a). Havalandırma boşluklarından birçoğu çimento ile doldurularak kapatılmıştır (Şekil 5.29.b).

Şekil 5.29: (a)Z08 no'lu mekanın duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları (b) duvar yüzeylerinde çimento sıva ile yapılan müdahale.

Özgün yapım tekniğinde duvarlar horasan sıva ile sıvanmış olup, kullanım esnasında üzerine kireç sıva uygulanmıştır. Özellikle rutubete bağlı olarak duvar yüzeylerinde sıva dökülmesi mevcuttur. Kuzey yönünde, pencerenin yer aldığı duvar yüzeyinde sıva dökülmesi sonucu, tuğla tonoz başlangıcı ve örgü sistemi okunabilmektedir. Odanın ön cepheye bakan duvarında kemerli bir pencere açıklığı yer almakta (Şekil 5.30.a), Z10 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x106 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık yer almaktadır (Şekil 5.30.b). Bu açıklık içinde, zemin ve tavan yüzeyinde dairesel boşluklar bulunmakta olup, bunların duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma delikleri ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 5.30: (a)Z08 no'lu mekanda yer alan kemerli pencere açıklığı (b) Z09 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı.

Giriş alanın ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir. Zemin döşemesi günümüze ulaşmamıştır, ancak döşemenin oturduğu sekiler mevcuttur (Şekil 5.31). Bu seki sistemi, duvarlardan ortalama 25 cm. öne çıkmakta olup, orta akstada 53 cm kalınlığında bir seki daha bulunmaktadır.

Şekil 5.31: Z08 no'lu mekanda döşemelerin oturduğu sekiler.

5.2.3.4 Z09 Cephane Odası III

Z06 no'lu holden, özgün tasarımında kemerli olan kapı açıklığının doldurularak, düz atkılı, dikdörtgen formlu bir açıklığa çevrilmesi ile oluşturulan kapı açıklığından girilmektedir (Şekil 5.32.a). Kapı açıklığının üstünde ahşap bir lento görülmektedir (Şekil 5.32.b).

Şekil 5.32: (a)Z09 no'lu mekanın giriş kapısı (b) Kapı üzerinde yer alan ahşap lento detayı.

Z09 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.42 x 3.92 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Oda, mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar, 3.58 m. yüksekliğe sahiptir. Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma delikleri yer almaktadır (Şekil 5.33.a, 5.33.b).

Şekil 5.33: (a)Z09 no'lu mekanın giriş sahanlığı (b) Z09 no'lu cephane odasının duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları.

Odanın ön cepheye bakan duvarında kemerli bir pencere açıklığı yer almakta, Z07 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x106 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık yer almaktadır (Şekil 5.34.a). Bu açıklık içinde, zemin ve tavan yüzeylerinde dairesel boşluklar yer almaktadır ve bunların duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma boşlukları ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Benzer bir açıklık

Z11 no'lu cephane sevkiyat koridorunun duvarı üzerinde de yer almaktadır (Şekil 5.34.b).

Şekil 5.34: Z09 no'lu mekanın, (a) Z07 no'lu cephane odası, (b) Z11 no'lu cephane sevkiyat koridoru ile arasında yer alan havalandırma açıklıkları.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir. Zemin döşemesi günümüze ulaşmamıştır, ancak döşemenin oturduğu sekiler mevcuttur (Şekil 5.35). Bu seki sistemi, duvarlardan ortalama 20 cm. öne çıkmakta olup, orta akstada 50 cm kalınlığında bir seki daha yer almaktadır.

Şekil 5.35: Z09 no'lu mekan, döşemenin oturduğu seki sistemi.

5.2.3.5 Z10 Cephane Odası IV

Z06 no'lu holden, özgün tasarımında kemerli olan kapı açıklığının doldurularak, düz atkılı, dikdörtgen formlu bir açıklığa çevrilmesi ile oluşturulan kapı açıklığından

girilmektedir (Şekil 5.36.a). Kapı açıklığının üstünde ahşap bir lento görülmektedir (Şekil 5.36.b).

Şekil 5.36: (a) Z10 no'lu mekanın giriş kapısı, (b) Kapı üzerinde yer alan ahşap lento detayı.

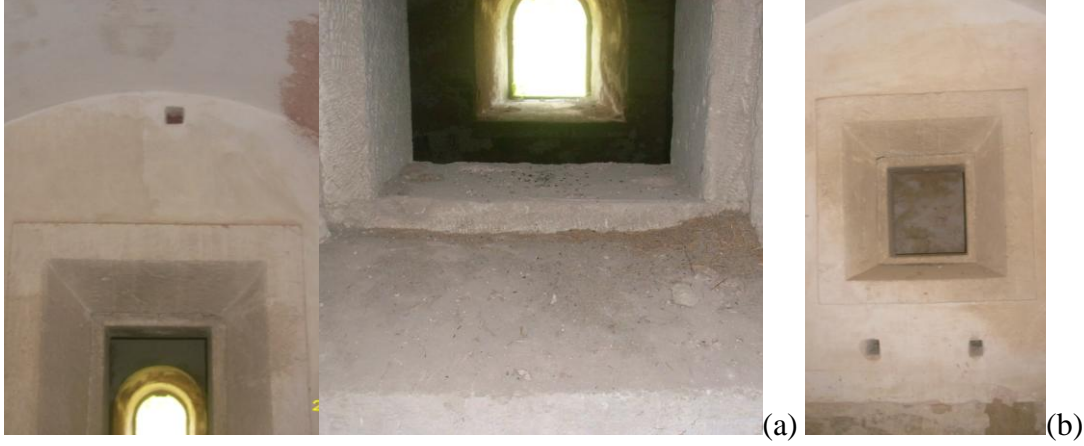
Z10 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.44 x 3.94 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Oda, mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.50 m. yüksekliğe sahiptir. Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma delikleri yer almaktadır (Şekil 5.37).

Şekil 5.37: Z10 no'lu mekanın giriş sahanlığı ve duvar üzerinde yer alan havalandırma boşlukları.

Odanın ön cepheye bakan duvarında kemerli bir pencere açıklığı yer almakta, Z08 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x106 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık yer almaktadır (Şekil 5.38.a). Bu açıklık içinde, zemin ve tavan yüzeylerinde dairesel boşluklar bulunmaktadır ve bunların duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma boşlukları ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Benzer bir açıklık

Z11 no'lu cephane sevkiyat koridoru'nun duvarı üzerinde de yer almaktadır (Şekil 5.38.b).

Şekil 5.38: Z10 no'lu mekanın, (a) Z09 no'lu cephane odası, (b) Z11 no'lu cephane sevkiyat koridoru ile arasında yer alan havalandırma açıklıkları.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir. Zemin döşemesi günümüze ulaşmamıştır, ancak döşemenin oturduğu sekiler mevcuttur (Şekil 5.39). Bu seki sistemi, duvarlardan ortalama 25 cm. öne çıkmakta olup, orta aksta da 55 cm kalınlığında bir seki daha yer almaktadır.

Şekil 5.39: Z10 no'lu mekanın döşemesinin oturduğu seki sistemi.

5.2.3.6 Z11 Cephane Sevkiyat Koridoru

Z06 no'lu giriş holünün sonlandığı noktada, doğu ve batı doğrultusunda devam eden yeni bir koridor başlamaktadır. Bu koridor, giriş holünün duvarlarının doğu ve batı

yönüne döndüğü noktalardan başlayarak, her iki yönde rampa şeklinde yükselmektedir. Doğu yönünde devam eden kolu I no'lu top yerine (Şekil 5.40.b), batı yönünde devam eden kolu ise II no'lu top yerine (Şekil 5.40.a) kemerli bir kapı ile açılmaktadır. Bu hol özgün kullanımda cephanenin top yerlerine taşınması amacı ile kullanılmaktadır. I no'lu top yerine açılan rampanın sekileri arasındaki boşluk daha derin iken II no'lu top yerine açılan kolun sekileri arasındaki boşluğun toprak dolu olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kol üzerinde sonradan, yaklaşık 1.00 m. yüksekliğinde örülmüş niteliksiz bir tuğla duvar yer almaktadır.

Şekil 5.40: Z11 no'lu mekanın, (a) top yeri II'ye, (b) top yeri I'e açılan cephane sevkiyat koridoru (c) top yeri I'e açılan koridorun tonozunda yer alan tuğla örgü detayı.

Z06 no'lu giriş holünün tonozu, ucu üçgen yaparak bitmekte ve Z11 no'lu cephane sevkiyat koridorunun tonozuna saplanmaktadır. Giriş holünün tam karşısında, cephane odaları arasında yer alan iç pencereler niteliğinde, taş söveli bir niş bulunmaktadır. Nişin zemininde 2 adet 7 cm. çapında boşluklar bulunmaktadır. Bunların havalandırma delikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Z09 ve Z10 no'lu mekanlar ile ortak olan duvarında, taş söveli, kareye yakın formlu açıklıklar yer almaktadır. Tüm yapıda olduğu gibi bu mekanın da döşemesi yok olmuştur. Yalnızca zemin döşemesinin oturduğu sekiler günümüze ulaşmış durumdadır. Sekilerin iki kol üzerinde zemin kotu ile ilişkisi farklı olup; doğu yönünde yaklaşık 12 cm'de başlayıp 1.60 cm'a çıkmakta, batı yönünde ise zemin kotundan yaklaşık 10 cm. yukarıda yer almaktadır. Koridorun tonozunda, tonoz doğrultusunda derin bir çatlak yer almaktadır. Çatlağın, tonozla paralel oluşu ve sabit devam etmesi zemin oturması nedeni ile oluştuğunu düşündürmektedir, ancak bunun ile ilgili kesin bir yargıya varabilmek için zemin etüt çalışması yapılmalıdır (Şekil 5.40.a).

5.2.3.7 Cephe Özellikleri

Cephe, yığma moloz taş üzeri kesme taş kaplamadır. Yapının orta aksında kemerli bir kapı açıklığı yer almaktadır. Kapı, özgün tasarımında kesme taş sövelidir. Ancak söve günümüze ulaşmamıştır (Şekil 5.41). Kapı sövesinin oturması gereken yüzeyde moloz taş duvar örgüsü görülmektedir. Kapının her iki yanında, kesme taş söveli, kemerli birer adet pencere bulunmaktadır (Şekil 5.41).

Şekil 5.41: Bonet II'nin giriş cephesi.

Cephenin her iki kenarı ve üstünde 41 cm genişliğindeki doğal taş kaplama, tüm cephe yüzeyinden 5 cm. öne çıkarılarak bir çerçeve oluşturulmuştur. Cephenin her iki köşesinde, oval dönen, üst kısmı iki yönden gelerek birleşen iki çeyrek daireden oluşan bir profil yer almaktadır. Cephe duvarının üstünde, kısmen günümüze ulaşmış 12 cm'lik bir taş silme bulunmaktadır. Bonet II'nin cephesinde, giriş kapısının üstünde mermer bir kitabe bulunmaktadır. Kitabenin üst kısmında, duvar yüzeyi tamamen yok olmuş, alttaki moloz taş doku ile toprak dolgu ortaya çıkmış durumdadır. Kitabenin üstünde, kitabenin çevresinde yer alan profil ile aynı nitelikte bir profilin bulunduğu dikdörtgen bir çerçeve daha yer almaktadır. Bu çerçeve ciddi bir tahribata uğramış olup ancak çerçevenin sınırlarını gösteren profilin bir kısmı günümüze ulaşmış durumdadır (Şekil 5.42). Ölçüleri, kitabenin içinde bulunduğu çerçeveden daha büyük olan bu çerçeve içerisinde başka bir kitabenin yer alıp almadığına dair herhangi bir veriye ulaşılamamaktadır.

Şekil 5.42: Kitabenin üstünde, dikdörtgen çerçeve çevresinde dönen profil detayı.

Cephenin bozulmaya uğrayan bu kısmında, 41 cm.'lik taş çerçevenin taş diziliminin, tahrip olan çerçevenin batı yönünde kalan kısmında açığı kazandırılarak hareketlendirildiği görülmektedir (Şekil 5.43). Cephenin orta aksında üçgen bir alınlık oluşturulduğu tahmin edilmekte olup, taş silmeninin de aynı formda cephede devam ettiği düşünülmektedir.

Şekil 5.43: Bonet II'nin giriş kapısı ve üzerinde yer alan kitabe.

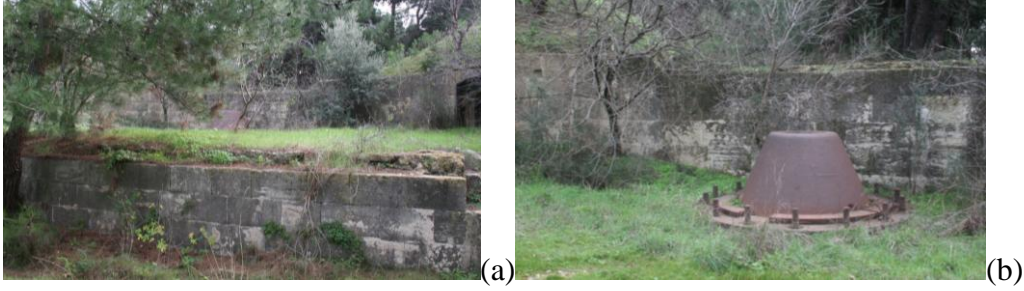
5.2.4 Top Yeri II

Bonet II ile Bonet III arasında yer almaktadır. Top yeri zemini, doğal zeminden yaklaşık 1.20 m. yukarıda oluşturulmuş bir platform şeklindedir. Kuzeyden, her iki yanında yer alan bonetlerin duvarlarına bitişik olarak oluşturulmuş 6'şar adet taş basamaktan oluşan iki adet merdiven ile bu platforma çıkılmaktadır. Aynı zamanda her iki bonetin cephaneye sevk koridorlarından bu alana açılan birer adet kapı bulunmaktadır. Bonet II'nin yanında yer alan merdiven basamaklarında aşınmalar, kopmalar ve kırılmalar mevcuttur (Şekil 5.44.a). Bonet III'ün yanında yer alan merdiven ise tamamen aşınarak basamakları yok olmuş ve alttaki moloz taş dolgu ortaya çıkmıştır (Şekil 5.44.b).

Şekil 5.44: (a) Top yeri II ile Bonet II arasında yer alan merdiven (b) Top yeri II ile Bonet III arasında yer alan merdiven.

Plaformun üstünde, kuzey cephesinde herhangi bir duvar yer almamakta (Şekil 5.45.a), güney yönünde ise topun namlusunun üzerinden geçebileceği yükseklikte, yaklaşık 1.50 m’de sonlanan yığma moloz taş üzeri kesme taş kaplama bir duvar yer almaktadır (Şekil 5.45.b). Bu duvarının, korunaklı kalmasını sağlamak amacı ile güney yönünde toprak ile örtüldüğü görülmektedir.

Şekil 5.45: (a) Top yeri II'nin top platformunun kuzey cephesi (b) Top yeri II'nin güney duvarı.

Alan doğu ve batı yönlerinde II ve III no'lu bonetler ile sınırlandırılmaktadır. Bonetlerin duvarları kendi içinde kırılarak iki yüzeyden oluşmakta ve platformun güney duvarı ile birleşmektedir (Şekil 5.46, 5.47). Bu şekilde, platformu çevreleyen 5 adet duvar yüzeyi bulunup, bonetlerden top yerlerine açılan kapılar, bonet duvarlarının platformun güney duvarı ile birleşen açılı duvarları üzerinde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 5.46: Top yeri II, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet II'nin bai duvarı ve cephane sevkiyat koridorundan top yerine açılankapı

Şekil 5.47: Top yeri II, kendi içinde kırılarak iki duvar yüzeyinden oluşan Bonet III'ün bai duvarı ve cephane sevkiyat koridorundan top yerine açılankapı

Top yeri duvarlarının üstünde yer yer devam eden taş bir silme bulunmaktadır. Bu taş silmenin platform zemininin kuzeyinde de yer alması gerektiği düşünülmektedir. Zemin döşemesi taş olmakla birlikte bitki ve ağaç büyümeleri, yer yer alanın toprak ile dolması nedeni ile tam olarak görülememektedir. Döşeme yüzeyi görülebildiği yerlerde tamamen aşınmış durumdadır. Platformun kuzey cephesinden takip edilebildiği kadarıyla döşeme kotunda, yaklaşık 40-50 cm civarında kırılma ve kayıplar söz konusudur. Duvar yüzeylerinde yer yer liken oluşumu, yüzey kirlenmesi ve taş yüzey aşınmaları görülmektedir. Alanın üst örtüsü bulunmamaktadır. Orjinal topun alana yerleştirilmesini sağlayan özgün metal sabitleme kürsüsü günümüze ulaşmıştır (Şekil 5.45.b).

5.2.5 Bonet III

Yapıya, kuzey cephesinde yer alan kemerli bir kapıdan girilmektedir. Yapı, iki cephaneye odası ve L formu bir koridordan oluşmaktadır. Giriş holünün batı yönündeki duvarında yer alan iki kapı açıklığından cephaneye odalarına girilmektedir. Koridorun doğu yönüne dönen kolunda ise döşeme bir rampa şeklinde yükselmekte ve II no'lu top yerine kemerli bir kapı ile açılmaktadır. Taş örgü yığma duvarlardan oluşan yapının üst örtüsü tuğla ile örülmüş tonozdur. Duvarlar, özgün tasarımda horasan sıva ile sıvanmış olup, kullanım esnasında üzerine kireç sıva uygulanmıştır. Döşeme tamamen yok olmuştur. Tüm duvarlarda, bugünkü zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda devam eden, özgün döşeme kotunu gösteren bir iz okunmaktadır. Yapının iç duvar yüzeylerinde, havalandırma için oluşturulmuş, birbirleri ile bağlantılı 10x10 cm. ölçülerinde kare boşluklar bulunmaktadır.

5.2.5.1 Z13 Giriş Holü

Yapının kuzey cephesinden kemerli bir kapı ile girilen hol, iki bölüm olarak değerlendirilebilir (Şekil 5.48.b). Giriş kapısının açıldığı alan ile cephaneye odalarına ve cephaneye sevkiyat koridoruna bağlanmayı sağlayan hol, örtü sistemleri ve zeminleri arasında bulunan kot farkından dolayı iki ayrı mekan gibi algılanmaktadır. Bu nedenle, Z13 no'lu giriş holünü; giriş sahanlığı ve koridor olarak adlandırabileceğimiz iki mekan ile tanımlamak mümkündür. Giriş sahanlığının zemini aşınmış olmakla birlikte taş döşeme günümüze ulaşmış durumdadır. Tüm yapı gibi bu alan da yığma moloz taş duvarlar ve tuğla ile örülmüş tonozdan

oluşmaktadır. Girişin her iki yanında, kısmen günümüze ulaşmış, horasan sıva ile sıvanmış taş süpürgelek bulunmaktadır (Şekil 5.48.b).

Şekil 5.48: (a) Bonet III'ün giriş kapısı (b) Bonet III'ün giriş sahanlığı.

Koridor, yaklaşık 1.92 x 10.48 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu, mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.90 m. yüksekliğe sahip bir hacimdir. Giriş sahanlığının zemin kotu, holün bugünkü zemin kotundan 35cm. yukarıda bulunmaktadır (Şekil 5.49). Koridorun tonozunun tepe noktası ise giriş sahanlığının tonozunun tepe noktasından 41 cm. yukarıdadır (Şekil 5.49).

Şekil 5.49: Z13 no'lu giriş holü.

Koridorun doğu yönündeki duvarı üzerinde, Z14 ve Z15 no'lu mekanlara geçişi sağlayan kapı açıklıkları bulunmaktadır (Şekil 5.50.a). Bu duvarın köşesi, koridorun sonunda, Z16 no'lu cephane sevkiyat koridoruna dönüşte, kemer başlangıcında sonlanan ve duvardan 2.5 cm öne çıkan bir plastır ile bitirilmiştir (Şekil 5.50.b).

Şekil 5.50: (a) Z13 no'lu mekandan cephane odalarına açılan kapı açıklıkları (b) Holün cephane sevkiyat koridoruna dönüşünde yer alan plastr.

Koridorun her iki duvarında, havalandırma için açılmış boşluklar yer almaktadır. +0.80 Kotu ile +1.20 kotu olmak üzere iki ayrı kotta devam eden bu boşluklar dizisinin yanı sıra +3.10 kotunda da yer yer aynı nitelikte boşluklar bulunmaktadır.

5.2.5.2 Z14 Cephane Odası I

Mekana, Z13 no'lu holden, özgün tasarımında kemer formunda olup bugün kısmen yıkılmış ve deforme olmuş kapı açıklığından girilmektedir. Z14 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.45 x 3.93 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır (Şekil 5.51.a). Oda, mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.65 m. yüksekliğe sahiptir. Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma boşlukları yer almaktadır (Şekil 5.51.b).

Şekil 5.51: (a) Z14 no'lu mekanın giriş sahanlığı (b) Z14 no'lu mekanın duvarlarında yer alan havalandırma boşlukları.

Odanın ön cepheye bakan duvarında kemerli bir pencere açıklığı yer almakta (Şekil 5.52.a), Z15 no'lu mekan ile ortak olan duvarında ise 109x111 cm ölçülerinde, taş

söveli bir açıklık bulunmaktadır (Şekil 5.52.b). Bu açıklığın zemin ve tavan yüzeyinde dairesel boşluklar bulunmakta olup, bunların duvar yüzeylerinde yer alan havalandırma boşlukları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 5.52: (a) kemerli pencere açıklığı (b) Z15 no'lu mekan ile arasındaki havalandırma açıklığı (c) duvarlarda yer alan havalandırma boşlukları.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir. Kapının bulunduğu duvar üzerinde havalandırma boşluklarının üstünde, düzgün bir forma sahip olmayan, kullanım esnasında açılan boşluklar yer almaktadır (Şekil 5.52.c).

5.2.5.3 Z15 Cephane Odası II

Mekana Z13 no'lu holden, özgün tasarımında kemerli olup bugün kısmen yıkılarak deforme olmuş kapı açıklığından girilmektedir (Şekil 5.53). Z15 no'lu mekan dikdörtgen bir giriş alanı ile yaklaşık 3.43 x 3.91 m. ölçülerinde kareye yakın formda bir odadan oluşmaktadır. Oda, mevcut zemin kotundan tonozun tepe noktasına kadar 3.65 m. yüksekliğe sahiptir.

Şekil 5.53: Z15 no'lu mekanın giriş kapısı ve sahanlığı.

Giriş alanı ile odanın tüm duvarlarında, iki farklı kotta havalandırma boşlukları yer almaktadır (Şekil 5.54.b). Z14 no'lu mekan ile ortak olan duvarında 109x111 cm ölçülerinde, taş söveli bir açıklık yer almaktadır (Şekil 5.54.a). Aynı nitelikte bir diğer açıklık ise Z16 no'lu cephanelik taşıma holü ile ortak olan duvarında bulunmaktadır.

Şekil 5.54: (a) Z14 no'lu mekan ile arasında yer alan havalandırma açıklığı (b) Duvarlar üzerindeki havalandırma boşlukları ve özgün döşeme kotu izi.

Giriş alanının ve odanın üst örtüsü birbirine dik tonozlardan oluşmakta, giriş alanının tonozu sivrilerek üçgen bir bitiş yapıp odanın tonozuna saplanmaktadır. Zemin kotundan yaklaşık 40 cm. yukarıda özgün döşeme izi okunabilmektedir.

5.2.5.4 Z16 Cephanelik Sevkiyat Koridoru

Z13 no'lu giriş holünün sonlandığı noktada, doğu yönünde devam eden yeni bir koridor başlamaktadır (Şekil 5.55). Bu koridorun döşemesi bir rampa şeklinde yükselmekte ve II no'lu top yerine bir kapı ile açılmaktadır. Özgün kullanımda cephanenin top yerlerine taşınması amacı ile kullanılmakta, cephanelik odalarından alınan malzemeler rampa aracılığı ile top yerlerine açılan kapıdan topun hemen yanına sevk edilmektedirler. Z13 no'lu giriş holünün tonozunun ucu sivrilerek üçgen bir bitiş yapmakta ve bu holün tonozuna saplanmaktadır. Holün güney yönünde yer alan duvarında, giriş holünün tam karşısında, cephanelik odaları arasında yer alan iç pencereler niteliğinde, taş söveli bir niş bulunmaktadır. Nişin zemininde 2 adet 10 cm. çapında boşluk bulunmaktadır. Bunların havalandırma boşlukları ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Z15 no'lu mekan ile ortak olan duvarında, taş söveli, kareye yakın formlu açıklık yer almaktadır. Tüm yapıda olduğu gibi bu alanın da döşemesi yok olmuştur. Yalnızca zemin döşemesinin oturduğu sekiler günümüze ulaşmış durumdadır. Sekilerin zemin kotundan yüksekliği, rampa nedeni ile

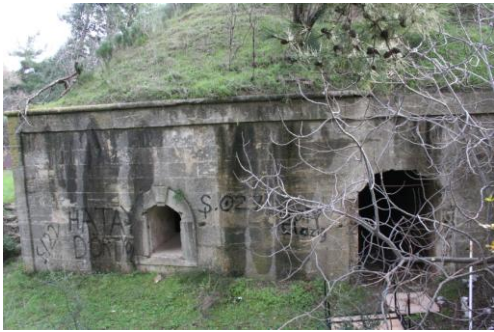
koridorun başlangıcından sonuna artarak devam etmekte, yaklaşık 50cm.'den 1.60cm.'e çıkmaktadır.

Şekil 5.55: Z16 no'lu cephane sevkiyat koridoru.

5.2.5.5 Cephe Özellikleri

Cephe, yığma moloz taş üzeri kesme taş kaplamadır. Yapının kuzey cephesinde, sövesi günümüze ulaşmamış, kemerli bir kapı açıklığı yer almaktadır (Şekil 5.56.a). Kapının doğusunda kesme taş söveli, kemerli bir adet pencere bulunmaktadır (Şekil 5.56.a). Cephenin her iki kenarı ve üstünde 41 cm'lik doğal taş kaplama, cephe yüzeyinden 5 cm. öne çıkarılarak bir çerçeve oluşturulmuştur. Cephenin doğu köşesinde, oval dönen, üst kısmı iki yönden gelerek birleşen iki çeyrek daireden oluşan bir profil yer almaktadır. Cephe duvarının üstünde, kısmen günümüze ulaşmış 12 cm'lik bir taş silme bulunmaktadır. Cephenin batısında, yapıya dik gelen, bonet cephe duvarı ile aynı kotta ve özellikte bir istinat duvarı yer almaktadır (Şekil 5.56.b). Cephede vandalizm olarak değerlendirilebilecek yazılar bulunmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 5.56: (a) Bonet III'ün cephesi (b) Bonet III'ün batısında yer alan istinat duvarı.

5.2.6 Karargah Binası

Alanın kuzeyinde, bonet ve top yerlerinden yaklaşık 3.00 m. yukarıda konumlanmaktadır. Yaklaşık 39.00x9.00 m. ölçülerinde dikdörtgen bir forma sahiptir. Güney cephesinde, orta aksında yaklaşık 12.00 x 3.00m ölçülerinde bir çıkma yapmaktadır.

Özgün kullanımında karargah binası olarak tasarlanan yapı, 1971 yılında yapılan kapsamlı bir müdahale ile 4 daireli bir lojman yapısına çevrilmiştir. Bu müdahale esnasında, 3 odalı 3 adet daire ile 2 odalı 1 adet daire oluşturulmuştur. Yapının güney cephesindeki giriş kapısı pencereye dönüştürülmüş, yapının kuzey cephesinde ise her daire için bir giriş kapısı ve ıslak hacimler için 60x60 cm.'lik tuvalet pencereleri oluşturulmuştur. Özgün, kemerli pencere açıklıklarının çoğuna müdahale edilmemiştir. Yapının içi tamamen değiştirilmiş, çatısı yeniden imal edilmiştir. Yapıya, baca sistemleri eklenmiştir. Çatıya yağmur oluğu, cephelere ise yağmur iniş boruları konulmuştur. Çatı örtüsü marsilya kiremitidir. Yapının içinde özgün plan şemasına dair herhangi bir iz gözlemek mümkün değildir.

5.2.7 Rumeli Hemidiye Tabyası'nda Yapısal Bozulmalar

5.2.7.1 Dış Etkenler

Çanakkale Boğazı'nı savunmak amacı ile kıyıya yakın konumlanan yapı grubu, bölgenin rüzgarının etkisine maruz kalmaktadır. Bonetler ve top yerleri şu an atıl durumda ve bakımsızdır. Yapı grubunun üzeri, yapı tipolojisi gereği, kalın bir toprak tabaka ile örtülüdür. Bakımsızlık nedeni ile, zaman içinde bu toprak tabaka örtüsü üzerinde ve yapı çevresinde ağaçlar ve küçük bitkiler oluşmuştur. Özellikle tabyanın toprak tabakası üzerinde gelişen ağaçlar, yapı grubu için öncelikli bir tehdit oluşturmaktadır. Yapı cephesinde, özellikle Bonet I'in giriş kapısının üzerinde, cephe çerçevesinin alt derzinde, ağaç kök ve dallarının yapı sistemi içinde ilerleyerek oluşmaya başladıkları görülmektedir. Toprak tabaka üzerinde yetişen ağaçların köklerinin bu tabaka içindeki durumları bilinmemekle birlikte, yapıda yarattığı hasarlar gözlemlenebilmektedir. Top yerlerinin döşemesinde gelişen bitki ve ağaçlar, bu alanı tamamen kaplamış olup, özellikle kuzey cephesinden okunabildiği kadarıyla, döşeme taşlarının hasar görmesine neden olduğu görülmektedir.

5.2.7.2 Malzeme Bozulmaları

Bonet ve top yerlerinde görülen malzeme bozulmalarını; yapı elemanları ve yapının çevre ile bağlantısını sağlayan elemanlar olmak üzere iki grupta değerlendirmek mümkündür. Mimari olarak çok fazla müdahale görmeden günümüze ulaşan tabya kompleksinin en önemli kayıplarından biri çevresi ile bağlantısını sağlayan özgün yol dokusudur. Bugün Namazgah Tabyası ile bağlantı sağlayan özgün yol dokusunun ancak bir kısmı takip edilebilirken, alanda yol düzenleme çalışmaları esnasında yapılan Kilitbahir-Seddülbahir sahil yolu ve Kilitbahir köy yolu, yapının Rumeli Mecidiye Tabyası ile arasında bulunması gereken yolun üzerinden geçerek yok olmasına neden olmuştur.

Yapı elemanlarını değerlendirdiğimizde ise öncelikle tüm bonetlerin özgün döşemesinin yok olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm bonetlerin özgün kapı ve pencere doğramalarından günümüze ulaşan olmamıştır. Özgün toplar ve top yerlerindeki dekovil sistemleri bugün yerinde değildir. Sadece sabitleme kürsüleri bugün mevcut durumdadır.

Cepheler tamamen rüzgara açık durumdadır. Aynı zamanda kıyıya yakın konumlanan yapıya, rüzgar ile birlikte deniz suyunun taşınması söz konusudur. Rüzgar ve yanında taşınan deniz suyu nedeni ile yapının dış cephesinde yer yer aşınmalar ve yüzey erimeleri söz konusudur. Özellikle Bonet I ve Bonet II'nin kuzeybatı cephelerinde taş malzeme üzerinde derin yüzey kayıpları söz konusudur.

Cephelerin üst kotunda, toprak tabaka ile dış duvarlar arasında dönen taş silme yer yer koparak ya da kırılarak yok olmuş durumdadır. Bu da toprağın ve toprak üzerinde biriken suyun doğrudan cephe yüzeyine akmasına neden olmaktadır. Bu durum taş yüzeyin suya maruz kalma oranını arttırmakta, aynı zamanda yüzey kirlenmesini de yanında getirmektedir.

Rüzgar, su, nem ve toprağa bu denli açık kalan cephelerde kirlenmenin yanısıra bitki ve liken oluşumu oldukça yüksektedir.

Yapı grubunun üstü, yapım sistemi gereği oldukça kalın, yaklaşık 3.50m. kalınlığında bir toprak tabakası ile kaplıdır. Yapı içerisinde havalandırmaya dair bir sistem var olmakla birlikte, bakımsızlıktan dolayı, havalandırma boşlukları toz, toprak vs. gibi maddeler ile tıkanmış durumdadır. Yapı içerisinden toprak tabakanın üstüne açılması gerektiği düşünülen havalandırma bacalarına, toprak tabakanın

kayması ve üzerinde bitki oluşumları gibi nedenlerden dolayı rastlanamamıştır. Havalandırmanın yetersizliği ve toprak tabakasının kalınlığı nedeni ile yapı içlerinde yoğun bir rutubet hissedilmektedir.

Yapı üzerinde, yer yer metal gergiler karşımıza çıkmaktadır. Bu elemanların rutubet etkisi ile korozyona uğradıkları görülmektedir. Cephede yer alan metal fener askısı korunaksız kalarak paslanmıştır.

5.2.7.3 Strüktürel Sorunlar

Bonet II'nin cephaneye sevkîyat koridorunun tonozunda, tonoz boyunca devam eden, derin bir çatlak yer almaktadır. Çatlağın yönü ve sürekliliği zemin oturması ihtimalini düşündürmektedir. Bunun için zemin etüdünün yapılması gerekmektedir.

Bonet II ve bonet III içinde yer alan kemerli kapı açıklıkları çevresinde bozulma ve malzeme kayıpları söz konusudur. Duvarların yığma taş duvarlar olması göz önünde bulundurularak, bu kayıpların duvarın taşıyıcılığına etkisi değerlendirilmelidir.

5.2.7.4 Kullanıcı Müdahaleleri

Bonetler ve top yerleri yığma taş sistemi ile oluşturulmuş, bonetlerin örtü sistemi tuğla örgü tonozlar ile oluşturulmuştur.

Bonetlerin iç duvarlarında taş malzemenin yer yer aşındığı görülmektedir. Ancak iç duvarlarda var olan horasan sıva nedeni ile tüm taş yüzeyin niteliği okunamamaktadır. Özellikle cephaneliklere girişi sağlayan kapılarda zaman içinde gerçekleşen müdahaleler nedeni ile ciddi malzeme aşınmaları ve kayıpları söz konusudur. Bonet II'nin Z07 no'lu mekanın kapısının çevresinde, moloz taş duvarda büyük ölçüde yüzey kaybı görülmektedir. Aynı durum Bonet III'ün her iki cephaneye odası girişi için de geçerlidir.

Yapı belli bir süre askeriye tarafından kullanılmaya devam etmiş, bu esnada bonetler depo olarak kullanılmışlardır. Bu süre içerisinde cephanelik odalarının kemerli yüksek girişleri doldurularak küçük dikdörtgen açıklıklara çevrilmiştir.

Günümüzde ziyarete kapalı olan ve askeri alan içerisinde kalan yapıların, cumhuriyet dönemi içerisinde atıl kalması ile vandalizm olarak nitelendirilebilecek etkilere maruz kaldığı görülmektedir. Bonet III'ün cephanesinde ve bonetlerin iç duvarlarında

yer alan yazılar, mekan içlerinde bırakılan çöpler bu etkilerin yapı üzerindeki yansımalarını bize göstermektedir.

Bonetlerin güneyinde, toprak tabaka örtünün bitiminde bulunan genç ağaç topluluğu, zaman içinde burada bir ağaçlandırma çalışmasının yapıldığını göstermektedir. Bu da ağaçların, bir bölümü toprak tabakadan oluşan yapı sistemi için tehlike oluşturmasına neden olmaktadır.

Karargah Binasının lojman yapısına çevrilmesi önemli müdahalelerden biridir. Bu müdahale sonucu yapının özgün plan şemasına dair hiçbir iz kalmamış, yeni işlevin gerektirdiği mekansal çözümler doğrultusunda binanın içi tamamen değiştirilmiştir. Özgün döşeme, tavan ve iç duvar sistemlerine dair hiçbir malzeme günümüze ulaşmamıştır.

Cephesinde ise, güney cephesindeki özgün giriş kapısı pencereye çevrilmiş, doğu ve batı cephelerine müdahale edilmemiş, kuzey cephesinde ise daireler için giriş kapıları açılmış ve tuvalet pencereleri bu cephede oluşturulmuştur. Özgün ahşap doğramalar plastik esaslı doğramalar ile değiştirilmiştir.

Arazi içerisinde, karargah yapısının lojman olarak kullanımı ile birlikte zemine yer yer beton dökülmüş, bir adet basket sahası oluşturulmuş, bahçede tretuarlar oluşturularak yeni bir çevre düzenlemesi yapılmıştır.

5.3 Restitüsyon

5.3.1 Genel Yerleşim Durumu

Tabya; bonet ve top yerleri ile karargah binası olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bugün yapının bulunduğu alanı sınırlayan tel çit karargah binasının lojman olarak kullanıldığı dönemde yerleştirilmiştir. Alanın güneyinde yer alan Kilitbahir-Alçitepe sahil yolu ile kuzeyinde bulunan Kilitbahir Köy yolu özgün yol dokusu üzerine asfalt dökülmesi sonucu oluşturulmuştur. Bu asfalt tabakasının altında Rumeli Hamidiye Tabyası'nın bugünkü sınırları içinde yer alan özgün yol dokusu ile aynı nitelikte, farklı ebatlardaki doğal taşların döşenmesi ile oluşturulmuş yol dokusu bulunduğu düşünülmektedir.

Bugün askeri alanın güneydoğu yönünde yer alan girişten karargah binasına ilerlerken görülen özgün yol dokusu, toprak dolgu ve bitki oluşumları içinde

okunmaktadır. Bu aks temizlendiğinde alan içindeki özgün yürüyüş yolunun tam olarak nasıl şekillendiği görülebilir.

Alan içinde kullanım esnasında oluşturulan niteliksiz peyzaj elemanlarının altında başka bir döşeme olup olmadığı bilinmemekle birlikte, diğer tabyaların çevre düzenleri incelendiğinde yer yer doğal taş döşenmiş yürüyüş yolları olması gerektiği düşünülmektedir. Bu yollar dışındaki alanın tamamen toprak olduğu, toprak zeminin alanın en iyi işleyeceği şekilde düzenlendiği diğer tabyalarda da görülmektedir.

5.3.2 Bonet ve Top Yerleri

Rumeli Hamidiye Tabyası'nın bonet ve top yerleri dışarıdan bakıldığında bir müdahale görmemiş ve genel form ve plan şeması ile günümüze ulaşmıştır. Bonet içlerinde yapılan müdahaleler ise genel plan şemasını bozmamış, küçük ölçekli müdahalelerdir. Bu nedenle yapının yapım yılı olan 1889-1890 yıllarından bu yana önemli bir değişiklik geçirilmeden ulaştığı görülmektedir.

Abdülhamit Arşivi'nde Çanakkale tabyalarına dair bir grup fotoğrafa ulaşılmıştır. Ancak, hem bu fotoğraflar içinde hem de Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve ATASE Başkanlığı Arşivi'nde tasnif edilmiş kataloglarda yapılan araştırmalarda ve Harita Genel Komutanlığı Müzesi'nde Rumeli Hamidiye Tabyası'na dair herhangi bir fotoğrafa rastlanmamıştır. Abdülhamit arşivinde ulaşılan tabyalara ait fotoğraflar, tabya yapım sistemlerinin aynı olmasından dolayı, yapıların cephe biçimlenişine dair önemli bir veri olarak değerlendirilmiştir (Şekil 5.57).

Şekil 5.57: Namazgah Tabyası'nın Abdülhamit arşivinde ulaşılan fotoğrafları.

Çanakkale Tabyaları'ndan hiçbirinin iç mekanına dair herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Yapı üzerinde yer alan izler, diğer tabyalarda var olan izlerle de mukayese edilerek, restitüsyona dair ipuçları vermektedir.

Yapı grubunun duvarları yığma moloz taş örgü olup cepheler kesme taş kaplamadır. Örtü sistemi tuğla tonoz ile oluşturulmuştur. Tonozların üzerinde, kesik piramit formunda, yaklaşık 3.50 metre yüksekliğinde toprak tabaka mevcuttur. Bugün, Rumeli Hamidiye Tabyası'nda bu katmanlaşmanın iç kesitini izlemek, yapıya müdahale etmeden mümkün değildir. Namazgah Tabyası'nda ise, tabya grubunun ortasında yer alan bonetin güneybatı kapısında Çanakkale Deniz Savaşları esnasında isabet eden bir top mermisinin etkisi ile yıkılan alanda, 2005 yılında yapılan restorasyon çalışmasında tamamlamaya gidilmeden mevcut hali ile korumaya alınan kesitte, bu katmanlaşmayı okumak mümkündür (Şekil 5.58). İçeriden dışarıya doğru; horasan sıva, tuğla, horasan sıva, kil ve toprak tabakalarının yer aldığı görülmektedir. Bu kesit, bölgedeki bütün tabya grupları için önemli bir veri oluşturmaktadır.

Şekil 5.58: Namazgah Tabyası, I. Dünya Savaşı esnasında top etkisi ile yıkılan alan, örtü sistemi detayı, restorasyon öncesi ve sonrası.

Bonetlerde, günümüze ulaşmayan en önemli yapı elemanı, döşeme sistemidir. Döşeme sistemine dair izleri yapı zeminindeki taş sekiler ve duvarlar üzerindeki izlerden takip etmek mümkündür. Bu izler ve Çimenlik Kalesi'nin sahil cephesinin tabyaya çevrilmesi ile oluşan tabya grubu içindeki bonetlerde günümüze ulaşan ve detayları gözlemlenebilen ahşap döşemeden yola çıkarak Rumeli Hamidiye Tabyası'nın döşemesinin de ahşap döşeme olduğu düşünülmektedir.

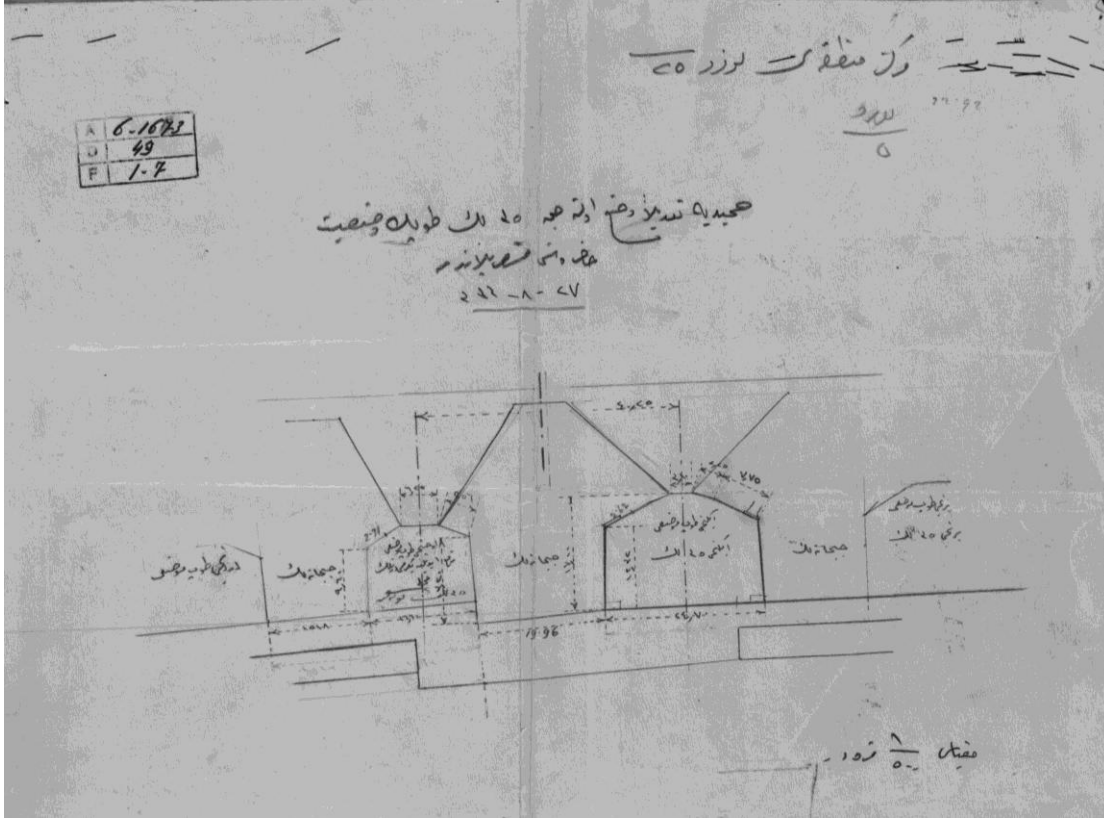
Bonetlerin üzeri yaklaşık 3.50 m.'lik bir toprak tabaka ile örtülmüş durumdadır. Bu kadar kalın bir toprak tabakası, havalandırma sisteminin devre dışı kalmasıyla yapı içerisinde ciddi bir rutubet etkisine neden olmaktadır. Yapıların havalanmasını sağlamak amacı ile iç duvar yüzeylerinde havalandırma boşlukları, havalandırma nişleri ve mekanlar arası duvarlar üzerinde iç pencere niteliğinde havalandırma açıklıkları, birbirleri ile bağlantılı bir sistem olarak tasarlanmış ve uygulanmışlardır. Bu sistemin gerekli sirkülasyonu tamamlaması için, yapı dışına açılan bir sisteme bağlanması gerekmektedir. Ancak bu sistemin, yapı dışına açılan herhangi bir

uzantısına, özellikle toprak tabakanın zamanla aşınması, geçirdiği erozyon, bitki oluşumları nedeni ile rastlanmamıştır. Namazgah Tabyası'nda bonetlerin üzerinde, havalandırma açıklıklarının bağlandığı havalandırma bacaları yer almaktadır (Şekil 5.59). Aynı nitelikte havalandırma bacalarının Rumeli Hamidiye Tabyası'nda da bulunması gerektiği düşünülmektedir.

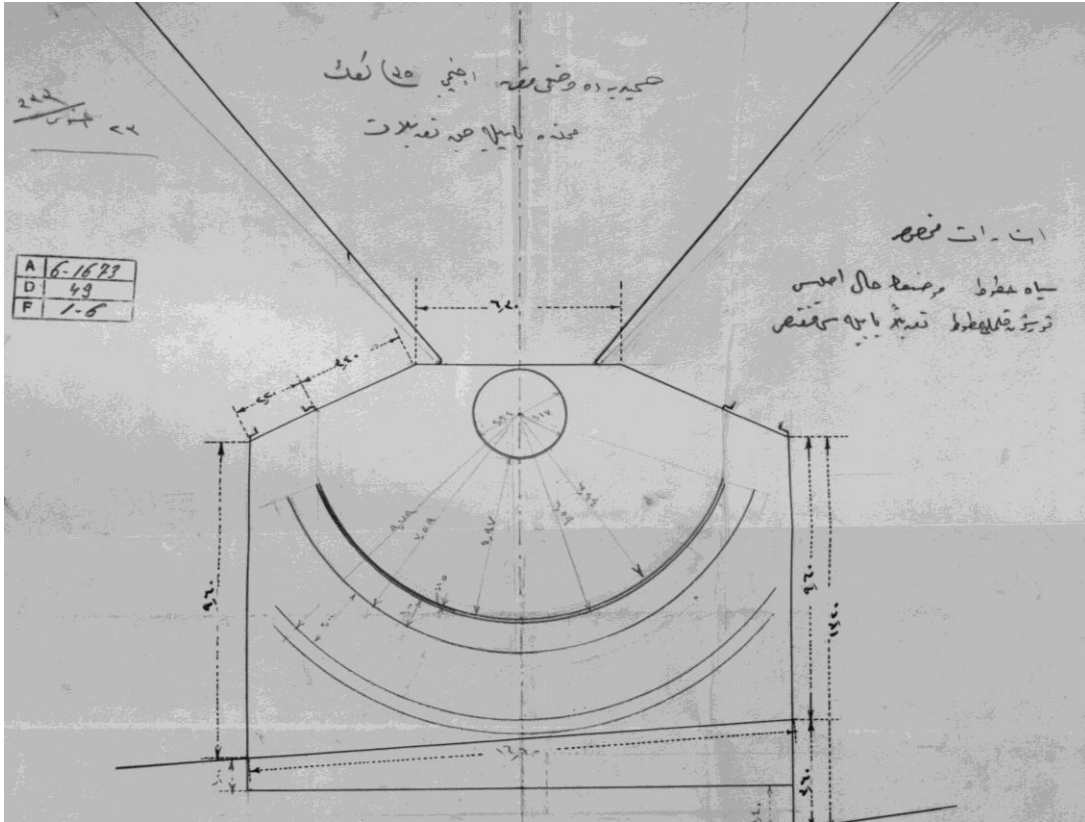

Şekil 5.59: Namazgah Tabyası, bonetler üzerinde yer alan havalandırma bacaları.

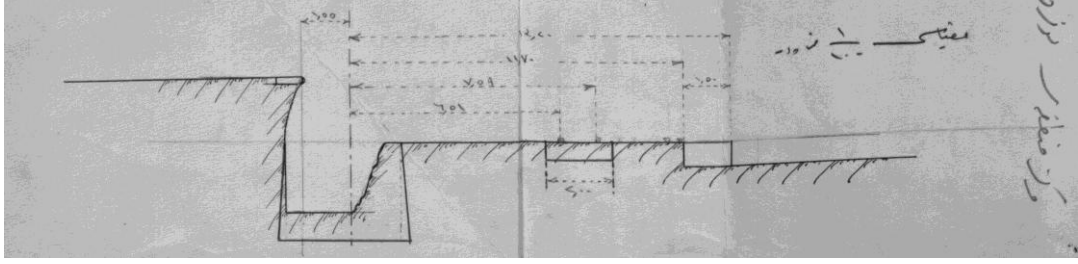
Top yerlerinde ise, top platformunun döşemesi doğal taştır. Taş döşeme üstünde; topun sabitleme kürsüsü, topun hareketi için seyirdim rayları ve cephanelik sevkiyat koridorlarından çıkıp seyirdim rayları çevresinde cephaneliğin taşınması için oluşturulmuş ikinci bir ray sistemi/cephane dekovili bulunmaktadır. ATASE Başkanlığı Arşivi'nde yapılan araştırmada karşımıza bölge tabyaları ile ilgili top yerlerini gösteren krokilere ulaşılmıştır. Krokiler, üzerlerinde yer alan notlardan anlaşıldığı üzere, Merkez Tabya olarak bilinen Anadolu Hamidiye Tabyası'na ait olup tabyadaki top sistemin 35'lik topa çevrilmesi için yapılan tadilatı göstermektedirler. Üzerlerindeki tarihte Hicri 1333 yılı okunmakta, bu da miladi 1914 yılına denk gelmektedir. Bu krokilerde top sisteminin top yerine yerleşimi, topun oturma alanı, çapı ve dekovil hattı ölçüleri plan ve kesit düzleminde, görülmektedir. Şekil 5.60'de görülen krokide tabyanın 2 ve 3 no'lu top yerlerine dair ölçüler belirtilmektedir. Şekil 5.61'deki krokide koyu kalın çizgiler varolan sistemi, arkalarındaki açık renkli çizgilerin ise yapılacak tadilat sonucu sistemin taşınması gerektiği yeni yerleşimi göstermektedir. Şekil 5.62'de ise topun, platforma yerleşimini gösteren kesit sistemi görülmektedir.

Şekil 5.60: Tabya sistemi; top yerleri ve cephaneliklere dair kroki (ATASE).

Şekil 5.61: Tabya sistemi; topun, top yerine yerleşimini gösteren kroki (ATASE).

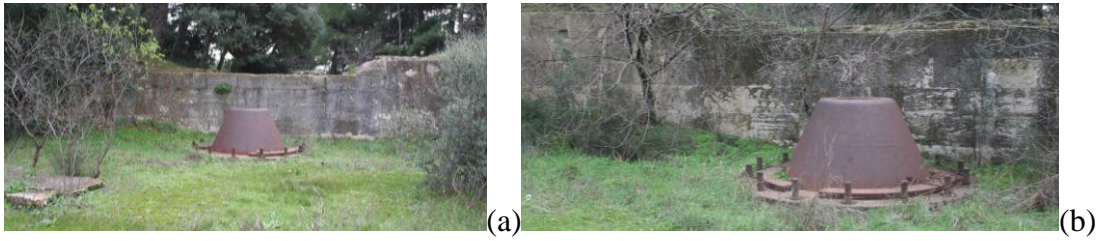

Şekil 5.62: Tabya sistemi; topun top yerine yerleşimini gösteren kesit (ATASE).

Şekil 5.63: Topun, top platformlarındaki yerleşimini gösteren dönem fotoğrafları (Tolga Örnek arşivi).

Bugün bu sistemin tamamını Rumeli Hamidiye Tabyası'nda takip edememekteyiz. Sadece topun zemine yerleştirilmesini sağlayan özgün sabitleme kürsüleri, top yerlerinde karşımıza çıkmaktadır (Şekil 5.64).

Şekil 5.64: (a) Top yeri I'de yer alan topun sabitleme kürsüsü (b) Top yeri II'de yer alan topun sabitleme kürsüsü.

Rumeli Mecidiye ve Ertuğrul tabyalarında bu ray sistemini görmek mümkündür (Şekil 5.65).

Şekil 5.65: Rumeli Mecidiye Tabyası, top sistemi, restorasyon sonrası.

Top yerlerinde yer alan ray/dekovil sisteminin bonetlerin içinde de devam ettiği düşünülmektedir. Ancak yapı içlerinde bu sistemin bulunduğunu destekleyecek herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Anadolu Hamidiye Tabyası'ndaki tadilatı gösteren krokilerden birinde top yeri ile birlikte bonette de yapılan değişikliği gösteren bir çizime ulaşılmış, bu çizimde top yerindeki ray hattı gösteriminin bonet içinde de devam ettirildiği görülmüştür (Şekil 5.66). Bu da ray sisteminin yapı içerisinde de devam ettiği fikrini desteklemektedir.

Şekil 5.66: Anadolu Hamidiye Tabyası, yapılan tadilatı gösteren kroki (ATASE).

Erken dönem tabyalarında kaval tipi toplar kullanılmakta olup, taş (mermer) gülleler ile barut kullanılmaktadır. Taş gülleler açıkta saklanabilir olup barutun korunabilmesi için kapalı mekana ihtiyaç duyulmaktadır. Taş güllelerden metal güllelere geçilmesi ile bu malzemenin de korunaklı ortam ihtiyacı doğmuştur. Bir sonraki adımda ise yivli setli namlu sistemlerine geçilmesi ile namlu boyu artmıştır. Buna bağlı olarak mermilerin çap ve boyları büyümüş, ağırlıklarının artması taşıma probleminin doğmasına neden olmuştur. Bu da geç dönemde inşa edilen tabyalarda, cephaneliklerden top yerlerine cephane ulaşımını sağlayan koridor ve top platformlarına çıkış kapılarının (yan kapılar) tasarıma dahil olmasına neden

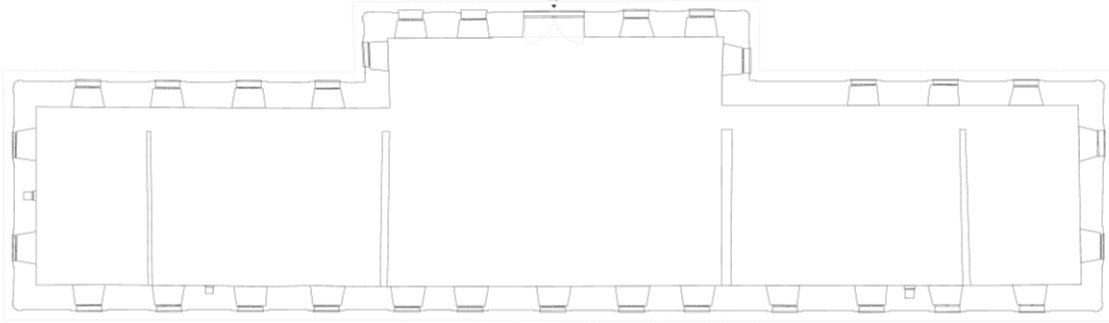
olmuştur. Cephanenin yapı içerisinden alınarak topa ulaşmasını sağlayan dekovil rayları da bu tasarım içinde yerini almıştır.

Ertuğrul Tabyası, üç bonet ve iki top yerinden oluşmaktadır. Boyut, ilk bonetin cephe duvarının üçgen form ile başlaması, son bonetin cephe duvarının sağında, dik olarak oluşturulan ve tabya alanını sınırlayan istinat duvarı ile bitişi, Rumeli Hamidiye Tabyası ile bölgede en çok benzerlik gösteren bonet olarak karşımıza çıkmasını sağlamaktadır. Ertuğrul Tabyası erken dönemli bir tabyadır ve bu durum iki tabya arasındaki silah teknolojisi ve bunun yapılara yansımaları sergilemektedir. Ertuğrul Tabyası'nda cephaneliklerden top yerine açılan bir geçiş yoktur, cephane bonetlerin girişinden top yerine yükselen rampalar ile taşınır. Rumeli Mecidiye Tabyası ise Rumeli Hamidiye Tabyası ile aynı dönemdedir ve bonetlerden top yerine açılan kapı ile bu kapı çıkışından başlayıp topun etrafında dönen cephane taşıma rayı (cephane dekovil hattı) bu tabyada mevcuttur. Aynı dönem yapısı oldukları için Rumeli Hamidiye Tabyasının top yerlerinde de bu şekilde cephanelik için yapılmış ray sisteminin olması gerekmektedir.

5.3.3 Karargah Binası

Karargah binasının geçirdiği değişimleri gösteren herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Yapıdaki değişikliklerin kapsamlı olması nedeni ile özgün plan şemasına dair yapı üzerinde herhangi bir iz mevcut değildir. 2011 yılı içinde Kilitbahir Köyü'nde askeriyede emlak/mal sorumlusu memur olarak görev yapmış ve bu görevden emekli olmuş, yapının lojmana çevrildiği dönem içinde şantiyede bulunan Hilmi Çilem'den bilgi alınmıştır. Çilem, yapıya müdahale edildiğinde çatısının bulunmadığını, içinin de tamamen harabe olduğunu, sadece zeminde temel izlerinin okunabildiğini, girişin güney cephesinde orta aksta bulunan geniş açıklıktan sağlandığını, girişin sağında ve solunda ikişer adet temel izi olduğunu, bunlardan doğu ve batı duvarlarına yakın olanların daha kısa mesafede yer aldığını ve her iz üzerinde bir kapı açıklığı izinin okunduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda, yapıya dair, bu temel izlerinin/duvarların gelebileceği yerleri belirlemek amacı ile bir kroki oluşturulmuştur (Şekil 5.67). Yapının iç mekan düzenine ilişkin ulaşılabilen bilgi bununla sınırlıdır.

Yapının kütle ve cephe biçimlenişine ilişkin bilgiler de cumhuriyet dönemine tarihlenen bir hava fotoğrafı ile sınırlıdır (Şekil 5.68). Bu fotoğrafta, yapının çatısı ve arka duvarının bir kısmının yıkıldığı görülmektedir (Şekil 5.69).

Şekil 5.67: Karargah binasının restitüsyonuna dair hazırlanan kroki.

Şekil 5.68: Alanın cumhuriyet dönemine ait hava fotoğrafı (İbrahim Aksu arşivi).

Şekil 5.69: Hava fotoğrafından detay.

Yapının hazırlanan rölöve çizimlerinde, kuzey cephesi duvarının kalınlığının cephe boyunca aynı olmadığı, duvarın ortasında, güney cephesinde bulunan çıkmanın aksında incelendiği görülmektedir. Bu incelen duvar yüzeyinin, cumhuriyet dönemi hava fotoğrafında görülen, kuzey cephesindeki yıkılan alana karşılık geldiği, 1971 yılında yapılan tadilatta ayakta kalan duvarların korunarak yıkılan bu alanın daha ince, tek tuğla kalınlığında örülerek tamamlandığı düşünülmektedir. Yapının güney cephesinde, orta akstaki çıkma üzerinde bugün kare formu ve ölçüleri ile diğer pencerelerden ayrılan açıklığın özgün tasarımda yapının giriş kapısı olduğu düşünülmektedir (Şekil 5.70). Ayrıca yapılan rölöve çizimlerinde kuzey ve güney cephelerinde yer alan özgün pencere akslarının birbirini tuttuğu, bugün kuzey cephesinde yer alan daire giriş kapılarının da güney cephesinde yer alan özgün pencere akslarına denk geldiği, tadilat sırasında tamamlanan kuzey duvarındaki yüzeyde ise düz atkılı pencere açıklıkları oluşturulduğu görülmektedir. Kapı açıklıklarının özgün duvar dokusu üzerinde kalanlarının, özgün kemerli pencere açıklıklarının düz atkılı kapılara çevrilerek oluşturuldukları düşünülmektedir.

Şekil 5.70: Karargah binası güney cephesi görünüşü.

6. KÜLTÜR MİRASI OLARAK SAVUNMA YAPILARI

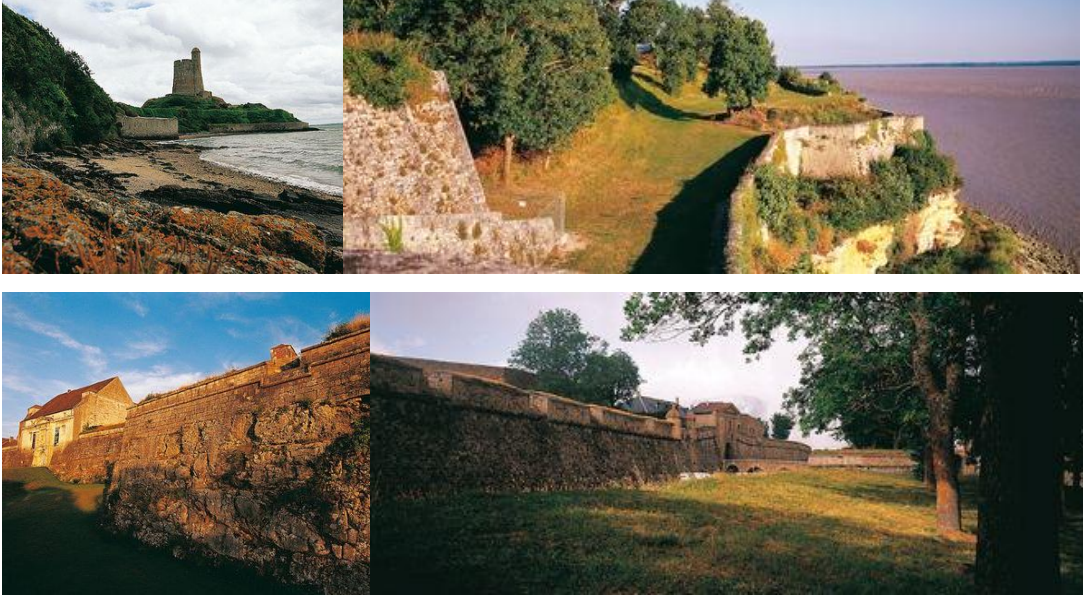
Özellikle soğuk savaş dönemi ve sonrasında gelişen savaş-savunma sistemleri, silah teknolojisinin gelişmesi, kent ve devlet sınırlarının ifadesinin değişimi ile 20. yy'a kadar oluşturulmuş savunma yapıları önemini yitirmiş, bir kısmı atıl hale gelmiştir. Bu yapı stoğunun farklı işlevler ile yaşatılmaya devam etmesi mümkündür. Ayrıca bu yapıların kayda geçirilerek tespit edilmesi sadece mimarlık tarihi açısından değil, insanlığın geçirdiği süreçlerin, savaş-savunma sisteminin nasıl bir değişim geçirdiğinin ve kent sistemlerini nasıl etkilediğinin tespitinde de önemlidir.

Bu doğrultuda, çeşitli ülkelerde farklı çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Bu konuda geniş ölçekli yapılan çalışmaların başında, UNESCO tarafından yürütülen World Heritage List (dünya kültür mirası listesi) gelmektedir. Dünya kültür mirası listesinde, doğal, kültürel ve tarihi değere sahip, farklı nitelikte ve dönemlere ait alanlar, yapı ve yapı grupları yer almaktadır. Farklı dönem ve niteliklere sahip savunma yapıları, sistemleri ve bu sistemlerin gelişimi ile oluşan alanlar da bu liste içerisinde bulunmaktadır. Çin Seddi savunma tarihi içerisinde en eski savunma duvarını oluşturmakta olup, bu listede karşımıza çıkmaktadır. Almanya'da koruma altına alınan Roma İmparatorluğu dönemine ait savunma duvarı daha geç dönemli bir savunma sistemi olarak yine bu listede yerini almıştır. Farklı dönemlere ait kaleler yine bu listede karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Kolombiya'da Cartegena'da yer alan liman ve savunma yapıları, Küba'da bulunan San Pedro de la Roca Kalesi, Haiti'deki Milli Tarih Parkı bölgenin savunma sistemi ve yapılarını içermektedir (Şekil 6.1).

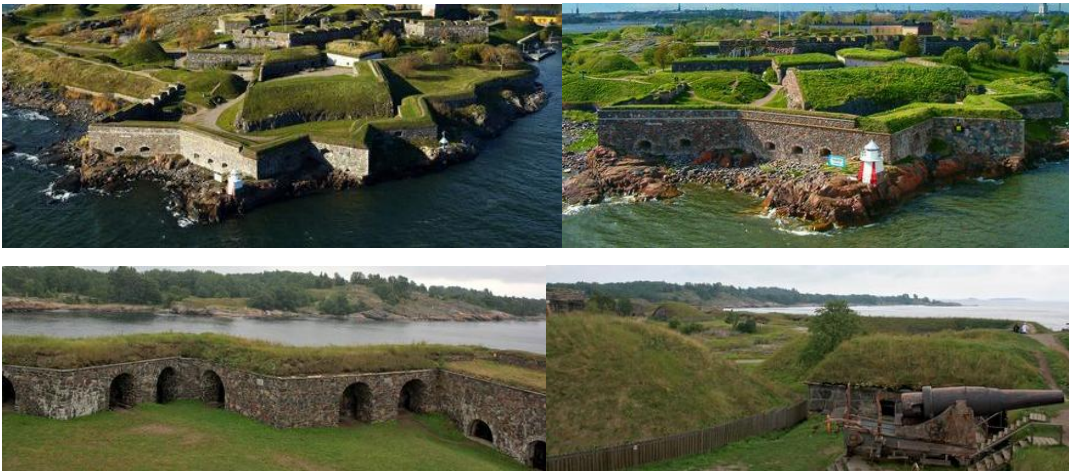
Şekil 6.1: Milli Tarih Parkı, Citadel, SansSouci, Ramiers, Haiti
(whc.unesco.org/en/list/15/gallery, Eylül 2011).

UNESCO'nun dünya kültür mirası listesinde, savunma yapıları tarihinde en ileri aşamasına 17-18. yy.'da ulaşmış olan tabya sistemleri ve bu sistemlerin oluşturduğu yerleşim alanları da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Fransa'da bulunan, literatürde tabya sisteminin en önemli tasarımcısı olarak karşımıza çıkan Vauban tarafından tasarlanmış olan, 12 yapı grubunu içeren sistemdir (Şekil 6.2).

Şekil 6.2: Vauban'ın tabya tasarımı, Fransa.
(whc.unesco.org/en/list/1283/gallery, Eylül 2011).

Bu listede karşımıza çıkan bir diğer tabya sistemi de Finlandiya'daki Soumenlinna savunma sistemidir (Şekil 6.3). 18. yy.'a ait olan bu sistem Vauban'ın geliştirdiği, dönemi içinde yaygınlaşan savunma sisteminin bu bölgedeki yansımasıdır ve bölgedeki değeri ile dünya kültür mirası listesinde yerini almıştır.

Şekil 6.3: Soumenlinna tabyası, Finlandiya.
(whc.unesco.org/en/list/583/gallery, Eylül 2011).

Bu alanda uluslararası düzeyde çalışma yapan bir diğer grup ICOMOS'tur. ICOMOS'un alt çalışma gruplarından biri olan "icofort", savunma sistemleri ile ilgili uluslararası düzeyde çalışan, bu alanda çalışma yapan diğer komiteler ile bağlantı kurarak yaptıkları çalışmalarını geliştirmeyi amaçlayan bir gruptur. Çalışma konusu olarak, tüm savaş alanlarını, savunma amaçlı üretilmiş tüm yapı gruplarını, kara ve deniz tüm askeri alanları, askeri limanları, savaş anı alanlarını, mezarlık ve anıtları, tarihi ve günümüz kullanımı içerisinde bir bütün olarak ele almaktadırlar. 2005 yılından bu yana var olan grup, yıllık toplantılar düzenlemekte, askeri mirasın envanter çalışmalarını yapmakta, risk altında bulunan alanları tespit etmektedir. Bu çalışma grubu tarafından risk altında bulunduğu deklare edilen alanlardan biri, UNESCO dünya kültür mirası listesinde yer alan Panama'da bulunan savunma sistemidir (Şekil 6.4).

Şekil 6.4: Panama'nın Karayip tarafında yer alan tabya sistemi.
(whc.unesco.org/en/list/583/gallery, Eylül 2011).

Askeri kültür mirası alanında çalışma yapan ve daha lokal olarak çalışan gruplardan biri de English Heritage'tır. English Heritage, yapı stoğunun tespit edilmesi, yapıların korunma altına alınması ve eğitim yoluyla bu konu hakkında insanlara ulaşabilmeyi hedeflemekte, bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'de sanat tarihi ve mimarlık alanlarında yapılan çeşitli akademik çalışmalarda, bu yapıların bir kısmının kendi uzmanlık alanları dahilinde değerlendirildiği, ancak tüm sistemi bir bütün olarak değerlendiren kapsamlı bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar ya akademik düzeyde kalmakta ya da uygulama doğrultusunda olsa bile tekil ve zayıf sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Çalışmalar, hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde daha çok yapı bazında kalmakta, yapıların birbirleri olan ilişkileri ve alan/kent ölçeğinde değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.

Tabyalar daha çok 1900 öncesi yapı gruplarını oluşturmaktadırlar. Özellikle II. Dünya Savaşı döneminde inşa edilen betonarme koruganlar ve modern dönem savunma yapılarının durumu net değildir. Türkiye’de belli bir tarihe kadar -1900’ler- olan yapıların bir kısmı kültür varlığı olarak tescil altına alınmış olup, 1900’den sonra inşa edilen yapıların koruma altına alınarak değerlendirilmesi net bir duruma kavuşmamaktadır. Gelibolu özelinde baktığımızda betonarme koruganların milli park sınırı içinde kalanları TMP ve doğal sit sınırları içinde olmasından dolayı kültür varlığı olarak sayılmakla birlikte atıl bir durumdadırlar. Milli park sınırları dışında olanlar ise kaderlerine terk edilmiş durumdadırlar.

Bu dönem yapıları ile ilgili diğer ülkelerde de lokal uygulamalar ile karşılaşmak mümkündür. Hollanda, Utrecht’te 1940 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yapılan betonarme koruganlardan “Bunker 599” olarak isimlendirilen koruganın 2010 yılında Rietveld Peyzaj ve Atölye Iyon ortaklığı ile yapılan düzenlemesi bu uygulamalar açısından bir örnek teşkil etmektedir (Şekil 6.5). Proje kapsamında atıl olarak duran betonarme koruganlardan bir tanesi, bir peyzaj elemanına dönüştürülmüştür. Yapının formuna ve mekansal düzenine dokunulmadan sadece orta aksı bir koridor gibi açılmış, eğimli arazinin üst kotundan başlayan bir merdiven, korugan içerisinde düz bir platforma dönüşerek gölün üzerine kadar uzatılmıştır. Böylece boş ve kapalı bir kutu gibi duran, insanlar ve çevreden kopuk kalan yapı, insanların temas ettiği bir peyzaj ögesine dönüşmüştür.

Şekil 6.5: Rietveld, Bunker (korugan) 599.

7. RUMELİ HAMİDİYE TABYASI RESTORASYON KARARLARI

7.1 Yeni İşlev Önerisi

Rumeli Hamidiye Tabyası'nın yeniden işlevlendirilmesi ele alınırken, tek bir yapı olarak görülüp bu yapının nasıl kullanılabileceği üzerinden hareket etmek, hem verilen işlevi hem de yapının korunarak yaşatılmasını olanaklı kılmamaktadır. Yapının bulunduğu Gelibolu Yarımadası ve üzerinde bulunan diğer savunma yapıları, özellikle tabya sistemleri, bir bütün olarak düşünülerek değerlendirilmelidir. Gelibolu Yarımadası TMP'ı içinde toplam 10 adet tabya; Çam Burnu Tabyası, Değirmen Burnu Tabyası, Namazgah Tabyası, Rumeli Hamidiye Tabyası, Rumeli Mecidiye Tabyası, Yıldız Tabya, Domuzdere Tabyası, Kayalık Tepe Tabyası, Seddülbahir Tabyası ve Ertuğrul Tabyası yer almaktadır.

Tabyaların mülkiyetleri farklı kurumlarda bulunmaktadır. Rumeli Hamidiye Tabyası ve Değirmen Burnu Tabyası bugün askeri alan içinde yer almakta ve mülkiyeti Milli Savunma Bakanlığı'nda bulunmaktadır. Diğer tabyaların mülkiyetleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndadır.

Gelibolu Yarımadası TMP sınırları içerisinde İstanbul güzergahından alana yaklaşırken yer alan ilk tabya sistemi Çam Burnu Tabyası'dır ve tabya yapısı Çam Burnu Kalesi içerisinde bakımsız bir şekilde varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır. Milli Park Müdürlüğü'nün yönetim binasının bu tabyanın arkasında yer almasına rağmen, alanda ciddi bir bakımsızlık ve ihmal söz konusudur. İkinci tabya grubu ise Değirmen Burnu Tabyası'dır. Askeri alan sınırları içinde yer alan bu tabyanın karargah binası askeri birlik olarak hizmet vermeye devam etmekte, tabyanın cephenelikleri depo vs. olarak kullanılmaktadır. Namazgah Tabyası, Rumeli Hamidiye Tabyası ve Rumeli Mecidiye Tabyası ise sırası ile sahil şeridinde yer alan tabya gruplarıdır. Bu tabyalardan Rumeli Hamidiye Tabyası'nın karargah binası askeriye tarafından lojman olarak kullanılmakta, diğer yapılar ise atıl bir halde durmaktadır. Namazgah ve Rumeli Mecidiye tabyaları, Marmara Denizi'ne açılan noktada konumlanan Ertuğrul Tabyası ile birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı kontrolünde

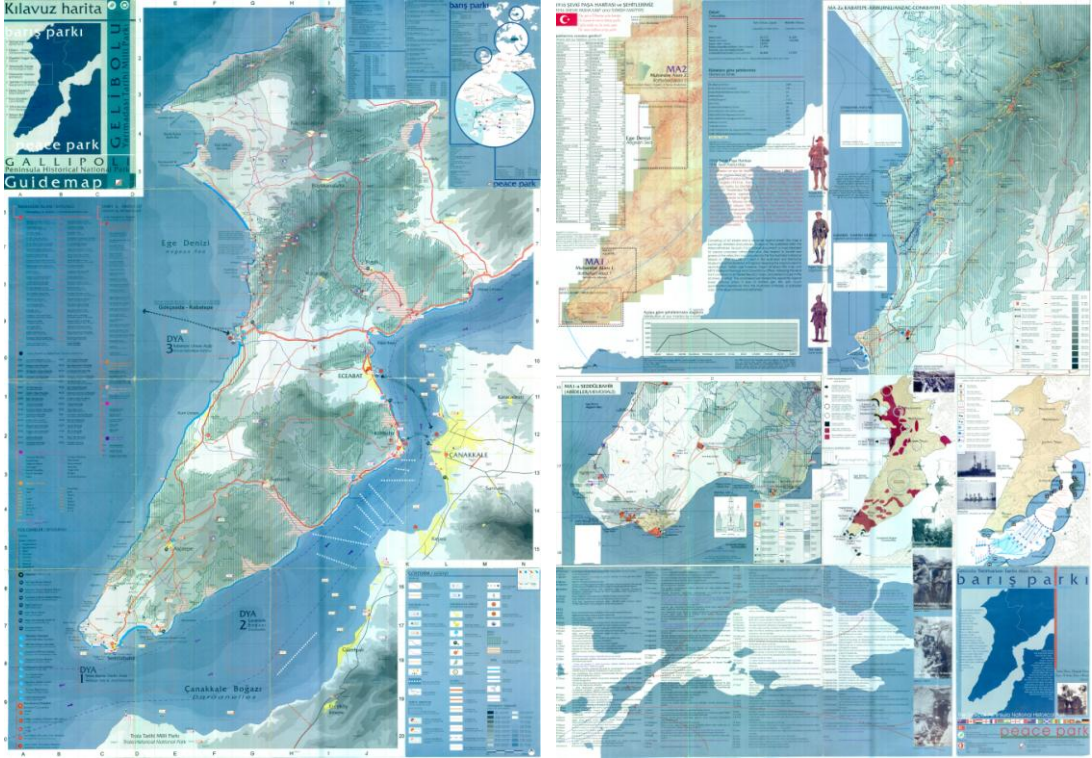
restore edilmişler, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'ni anlatan müzeler olarak işlevlendirilmişlerdir. Bugün, bu tabyalar önerilen işlev doğrultusunda tam olarak hizmet verememekte, oluşturulan müze birimlerinin bir bölümü personel yetersizliği nedeni ile kapalı bulunmaktadır. Seddülbahir Tabyası ise Seddülbahir Kalesi içinde yer almakta, bugün Kültür Bakanlığı ve Koç Üniversitesi'nin ortak yürüttüğü bir çalışma içinde ziyarete kapalı bulunmaktadır. 2005 yılından beri bu alanda bir çalışma devam etmektedir. Yıldız Tabya, yarımada içerisinde sahil şeridinden üst kotta yer almakta, konumu ile Kilitbahir-Seddülbahir yolu güzergahından tamamen kopuk olarak konumlanmaktadır. Tabyaya patika bir yoldan ulaşılmaktadır. Domuzdere Tabyası da bugünkü güzergahın dışında kalmakta, ancak patika bir yoldan ulaşım sağlanmaktadır. Yapı kısmen varlığını sürdürmektedir. Kayalık Tepe Tabyası ise diğerlerine nazaran daha az bilinen, orman şeridi içinde kalan bir tabyadır. Burada bahsedilen tabyalar, 2 Kasım 1973 tarihinde Milli Park ilan edilen, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı sınırları içerisinde yer almaktadır.

Gelibolu'nun milli park sınırları dışında kalan kısmında, Osmanlı-Rus savaşları sonrasında yapılan, I. Dünya Savaşı esnasında takviye edilerek geliştirilen, Saroz Körfezi'nden gelebilecek tehdit ve saldırılara karşı Bolayır'da oluşturulmuş bir batarya grubu ve tabya sistemi mevcuttur. Bunlardan Merkez Tabya günümüze ulaşmış olup Çimpe Kalesi olarak bilinmektedir. Bugün atıl durumdadır.

7.1.1 Alan Yönetimi Önerisi

Gelibolu Yarımadası'nın 33.500 hektar alanı "Orman Bakanlığı'nın" önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun 7/6477 sayılı kararı ile 25.05.1973 tarihinde "orman rejimi" içine alınmıştır. Bu karardan sonra, doğal değerlerinin yanısıra tarihi özellikleri de dikkate alınarak 2 Kasım 1973 tarihinde "milli park" ilan edilmiştir. Milli park ilan edilmesinden sonra 4533 sayılı "Gelibolu Yarımadası Tarihi Mili Parkı Kanunu" çıkartılmıştır. Bu süreç içinde yapılan çalışmalar esnasında 1998 yılında, "Gelibolu Yarımadası Barış Parkı Uluslararası Fikir ve Tasarım Yarışması" gerçekleştirilmiştir. Bu yarışmada, Norveç'ten katılan Lasse Brogger ve Anne-Stine Reine'den oluşan grubun projesi birincilik ödülünü kazanmıştır (Şekil B.2). Yarışmanın ardından, yarışma jürisinin fikirleri ve birinci olan projenin önerileri doğrultusunda, 1999 yılında Bakanlıklararası Yönlendirme Kurulu, TMP için yeni bir UDGP hazırlanması işinin Mesleki Teknik Danışman tarafından üstlenilmesini tavsiye etmiştir. 23 Aralık

2003'te ise TMP için ODTÜ tarafından hazırlanan "Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı" onaylanmıştır.

Şekil 7.1 : Kılavuz ve Harita Barış Parkı, TC Orman Bakanlığı (2002).

Bölge içerisinde farklı niteliklerde sit alanları tanımlanmış durumdadır. Doğal sit, tarihi sit ve arkeolojik sit alanları milli park sınırları dahilinde, birbirleri ile kesişen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil B.1).

UDGP, alanın tüm nitelikleri ile ele alınarak bütüncül bir yaklaşım ile değerlendirilmesi gerektiğini, halkın yaşamını sağlamada bölgenin sunduğu imkanlardan tam randımanla faydalanabilmesi, alanın doğal özellikleri ile birlikte sahip olduğu tarihi değerlerin öne çıkarılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Savaş alanlarının yanısıra var olan savunma yapıları ile ilgili genel kararlar bu plan içerisinde belirtilmiştir. Bunlardan, çalışma konumuz olan tabyalar başlığına baktığımızda 5 maddeden oluşan bir çalışma listesi karşımıza çıkmaktadır. Bunlar:

- Tabyalar envanteri ve belgeleme çalışmaları,
- Tabyaların sahipliliğini netleştirmek,
- Tabyaların temizlenmesi, ziyaret edilebilir hale getirilmesi ve koruma altına alınması,
- Rölöve, restitüsyon, işlevlendirme-finans ve restorasyon proje çalışmaları,

-Restorasyon ve sergileme uygulamaları ile sürdürülebilir yönetim.

Alandaki en önemli sorun çok başlılık sorunudur. Milli park içinde Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı farklı alanlarda söz sahibidir. Bu çok başlılık, alanın bütüncül yaklaşımında en önemli sorunu oluşturmaktadır.³

UDGP'nın tabyaları içeren B8 no'lu bölümünde belirtildiği üzere ilke olarak, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası TMP Kanunu, Madde 3f'deki "Milli Park içindeki köy yerleşim alanları ve belediye hudutları dışındaki Hazine arazileri(nin), Milli Park amacına uygun olarak kullanılmak üzere bedelsiz olarak Orman Bakanlığı'na tahsisi yapılır ve tapuda vasıf hanesi orman olarak tescil edilir." ve Madde 8'deki "Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'na tahsisli olup, savunma amacı ile kullanılmasına ihtiyaç kalmadığı Milli Savunma Bakanlığı'nca Maliye Bakanlığı'na bildirilen taşınmazlar, üzerlerinde bırakılan tesislerle birlikte, Milli Park amaçlarına uygun olarak kullanılmak üzere bedelsiz olarak Orman Bakanlığı'na tahsis edilir" hükümleri yer almaktadır. UDGP, bu yapıların Orman Bakanlığı'na tahsis edilmesini ilke olarak kabul etmektedir.

Yapıların çevre bütünlüğü ile korunabilmesi, gerekli uzmanların alan içinde görevlendirilmesi, koruma çalışmaları kapsamında yürütülecek belgelemeden sonuç ürünün alınmasına kadar her aşamada gerekli görevlilerin bulunması, alanda yapılacak çalışmalar için, tek merkezden idarenin gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle; UDGP bütünü içinde savunma yapılarının, bir aks sistemi içinde değerlendirilerek yeniden işlevlendirilmesi, koruma çalışmalarının sürekli kılınması gerekmektedir. Devamlı bir bütçenin sağlanıp gerekli miktarda personelin alanda bulundurulması sağlanabilmelidir. Yapısal sistemin devamlılığı için, alan içerisinde kültür varlığı olarak tescillenebilecek olan yapı grupları ve çevrelerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkisi altında toplanarak tanımlanmasında, TMP'ın bir bütün olarak değerlendirilmesinde ve turizm işlevi ile ön plana çıkan uygulamaların tek otorite altında daha hızlı ve net iletişim imkanları ile sağlanmasında daha etkili

³ Tez çalışmasının devam ettiği süreç içerisinde 648 no'lu kanun hükmünde kararname uyarınca doğal sit alanlarında yapılaşma kararları ile ilgili yetki Kültür ve Turizm bakanlığı'ndan alınarak Su ve Orman Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu durum, bölgenin doğal sit olarak kazandığı statünün ve uygulamaya yönelik karar mekanizmasının değişmesi ile birlikte yönetim sistemi içerisinde yeni bir yetki merciinin alanda söz sahibi olması sonucunu doğurmuştur.

olacaktır. Diğer kurum ve kuruluşların, bu yapılar ile ilgili çalışmalarda bilgi ve deneyimleri ile danışmanlıkları ile katkı sağlaması sağlanabilir.

UDGP’ında da belirtildiği üzere tabyalarda rölöve-restitüsyon-restorasyon çalışmalarının yürütülmesinde, projelendirme aşamasında Kültür Bakanlığı Çanakkale KTVKK onayının alınması esastır ve restorasyon ve sergileme uygulamalarıyla ilgili hususlar Çanakkale Müze Müdürlüğü’nce yakından izlenmelidir.

UDGP alan için hazırlanan bir ana plandır ve “sektör, konu ya da tema ana planları” ve/veya “program alanı ana planları” hazırlanması gerektiği UDGP içinde de belirtilmiştir. “Gelibolu Yarımadası TMP Kaleler ve Tabyalar Ana Planı” Yeniyapı Şehircilik Mimarlık Mühendislik Müşavirlik A.Ş.’ne 2004 yılında hazırlanmıştır. Bu plan doğrultusunda 2005 yılında başlayan koruma çalışmaları kapsamında; Namazgah ve Ertuğrul tabyaları ile Rumeli Mecidiye Tabyası’nın restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Alan içinde yapılan ve ön plana çıkan turizm amaçlı uygulamalar, bölge için en önemli yükü ve hizmet alanını oluşturmaktadır. Gelibolu Yarımadası TMP’na iki noktadan ulaşılmaktadır. Bunlardan biri, İstanbul’dan geliş diğeri ise Çanakkale merkezden alana geçiştir. Çam Burnu Kalesi’nin olduğu alan, İstanbul istikametinden gelişte ziyaretçileri karşılayan ilk alandır. Çanakkale’den geçişte ise Eceabat ya da Kilitbahir’den geçildikten sonra ulaşılan ilk nokta Kilitbahir Kalesi ve Namazgah Tabyası’dır. Ancak, bugün planlanan gezi güzergahında ilk karşılama ve bilgilendirme noktası olarak Kilye bölgesi seçilmiş, burada bir tanıtım merkezi oluşturulmuştur. Bu nokta hem gezi ve ulaşım aksının dışında bulunmasından hem de hizmetin yetersiz kalmasından dolayı etkin olamamaktadır. Kilitbahir Kalesi’nden sonra Namazgah Tabyası, Rumeli Hamidiye Tabyası, Seddülbahir Köyü, Ertuğrul Tabyası gezilerek buradan kara savaşlarının yapıldığı alanlara geçilmekte Arıburnu, Conkbayırı gezilerek ziyaretçilerin dönüş yoluna bağlı olarak ya Eceabat’a dönmekte ya da İstanbul yolu’na geçilerek geziler sonlanmaktadır. Bu geziler esnasında, tur şirketlerinin ve gelen grupların planlamasına bağlı olarak her nokta değil, belli noktalar gezilebilmektedir. Alana üst ölçekten bakıldığında, kara ve deniz savaşları alanlarının ayrıştığı, bugünkü gezi sisteminin yeterli olmayıp yorucu ve niteliksiz bir tur sistemine dönüştüğü görülmektedir.

Her sene özellikle Mart-Temmuz ayları arasında önemli bir ziyaretçi yoğunluğu görülmektedir. Hem yerli hem yabancı turist çeken alanda, özellikle nisan ayında, 25 Nisan'ın ANZAC günü olması nedeni ile yabancı turist yoğunluğu görülmektedir. 18 Mart'ın Deniz Zaferi olarak tarihe geçmesi ile yerli turist yoğunluğu gözlenmektedir. Gelen turistlerin çoğunluğu, turizm firmaları ve tur şirketleri aracılığı ile bölgeye gelmektedirler. Milli parkların elinde, gezilen alanların çoğunun ücretsiz gezilmesi nedeni ile gelen turist sayısını ve yaş dağılımını gösteren yeterli bir istatistiki veri bulunmamaktadır. Ancak gelen ziyaretçilerin bölgeye geldiği tarihlere bakıldığında, özellikle yerli turist yoğunluğunun okulların açık olduğu tarihlere denk geldiği görülmektedir. Tur şirketlerinden alınan sözlü bilgiler de yapılan gözlemlerle birlikte, gelen ziyaretçinin yaklaşık olarak %50'sini çocuk-genç nüfusun oluşturduğunu göstermektedir.

Alanın büyüklüğü, tarih içinde üstlendiği misyonun kara ve deniz savaşları olarak iki başlık altında incelenebilirliği, bu özelliğinin yanısıra sahip olduğu doğal değerler tek tek ele alınarak turizme yönelik farklı alternatifleri içeren güzergahların belirlenmesi, ilgi alanları, yaş grupları doğrultusunda bunların değerlendirilmesi gerekliliği alan için öncelikli planlama olarak düşünülmelidir. Gelibolu Yarımadası TMP'nın günümüzdeki koşulları, UDG'ni da göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirilmelidir. Tez çalışması kapsamında savunma yapılarından tabyalar ele alındığı için Gelibolu tabyalarına dair bir gezi güzergahı önerilmiştir.

Bölge tarihi dikkate alındığında kıyı savunmasının yanı sıra iç bölgelerde de savunma amacı ile tabyaların yapıldığı görülmektedir. Bugün TMP sınırları dışında yer alan Bolayır tabyaları da bu savunma sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır. İstanbul aksından Gelibolu'ya giriş yaparken karşımıza ilk çıkan bölge Bolayır bölgesi, savunma yapıları da Bolayır tabyalarıdır. Bu aksta, alanı ziyaret için gelen gezginlerin ilk duraklama noktası bu nokta olarak belirlenebilir. Bu noktadan, bölgenin; arazi ve Saroz Körfezi'nin izlenmesi mümkündür. Hem tabyanın hem de çevresinde II. Dünya Savaşı'nda yapılan betonarme koruganların bir bütün olarak izlenmesi mümkündür. Bölge, savunma yapılarındaki çeşitlilik ve bölgedeki gelişimi ile ilgili bilgilendirme için bir nokta olarak hizmet verebilir. Kıyı tabyalarında karşımıza çıkmayan hendek sistemi, burada yer alan Merkez Tabya'da karşımıza çıkmaktadır. Bu da tabyadaki yapısal sistemin gösterilmesinde önemli bir veridir.

Aynı zamanda alan geniş bir arazi olduğu için dinlenme noktası olarak da değerlendirilebilir.

Bu alandan sonra, Gelibolu Yarımadası'nda karşımıza çıkan ilk tabya Çam Burnu Tabyası'dır. Çam Burnu Kalesi'nin içinde yer alan tabya, atıl bir durumdadır. Burada yapısal bütünlemeye gidilmeden gerekli temizlik ve bakım-onarım çalışmaları ile sahil kenarında boğazın algısı, karşı kıyının ve burada yer alan tabya sistemlerinin izlenmesi, yapının tarihçesi hakkında bilgi verilmesi mümkündür. Çam Burnu Kalesi ve Tabyası'nın arkasında Milli Park Müdürlüğü'nün hizmet binaları yer almaktadır. Yapı grubu; idare, kafeterya ve lojman binalarını içermektedir. Buradaki hizmet kalitesi arttırılarak, kale ve tabyanın çevresinin düzenlenerek gelen ziyaretçinin zaman geçirmesi için daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Bir sonraki tabya grubu, bugün askeri alan içinde yer alan Değirmen Burnu Tabyası'dır. Bu tabyanın karargah binası da günümüze ulaşmıştır. Tabya, ilk inşa edilen tabyalardan olup karargah binası Abdülhamit döneminde yapılan takviye çalışmalarında yenilenerek büyütülmüştür. Gelibolu Yarımadası TMP Kaleler ve Tabyalar Ana Planı kapsamında tabya grubu için, sahip olduğu anı ve izleri sergilemesi hedef olarak belirlenmiş, "Anadolu'da Barış ve Savaş Müzesi Araştırma ve Arşiv Merkezi" olarak işlevlendirilmesi uygun görülmüştür. Planla paralel olarak, askeriyenin alanda başka bir noktaya taşınması ve yapının ziyaretçilere açılması sağlanmalıdır. Bugün depo olarak kullanılan bonetler boşaltılarak geç dönem müdahalelerinden arındırılmalıdır. Tabyanın karargah binası önemli bir kapalı hacme sahiptir. Kullanım esnasında yapının arka kısmına ek bir bina yapılmış, özgün bina ile bu ek yapı arasında bir iç avlu oluşturulmuştur. Ana plan çerçevesinde düşünülen araştırma ve arşiv merkezinin içeriği belirlenmemiştir. Yapı; araştırma, seminer, eğitim çalışmaları için kullanılan bir merkeze çevrilebilir, alanla ilgili workshop çalışmaları burada düzenlenebilir, yapının bir kısmı bu çalışmalar esnasında gelen çalışma grupları için yatakhane olarak kullanılabilir. Böylece, alan üzerine sürekli düşünülen, çalışılan ve üretilen bir merkezin bu aks içinde kazanılması sağlanmış olacaktır. Önemli olan alanın durağan bir araştırma bürosu olarak kalmaması, salt kapalı bir arşiv olarak kullanılmamasıdır.

Kilitbahir-Seddülbahir yolu üzerinde devam edildiğinde, Kilitbahir Kalesi ile birlikte karşımıza sırası ile Namazgah Tabyası, Rumeli Hamidiye Tabyası ve Rumeli Mecidiye Tabyası çıkmaktadır. Savaş esnasında da birlikte hareket ederek tek bir

batarya şeklinde çalışan yapı grubunun bugün de aynı özelliğini sürdürmesi, birlikte hizmet sunması gerekmektedir. Namazgah ve Rumeli Mecidiye Tabyaları yapılan çalışmalar esnasında müze olarak işlevlendirilmiştir. Restorasyon çalışmaları esnasında yerinde yapılan uygulamalar, yetersiz olup önerilen işlevler yapıların müze olarak kullanılmasından öteye geçememiştir. Yapılarda önerilen müze içerisi bilgilendirme ve sergileme önerileri, yetersiz personel ve yönetim planı olmamasından dolayı amacına ulaşmamış, yapılan restorasyon müdahalesinden sonra sürdürülebilir bir koruma ve yaşatma sistemi oluşturulamamıştır. Ayrıca müdahaleler daha çok yapısal olup, genel bir kurguyu içermemektedir. Bunların yanısıra alana gelen ziyaretçinin kontrolsüzlüğü, alan içinde kontrolsüz satış birimleri alanın değerini gölgelemektedir. Bu tabyaların gerekli hizmeti alarak, uygulanan sistemin iyileştirilerek devamlılığı sağlanabilir. Rumeli Hamidiye Tabyası ise bu iki tabya arasında dinlenme-duraklama noktası olarak bir tampon bölge olabilir. Bu duraklama alanı yetişkinlerin durak noktasında, diğer müze ve anlatımlarda es geçilen çocuklara yönelik bir sunu ve eğitim alanı olarak kullanılabilir. Bu üç tabya arasındaki özgün yol bağlantısının yeniden kurulması sağlanarak, üç tabyayı kapsayan bir yürüme aksı kurulmalı, Namazgah Tabyası'nda başlayan ziyaret Rumeli Hamidiye Tabyası'ndan geçerek Rumeli Mecidiye Tabyası'na ulaşmalı, alan gezisine Rumeli Mecidiye Tabyası'ndan sonra araçla devam edilmelidir. Bu nedenle araçla gelen ziyaretçiler Namazgah Tabyası'nın önünde araçtan indirilmeli, Rumeli Mecidiye Tabyası'ndan sonra uygun bir alanda oluşturulacak araç bekleme noktalarında tekrar araca binmeli, bu aradaki mesafeyi yürüyerek gezmelidirler.

Bu noktadan sonra Seddülbahir Kalesi'ne kadar, mevcut gezi güzergahı üzerinde, herhangi bir tabya sistemi karşımıza çıkmamaktadır. Son tabya ise Yarımada'nın Saroz Körfezi'ne dönüş yaptığı noktada yer alan Ertuğrul Tabyası'dır. Bugün müze olarak işlevlendirilen tabyanın bu özelliğini koruması için gerekli iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu alan yine bir soluklanma noktası olarak görülmeli, gerekli düzenlemeler ile ziyaretçilerin burada vakit geçirmesi sağlanmalıdır.

Bu akşam kopuk kalan Yıldız Tabya, Kayalık Tepe Tabyası ve Domuzdere Tabyası oluşturulacak gezi alternatifleri doğrultusunda, doğa gezileri olarak düzenlenebilecek geziler kapsamında değerlendirilebilir. Gelen turlar Rumeli Hamidiye Tabyası dinlenme alanında bilgilendirilerek, bu üç tabyaya yürüyüşler ya da bisiklet turları

düzenlenebilir. Bu üç tabya ile ilgili, ana planda müze işlevi ön görülmüştür. Buradaki müze işlevi, bilgilendirme sistemi olarak yorumlanarak, alan içinde farklı bir etkinliğin ana unsuru olarak değerlendirilebilirler.

UDGP’ında da iki yaka arasında, bölgenin tarihinden yola çıkılarak, iki büyük savaşa ev sahipliği yapan Troya bölgesi ve Gelibolu Yarımadası arasında bir ilişki kurulması önerilmektedir. Savunma yapıları üzerinden geliştirilecek bir gezi güzergahı/ ziyaret ve sunum sistemi ile gelen ziyaretçilerin tüm bölgede savunma yapıları/mimarisi ile ilgili bilgi edinmelerini ve bölgeyi bu niteliği ile anlamalarını, yeniden keşfetmelerini sağlamak mümkün olacaktır.

Gelibolu Yarımadası’nın Çanakkale Boğazı kıyısında yer alan tabyalarının karşısında, bölgenin Anadolu yakasında da, tabya sisteminin kurgulanmasında boğazı karşılıklı ateş altında savunmak üzere inşa edilmiş ve zaman içinde geliştirilmiş tabyalar yer almaktadır. Gelibolu için önerilen “tabya sistemleri gezi güzergahı”nın bu alanı da kapsayacak şekilde, daha geniş kapsamlı bir çalışma içerisinde değerlendirilerek geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bölgedeki tabyaların bir kısmının mülkiyeti Milli Savunma Bakanlığı’na, bir kısmının ise Kültür Bakanlığı’na aittir. Askeri alan sınırları içinde olan tabyaların buradaki askeri birlikler boşaltılmadan, bu gezi güzergahına dahil edilmesi mümkün değildir. Diğerlerinin ise özellikleri, büyüklük, tabya tipolojisi içindeki karşılığı, dönemi vs., göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir. Bu bölgede, betonarme tabya sistemleri de karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlara verilecek yeni işlevler ile alan içerisinde turlar önerilebilir. Mülkiyet problemleri ile girilemeyen tabyaların, kıyı şeridinde belli bir yaklaşma mesafesinin sağlanarak, tüm boğaz tabyaları ile birlikte algılanmasını sağlayacak, bir tekne turu, oluşturulacak gezi alternatiflerine dahil edilebilir.

7.1.2 Rumeli Hamidiye Tabyası Yeniden Kullanım Önerisi

Gelibolu Tabyaları gezi güzergahında önerilen ilişkiler doğrultusunda, Rumeli Hamidiye Tabyası, Namazgah ve Rumeli Mecidiye tabyaları ile ele alınarak düşünülmelidir. Gezi güzergahı önerisinde, bu üç tabya arasındaki özgün yol bağlantısının yeniden kurulması, bu şekilde üç tabyayı kapsayan bir yürüme aksı kurulması hedeflenmiştir. Bu nedenle, tabyanın bulunduğu arazinin peyzaj düzenlemesi bu aksı ve özgün yol sistemini vurgulayacak şekilde yapılmalıdır.

Namazgah ve Rumeli Mecidiye tabyaları yapılan restorasyon çalışmaları esnasında müze olarak işlevlendirilmiştir. Rumeli Hamidiye Tabyası bu iki müze noktası arasında bir geçiş alanı olarak görülebilir.

Bonet sayısı diğer tabyalardan az olan sistemin en önemli kapalı alanı karargah binasıdır. Restitüsyon çalışması esnasında karargah yapısının iç mekanına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Zaman içinde yapının lojman olarak kullanımı esnasında oluşturulan mekansal bölümlenmeler kaldırılarak, başka yapısal verinin olmaması da dikkate alınarak yapı, tek bir hacim olarak düzenlenebilir.

Namazgah Tabyası'nda bölgedeki savunma yapılarının tarihçesi, yapının kendi tarihi ve Çanakkale Deniz Savaşları anlatılmış, Rumeli Mecidiye Tabyası'nda ise tabyanın kendi tarihçesinin ve 1915 yılında savaş esnasında tabyada bulunan askerlerin hikayelerinin anlatılması ön görülmüştür. Rumeli Hamidiye Tabyası'nda ise iki yanında oluşturulmuş bu müze kurguları dışında yetişkinlere yönelik olarak bir bilgilendirme alanı oluşturulabilir. Alan içerisinde ve Çanakkale bölgesinde istenen ve slogan haline getirilen barış vurgusunun, UDGP'nda da belirtildiği üzere, ön plana çıkarılabilmesi için, bu bölge tarihinde yer almış diğer ülke ve milletlerin söz söyleyebileceği bir alan yaratılabilir. Bugün sadece ANZAC Koyu, Avustralya ve Yeni Zelandalıların kendi yaşanmışlıkları ile yarımada söz söyleyebildikleri tek alandır. Rumeli Hamidiye Tabyası, savaş sürecinde bölgede bulunan Avustralya, Yeni Zelanda, Fransa, İngiltere, Osmanlı Devleti'nin müttefiki olarak alanda bulunan Almanya, o dönem için bu ülkelerin sömürgesi olarak karşımıza çıkıp sonradan bağımsızlığını kazanan Fas, Cezayir ve İrlanda gibi ülkelerin savaş zamanındaki yaşanmışlıkları, savaşın yaşattıkları ve bugünün kurulması üzerine söz söylemelerini sağlayacak bir alan olarak kurgulanabilir. Bu doğrultuda sürekli bir anlatımın olmayıp, dönemsel aktivitelerin gerçekleştirileceği, seminer, sunum, sergi vs. etkinlikleri içeren gelen ziyaretçi açısından katılım zorunluluğu olmayan ancak mekanda bulunduğu süre içerisinde temas edebileceği bir bilgi merkezi olarak işlevlendirilebilir.

Bonet ve top yerlerinin, kendi içinde çalışan bir sistem olarak düşünülerek yeniden işlevlendirilmesi ve yaşatılması sağlanabilir. Namazgah ve Rumeli Mecidiye tabyalarındaki –ve alan içindeki diğer düzenlenen sistemlerde- müze düzenlemelerinin yetişkinlere yönelik olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle bu bölüm, bölgeye gelen ziyaretçinin yaklaşık olarak yarısını oluşturan çocuklara yönelik

aktivite-müze alanı olarak tasarlanabilir. Yetişkinler için bir dinlenme, nefes alma noktası oluşturan alan, aynı zamanda çocuklara yönelik bir bilgi ve deneyim alanı olarak şekillenebilir.

Bonet ve top yerleri, öğrenmeye en meraklı olan 3-6 ve 7-14 yaş gruplarına yönelik düzenlenerek, Gelibolu Yarımadası TMP için hazırlanan UDGP’ında da vurgulandığı gibi “barış” kavramının ön planda olduğu bir kurgu geliştirilerek, bu kavramın anlatılmasında bir araç olarak kullanılabilir.

Ş. Zilcioğlu, “Avrupa’da Çocuk Müzeleri ve Müze Eğitimi: Almanya Örneği” isimli çalışmasında çocuk müzelerini, müze eğitiminin temel ilkelerinin en iyi uygulandığı müzeler olarak tanımlar. Ayrıca yaparak, dokunarak, konuşarak, etkinlik aracılığıyla öğrenmeyi; çocuk merkezli öğrenmeyi, koleksiyonların öneminin azaldığını, izleyicinin önem kazandığını vurgular.

B. Labbé ve M. Puech’in “Savaş ve Barış” adlı kitaplarında da ifade edildiği gibi, yaşamın devam etmesi, insanların var olmaya devam edebilmesi için gücün var olduğu, insanların savaşarak bazı değerlere sahip olduğu, ancak asıl önemli olanın savaşırken ortaya çıkan olumsuz ve kötü koşulların, kayıpların daha fazla olduğu ve bu nedenle insanların “barış”ı kurmak zorunluluğu hissettikleri, barışın kurulan, kurgulanan ve var olması için emek harcanması gereken bir gerçeklik olduğu vurgusunun bu alanda çocuklara yapılacak anlatım ve sunumlarda yer alması gerektiğidir. Çocuklara yönelik müze kurgusunun, standart müze algısı dışında – obje-bilgi-insan/gözlem ve seyir-özel bir kurgu ile oyun-eylem-bilgi bütünlüğü içinde sağlanmaya çalışılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Rumeli Hamidiye Tabyası’nda savaşa katılan askerlerin yaşam koşullarını içeren fotoğrafları ve savaş alanında kullandıkları malzemeleri, silahlar hariç, obje ve şahıs isimleri ile bağlantılı olarak sergilenebilir. Sergileme alanlarının aynı zamanda atölye ortamı olarak kullanılacak şekilde tasarlanması, sabit ve hareket etmeyen sergileme dışında kullanım esnekliği sunan alanların yaratılması sağlanmalıdır. Bu şekilde, insan hikayeleri üzerinden savaşın yok ediciliği, buna karşın barış için mücadele etmenin gerekliliğini vurgulayan anlatım dili/eğitim şekli öne çıkartılmalıdır. Bu doğrultuda atölyeler düzenlenmeli/oyunlar kurgulanmalıdır. Müze için gerekli teknik personel ile birlikte çocuk pedagojisi alanında uzmanların da müze içerisinde görev yapması sağlanmalıdır.

Bu işlevlerin yanısıra bölge içerisinde eksikliği hissedilen dinlenme alanı ve ıslak hacim gibi hizmetleri kapsayan mekanlar, bilgi merkezi olarak düzenlenecek olan karargah binası içerisinde yaratılabilir. Tarihi Milli Park ve doğal sit olan alan içerisinde bu hizmetler için gerekli alanların oluşumunda gider, tesisat, silüete etki vs. gibi problemler bu hizmetlerin bölge içerisinde sağlanmasında sorunlar doğurmaktadır. Karargah yapısı içerisinde bu hizmetlerin sunulması, bu hizmetlerin bölge içinde yaratacağı sorunların önüne geçmede ve kontrol altında tutularak verilmesinin sağlanmasında önemli bir çözüm oluşturacaktır. Arazi içerisinde açık alanda oturma alanları oluşturulabilir. Geçici sergi, video gösterimi, alan üzerine yapılan çalışmaların tanıtılması gibi aktiviteler bu tanımlı, boş alanda gerçekleştirilebilir.

7.2 Müdahale Yöntemleri

7.2.1. Temizleme

Bonet ve top yerlerine yapılacak müdahalelerden temizleme uygulaması kendi içinde; eklerden temizleme, bitki ve ağaç oluşumunun temizlenmesi ve yüzey temizliği gibi uygulamaları içermektedir.

Rumeli Hamidiye Tabyası'nın bulunduğu arazi içerisinde, karargah binasının çevresinde yer alan beton zeminin temizlenmesi, basket sahasının ve niteliksiz beton peyzaj elemanlarının kaldırılması gerekmektedir. Beton zeminin altında özgün yol dokusunun devam edip etmediği alanda çalışma yapılmadan anlaşılacaktır. Bu nedenle yapılan temizlik çalışmaları esnasında hassas davranılması gerekmekte, niteliksiz döşeme kaldırılırken altından çıkabilecek özgün doku korunmalıdır.

Bonetlerin kemerli iç kapılarında moloz taş ve toprak sıva ile yapılan müdahaleler, özgün duvar dokusuna dikkat edilerek kaldırılmalıdır. Cephane odalarının bir kısmında, havalandırma delikleri çimento ile doldurularak kapatılmış durumdadır. Bu çimento dolgular temizlenmelidir.

Metal elemanlarda gerçekleşen korozyon, mekanik yöntemlerle temizlenmeli ve antipas uygulanarak korunması sağlanmalıdır.

Karargah binasının kullanım esnasında yenilenen iç mekanı, yeni kullanım önerisi ile bağdaşmamakta olup, oluşturulan tüm iç duvarlar, ıslak hacimler ve bacalar

kaldırılacaktır. Bu çalışma esnasında yapının özgün temel, döşeme ya da duvarlarına dair herhangi bir iz bulunamaz ise, mekan içinde gerekli hizmet alanlarının oluşturulacağı tek bir hacim olarak değerlendirilecektir.

Bonet ve top yerlerinin üzerleri ve çevresinde var olan ağaç ve küçük bitki oluşumun temizlenmesi gerekmektedir. Özellikle bonetlerin toprak tabakası üzerinde yer alan ağaçların, tabyaya yapısal bir hasar getirmeden dikkatlice sökülmeleri gerekmektedir. Bu çalışma sırasında, gerekirse toprak tabakanın açılarak içerisinde var olan ağaç ve bitki kökleri temizlenmeli ve gerekli görülürse kimyasal ile bu köklerin tamamen kurutulması sağlanmalıdır.

Tabyanın güneyinde yer alan genç ağaçların yapılar ile olan ilişkisi zeminde yapılacak çalışmaların sonucu değerlendirilerek buradan taşınmasına karar verilebilir.

Bonet ve top yerlerinin kesme küfeki taşından oluşan yüzeylerinde liken oluşumu temizlenecektir. Cephelerde siyah kabuk oluşumunun ve yüzey kirlenmesinin temizlenmesi gerekmektedir.

Bonet I'ın cephesinde taş derzlerinden çıkan ağaç dallarının temizlenmesi gerekmektedir. Bonet II'de kitabe çevresinde oluşan küçük bitkiler temizlenecektir.

Bonet III'ün duvarında yer alan yazılar temizlenecektir.

Karargah binasının kullanım esnasında yenilenen iç mekanı, yeni kullanım önerisi ile bağdaştırmakta olup, oluşturulan tüm iç duvarlar, ıslak hacimler ve bacalar kaldırılacaktır. Bu çalışma esnasında yapının özgün temel, döşeme ya da duvarlarına dair herhangi bir iz bulunamaz ise, mekan içinde gerekli hizmet alanlarının oluşturulacağı tek bir hacim olarak değerlendirilecektir.

7.2.1.2 Sağlamaştırma

Yapılacak çalışmalar taşıyıcı sistemin sağlamaştırılması ve malzemenin sağlamaştırılması olarak iki müdahale şekli ile değerlendirilebilir.

Bonet II içerisinde, cephe sevkiyat koridorunun tonozunda yer alan çatlağın, gerekirse toprak tabakası da açılarak, sağlamaştırılması/dikilmesi gereklidir. Bu çatlağın zemin oturması nedeni ile gerçekleşmiş olabilmesi ihtimali düşünülerek, zeminde gerekli incelemenin yapılması ve gerekli ise zeminde de sağlamaştırma

çalışmalarının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Duvar yüzeylerindeki sıva çatlaklarının olduğu alanlarda raspa yapıldıktan sonra duvarın durumu incelenerek gerekli strüktürel müdahaleler belirlenecektir.

Bonet içlerinde kemerli geçişlerdeki malzeme kaybı ve zaman içindeki müdahalelerden dolayı oyulmuş duvarlar özgün moloz taş malzeme ve teknik ile örülerek tamamlanacaktır.

7.2.1.3 Bütünleme

Cephe taşlarından, özellikle Bonet I ve Bonet II'nin batı cephesi duvarlarında bulunan, deformasyonun 5 cm.'den fazla olduğu ve eriyerek ciddi kayıplara sahip olan taşlar, yüzeyleri traşlanarak düzeltilmeli ve orjinal taş ile tamamlanmalıdır.

Bonet II ve Bonet III'ün giriş kapılarının taş söveleri günümüze ulaşmamıştır. Özgün küfeki kesme taş malzeme ve teknik ile bu söveler tamamlanacaktır.

Bonet içlerinde yoğun bir şekilde sıva dökülmesi gözlenmektedir. Bu yüzeylerde sıva raspası yapılarak, laboratuvar analizleri sonucu belirlenecek özgün sıva ile tamamlamaya gidilmelidir.

Bonetlerin toprak tabakası, zamanla toprak kayması, rüzgarla toprağın taşınması gibi nedenlerden ötürü özgün formunu yitirmiştir. Toprak tabaka, eski fotoğraflar ve diğer tabyalarda yapılan restorasyon çalışmalarında görülen üstü kesik, üçgen piramit formunda, yeniden düzenlenecektir.

Top yeri II'nin bonet III'ün cephesine bitişik olan ve tamamen aşınarak bozulan merdiven basamakları, özgün taş malzeme ve detayı ile tamamlanacaktır.

Karargah binasının, güney cephesindeki dikdörtgen pencere özgün tasarımda yapının giriş kapısını oluşturan açıklığın dönüştürülmesi ile oluşturulmuştur. Bu pencere, özgün kapı açıklığına çevrilerek, tekrardan yapının giriş cephesini oluşturacaktır. Yapının kuzey cephesinde yer alan tuvalet pencereleri özgün malzeme ile örülerek kaldırılacaktır.

7.2.1.4 Yeniden Yapım

Bonetlerin günümüze ulaşmayan döşemeleri, özgün tasarımında olduğu gibi ahşap olarak yeniden imal edilecektir.

Özgün kapı ve pencere doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Bugün restorasyonu yapılmış olan Namazgah, Ertuğrul ve Rumeli Mecidiye tabyalarında kullanılan doğramalar ve eski fotoğraflarda görebildiğimiz doğrama formları dikkate alınarak kapı ve pencere doğramaları, ahşap doğrama olarak yeniden üretilecektir.

Karargah binasının plastik esaslı doğramaları kaldırılarak, özgün ahşap doğramalara uygun yeni doğramalar üretilerek yerlerine takılacaklardır. Yapının şu anki kullanımını için oluşturulan daire giriş kapıları, özgün tasarımında olduğu değerlendirilen kemerli pencere açıklıklarına çevrilecektir. Karargah binasının çatısı 4 yöne eğimli kırma çatıdır. Özgün çatı sistemi bilinmemekte, mevcut durumda yapıya müdahale edilmeden herhangi bir veriye ulaşılammaktadır. Yapı tek bir hacim olarak değerlendirileceğinden dolayı, çatı sistemi ahşap makas sistemi ile kurgulanabilir. Böylece, özgün yığma duvar sistemi makas kirişleri ile birbirlerine bağlanabilir. Yapının statik açıdan değerlendirilmesi sonucu, gerekli görülürse restitüsyon için oluşturulan planda yer alan duvarların bulunduğu akslarda yapı kolon sistemi ile desteklenebilir. Bu kolonlar çelik I profiller olarak tasarlanarak yapı sisteminden ayrışması sağlanabilir. Bu kolon sistemi özgün duvar sistemi içerisinde yer alarak noktasal sabitleme yapılabilir. Böylece derz oluşturularak iki sistemin birbirini etkilemeden çalışması sağlanabilir.

7.2.2.4 Çağdaş Donanımla Destekleme

Karargah binası içerisinde yeni işlev doğrultusunda servis alanları ve ıslak hacimlerin yapıya ilave edilmesi düşünülmektedir. Bu sistemin eski yapı içerisinde yapı ile entegre edileceği alan olarak, en çok değişikliğin yaşandığı noktası seçilmiştir. Bu nokta, duvar kalınlığının incelendiği, tadilat esnasında daha ince örülen ve özgün olmayan duvar dokusunun olduğu alandır. Bu duvar dokusu önünde oluşturulması düşünülen servis alanları ve ıslak hacimlerin cephe duvarını, 1971 yılı tadilatında yeniden yapılan bu kısım gerekli yeni müdahaleler ile oluşturacaktır. Böylece özgün duvar dokusuna, önerilen yeni işlev doğrultusunda müdahale etmeden, gerekli ıslak hacim ve servis alanlarının buradan dışarıya açılması/havalandırılması sağlanabilir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelibolu Yarımadası TMP'nın korunabilmesi ve bu amaçla yapılan müdahalelerin sürekli kılınması için UDGP doğrultusunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Özellikle alandaki eski eser yapıların koruma çalışmaları başlangıcından sonuca titizlikle yürütülmeli, doğru müdahaleler ile hem yapıların hem de alanın yaşatılması sağlanmalıdır.

Yapılması gereken en önemli müdahale alan yönetiminin tek elde birleştirilmesini, diğer yönetim sistemlerinin ise genel plana sadık kalarak kendi tanımlı alanlarında söz hakkına sahip olmalarını sağlamak gerekir. Bu doğrultuda alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı altında toplanması, Orman ve Milli Savunma Bakanlıklarının ise alan içinde kendi tanımlı alanlarında ve gerekli danışmanlık durumlarında hizmet vermesi gerekmektedir.

Rumeli Hamidiye Tabyası'nın mülkiyeti Milli Savunma Bakanlığı'ndan alınarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na geçirilmelidir. Alanın ve yapıların korunarak yaşatılması sağlanmalı, salt seyirlik eser olarak bırakılması önlenmelidir.

Alanda yapılan uygulamaların, sürdürülebilir bir yönetim planı ile devamlılığı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acioğlu, Y.**, 2006, Çanakkale Boğazı'ndaki Kaleler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- Abdülhamit Arşivi**, 779-72/1-26, Çanakkale Boğazı'ndaki İstihkamlar ve Tabyaları, İ.. Nadir Eserler Kütüphanesi.
- Akarca, A.**, 1998, Şehir ve Savunması, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Aslan, R.**, 2009, "*Batı Anadolu Tunç ağı Kaleleri ve Troia*", Savunma Hatlarından Yaşa Alanlarına Kaleler, 19. Kaleli Kentler Sempozyumu, Bursa Kitaplığı, Bursa
- ATASE**, BDH-4723-80-001-06
- ATASE**, BDH-4723-80-001-07
- ATASE**, BDH-4723-80-001-10
- ATASE**, BDH-4723-80-001-10a
- Bilinmeyen yazar.**, 1988, Çanakkale Bölgesinde Osmanlılar Devrinde İnşa Edilmiş Stratejik neme Haiz Kaleler, TSK 724 kayıt no'lu daktilo ile yazılmış belge, ATASE kütüphanesi.
- Chishull, E. D.**, 1993, Türkiye Gezisi ve İngiltere'ye Dönüş, Bağlam Yayıncılık, İstanbul
- am, N.** 1993, Erzurum Tabyaları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- anakkale KTVKK Arşivi**, 2005, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kilitbahir Kalesi, Namazgah Tabyası, Ertuğrul Tayası Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve evre Düzenleme Projeleri (N. Olgun, A. Divan, B.Köylü), Yayınlanmamış, Çanakkale
- Erkal, Ő.** 1993, Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V. cilt, Çanakkale Cephesi Harekatı I. Kitap, Genel Kurmay Basım Evi, Ankara
- İnalcık,H.**, 2004, "*Osmanlı Tarihinde Dönemler/Devlet-Toplum-Ekonomi*", Osmanlı Uygarlığı I, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara
- İnce, C.**, 2009, Çanakkale Boğazı Savunma Yapıları Kaleler ve Tabyalar, Çanakkale Belediyesi, Çanakkale
- İslam Ansiklopedisi, 3. cilt**, 1945, Çanakkale Maddesi, İstanbul, s: 331-351
- Kaptan, E.**, v.d., 2005, İstihkam Sınıfının Tarihçesi, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, İzmir
- Karaca, A.**, 2001, "*Őanlı Zafere Giden Yol İçin Asırlarca Süren Bir Emek Çanakkale Boğazı'nın Tahkimi (1655-1915)*", 85. Yılında Atatürk ve Çanakkale Savaşları Sempozyum Bildirileri 23-24 Mart 2000.Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi AASAM, Çanakkale

- Karadağ, R. E.**, 2003, Rumelifeneri Kalesi Restorasyon Projesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi
- Keegan, J.**, 2007, Savaş Sanatı Tarihi, Doruk Yayıncılık, İstanbul
- Köylü, B., Erten, İ.**, 2007, Kültür ve Turizm Bakanlığı Rumeli Mecidiye Tabyası Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Projesi, Yayınlanmamış çalışma, Çanakkale
- Labbé, B., Puech, M.**, 2008, Savaş Ve Barış, Günışığı Kitaplığı, İstanbul
- Machiavelli, N.**, 2007, Savaş Sanatı, Doruk Yayıncılık, İstanbul
- Martin, G.**, 2007, İstanbul'a Seyahat, İstiklal Kitabevi, İstanbul
- Moltke, H.**, 1960, Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar 1835-1839, Ankara
- Mumford, L.**, 2007, Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- ODTÜ**, 2003, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı, , Ankara
- Sanlıtop, G.**, 2007, Çanakkale Savaşı'ndan Kurtuluş Savaşı'na Cepheden Cepheye Bir Ömür Yüzbaşı Mehmet Hilmi, Alfa Yayınları, İstanbul
- Tott, B.**, 1980, Türkler 18. y.y'da , Kavram Kitapçılık A.Ş., İstanbul
- Url-1** <<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>>, alındığı tarih 30.04.2011.
- Url-2** <<http://it.wikipedia.org/wiki/File:Charleroi-vauban.jpg>>, alındığı tarih 25.04.2011.
- Url-3** <<https://sites.google.com/site/icofort>>, alındığı tarih 20.09.2011.
- Url-4** <<http://whc.unesco.org> >, alındığı tarih 20.09.2011.
- Url-5** <<http://whc.unesco.org/en/list/583/gallery>>, alındığı tarih 20.09.2011.
- Url-6** <<http://whc.unesco.org/en/list/1283/gallery>>, alındığı tarih 20.09.2011.
- Utkular, İ.**, 1952, Çanakkale Boğazında Fatih Kaleleri, (Yayınlanmamış Doçentlik Çalışması), İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi
- Yeğin, A.**,1978, Osmanlıca-Türkçe İslami-İlmi-Edebi-Felsefi Yeni Lügat,Hizmet Vakfı, İstanbul
- Yeler, S.**, 2005, Kırklareli Tabyaları ve Seyfioğlu Tabyası Koruma Projesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Tekirdağ
- Yeniyapı Şehircilik Mimarlık Mühendislik Müşavirlik A.Ş.**, 2004, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kaleler ve Tabyalar Ana Planı, (Yayınlanmamış çalışma).
- Zilcioğlu, Ş.**, 2008, Avrupa'da Çocuk Müzeleri ve Müze Eğitimi: "Almanya Örneği", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara

EKLER

EK A : Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan alınan belgeler

Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

ÇANAKKALE KÜLTÜR ENVANTERİ 1970' - 2010(Ekim sonu)

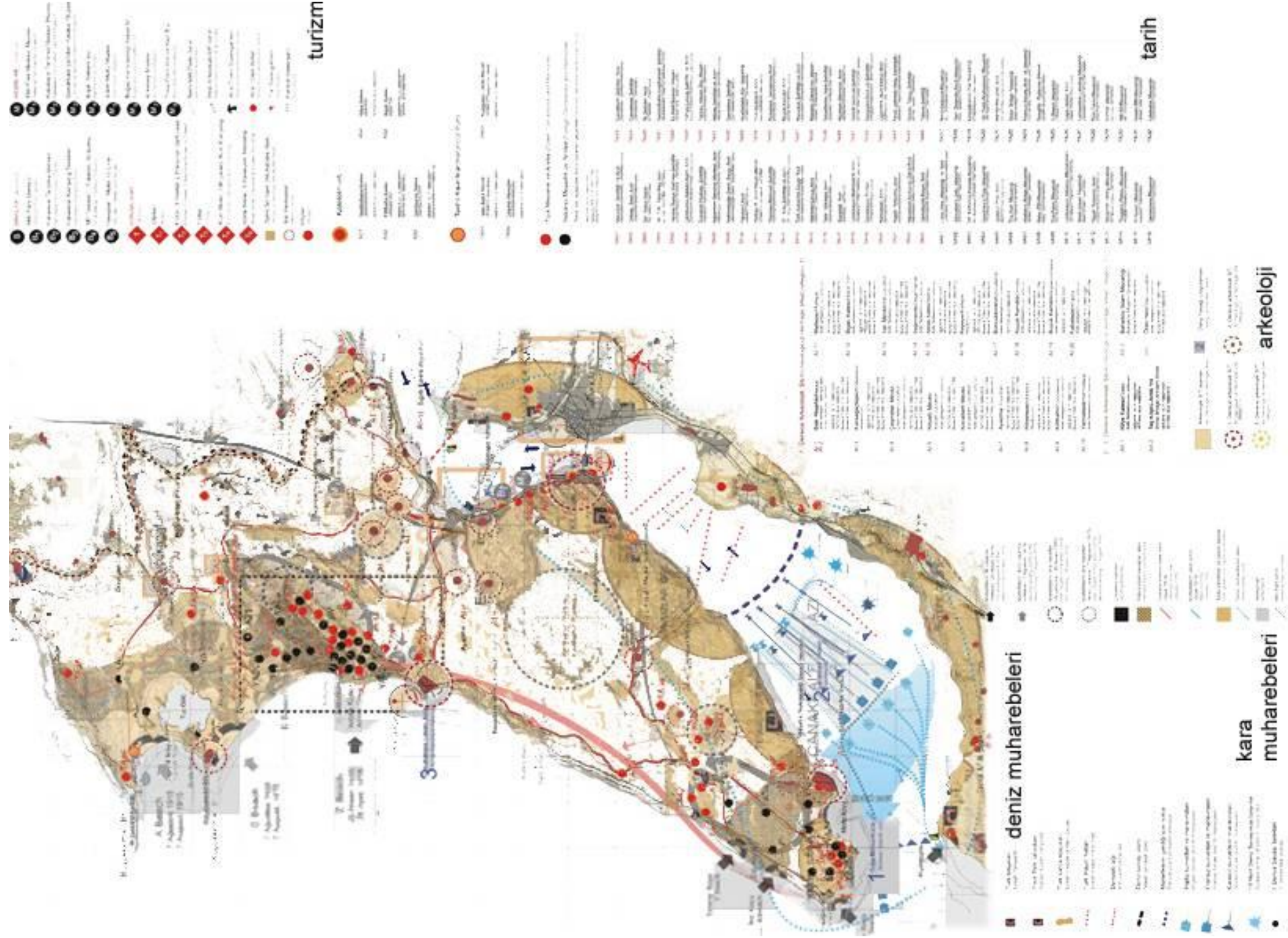
Dosya Açılmamış Tasınmazlar Genel Dosyasında , Taşınmaz ile ilgili Dosya Açılmış ise Genel Dosya Numarasından Sonra Dosya Numarası Yer Alır!

KUTUCUKLARDAKİ OKLAR İLE ARAMA YAPABİLİRSİNİZ !

İL	İLÇESİ	ADI	YERİ	PAFTA	ADA	PARSEL	GRUP	TUR	KURUL	KARAR TARİHİ-NO
Çanakkale	ECEABAT	Mecidiye Tabyası	Kütlübahır Köyü				Tarihi Sit	Tabya	GEEAYK	14.11.1980/12331
Çanakkale	ECEABAT	Namazgah Tabyası	Kütlübahır Köyü			589	Tarihi Sit	Tabya	GEEAYK	14.11.1980/12331
Çanakkale	ECEABAT	Yıldız Tabyası	Kütlübahır Köyü				Tarihi Si.	Tabya	ÇKTVKK	8.12.2001/693 17.06.
Çanakkale	MERKEZ	Azziye Tabyası	Barbaros Mah.	28	139		19/Askeri	Tabya	GEEAYK	10.7.1976/9291 17.00.391
Çanakkale	MERKEZ	Anadolü Mevdiyesi Tabyası	Köse Burnu Mevkii				Askeri	Tabya	EKTVKK	9.9.1988/79 17.00.
Çanakkale	MERKEZ	Nara Burnu Kalesi civarındaki tabyalar	Nara Burnu Mevkii gözcüyan köyü Devlet Ormanı içerisinde Devlet Ormanı				Askeri	Tabya	EKTVKK ÇKTVKK	9.9.1988/79 23.03.2010/4814 17.00.967
Çanakkale	MERKEZ	Mecidiye Tabyası ve içinde bulunduğu Ormanalanı	İçinde eski Çanakkale-İzmir karayolu ile yeni Çanakkale-İzmir Karayolu arasında kalır.				Askeri	Tabya	ÇKTVKK	25.2.2005/632 17.00.

Şekil A.1 : Çanakkale KTVKK'dan alınan envanter kaydı

**EK B : Gelibolu Yarımadası Uzun Devreli Gelişim Planı Harita Eklerinden
Türetilen Analiz Haritaları**

Şekil B.1 : Uzun Devreli Gelişim Planı Harita Eklerinden Türetilen Analiz Haritası.

GELİBOLU Yarımadası Tarihi Millî Parkı BARIŞPARKI

GALLİPOLI Peninsula National Historical Park PEACEPARK

A Ötül Kazanan Projelerin Değerlendirilmesi

No 79- Birincilik Ödülü
Yerleşme alanına, olduğu biçimiyle saygı duyan, binyesil deneyim öğrendiği sağılayın, düşünceye daimiyi özendirin, doğayı zenginleştirin ve en alt düzeyde tutulmuş müdahaleler için bir proje.
Eskişehir Kültür ve Ziyaretçi Merkezi bünyesinde anıtkı yapıldı. Ziyaretçi Merkezi anıtkı değil, anı ve anıya bilimsel, enişim saygı, tarihsel bir yapıdır. Su anındaki Park İdaresinde önenen Barış Kurumu ve Kitaplığı, Park'ta gerek duyulan ve tüm yıl boyunca kullanılacak bir başka etkinlik sağlıyor.

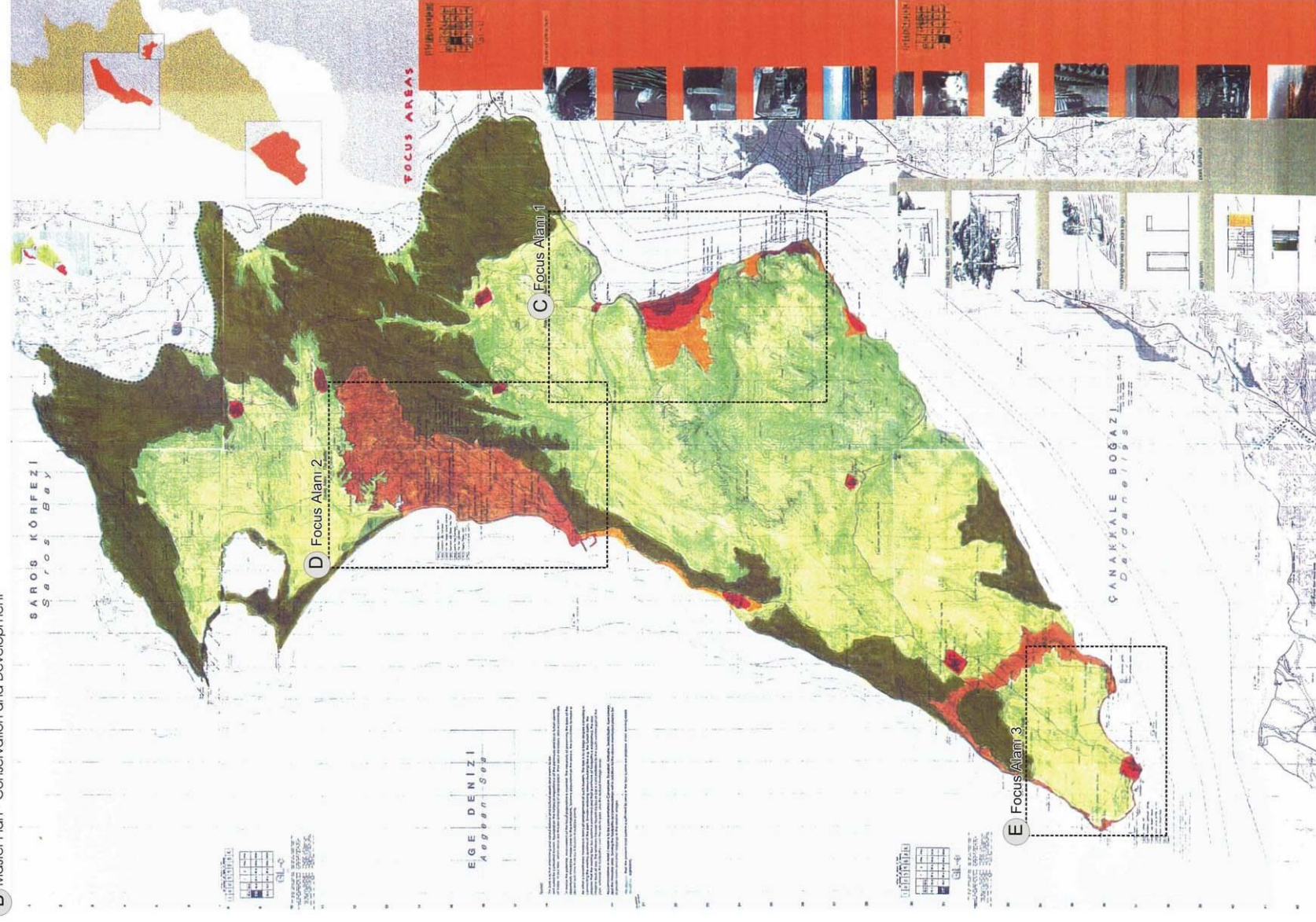
Muharebe alanlarının bilincini korumak, Otobüs güzergahı ve yürüyüş parkları ile ilişkilendirilmeye ve değişik uzunluklarda ve özelliklerde yürüyüş sahnelerini sunuyor. Yürünme konumu Anıtkı Koyunu rahatsızlamıyor. Köyleri dikkate alınmış ve abartısız bir gelişim ve konuk ağırlama olanağı getiriyor.

Forum, başlıca İngiliz, Fransız ve Türk anıtları arasında ve Çanakkale Boğazı'nın girişinde, deniz geçişini denetleyen eski köy kapılarının bulunduğu bir bölgede doğru biçimde konumlandırılmış. Kalle içine yerleştirilmiş anıtkı kaleyeye bağlı ya da ondan ayrı değil. Forumun ve kalenin mimarileri birbirini tamamlıyor. Kalle güdükü bir biçimde ifade edilmiş; kalle ve forum, açık ve kapalı, kara ve deniz, Avrupa ve Asya.

Konum ve manzaraya, tepkik ve sığınak olma özelliğine karşı duyarlı, peyzajla uygun, insan ölçeğindeki yapısal öğe önerileri arzının şirseliğine zenginleştiriyor. Minari di tutarı; ve arzının engelleneni, düzensizliği, matizasyonu, dokuyu ve çevresini benciyine dikkate alıyor. Bu, di içi içinde, yapılan her müdahale anıtkı ve anıtkıya saygıyı, bağlarını özgünlüğünü vurgulayarak, bir mekân doğuruyor yaratıyor.

Bu çözüm, düşüncelere daimiyi, sessizliği, huzuru barışı yaratıyor.

B) Master Plan - Conservation and Development

Evaluation Of Prize Winning Projects

No 79- First Prize
A plan that respects the site as it is, incorporating minimal interventions that enhance the landscape and encourage contemplation and freedom of individual experiences.

The Ecological interchange and the Visitor Centre are close to the coast but high off it. The Visitor Centre itself is in the middle of the peninsula, the old site of stone batteries commanding the water passages. Water here and library in the former Park Administration building introduces another year-round use, which the park needs.

The battlements maintain their integrity. The bus route and hiking trails relate well to each other, offering walking and providing for possible modest expansion, and housing of visitors.

The Forum is appropriately located amongst major memorials to British, French and Turkish forces, and at the entrance to the Bosphorus; the old site of stone batteries commanding the water passages. Water here is a powerful expression of quality, form and form, open and closed, land and sea, Europe and Asia.

The built elements enhance the poetry of the site, possessing a sensitivity to place and view, shelter and openness, and a connection to the sea of land, to power, material, texture, and time passing. With that vocabulary, each intervention addresses the specificity of site, respecting land and archaeology and creating a place.

This solution evokes contemplation, silence, serenity, peace.

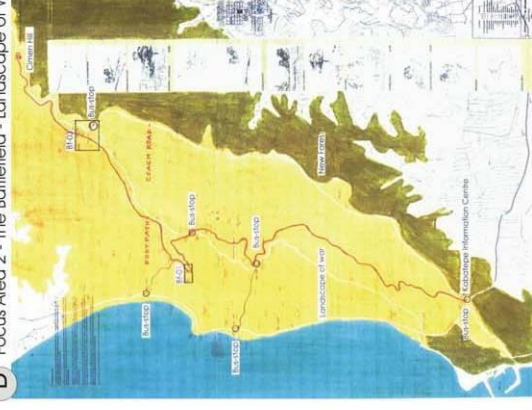
T32

BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ FIRST PRIZE

C) Focus Area 1 - The Main Gateway

D) Focus Area 2 - The Battlefield - Landscape of War

E) Focus Area 3 - The Forum

LEGEND

Category A: Impact zone
Construction and infrastructure according to regulations allowed.

Category B: Light use zones
Temporary construction and necessary infrastructure according to regulations allowed.

Category C: Additional sensitive zones
No new construction or infrastructure for agricultural purposes allowed. Construction and infrastructure allowed in terms of continuing vegetation will be approved.

Category D: Sensitive landscape zone
No construction or cultivation or commercial forestry allowed. No new structures other than food and trade points and necessary services of necessary working infrastructure.
Growing in sensitive areas is allowed on green planting material of these species for agricultural purposes. Construction and infrastructure allowed in terms of continuing vegetation will be approved.

Category E: Battlement landscape zone
No construction or cultivation or commercial forestry allowed. No new structures other than food and trade points and necessary services of necessary working infrastructure.
Growing in sensitive areas is allowed on green planting material of these species for agricultural purposes. Construction and infrastructure allowed in terms of continuing vegetation will be approved.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ağaçlar Projesi No: 09.03.03.03
Master Plan (Master Plan), Ağaçlar Projesi No: 09.03.03.03

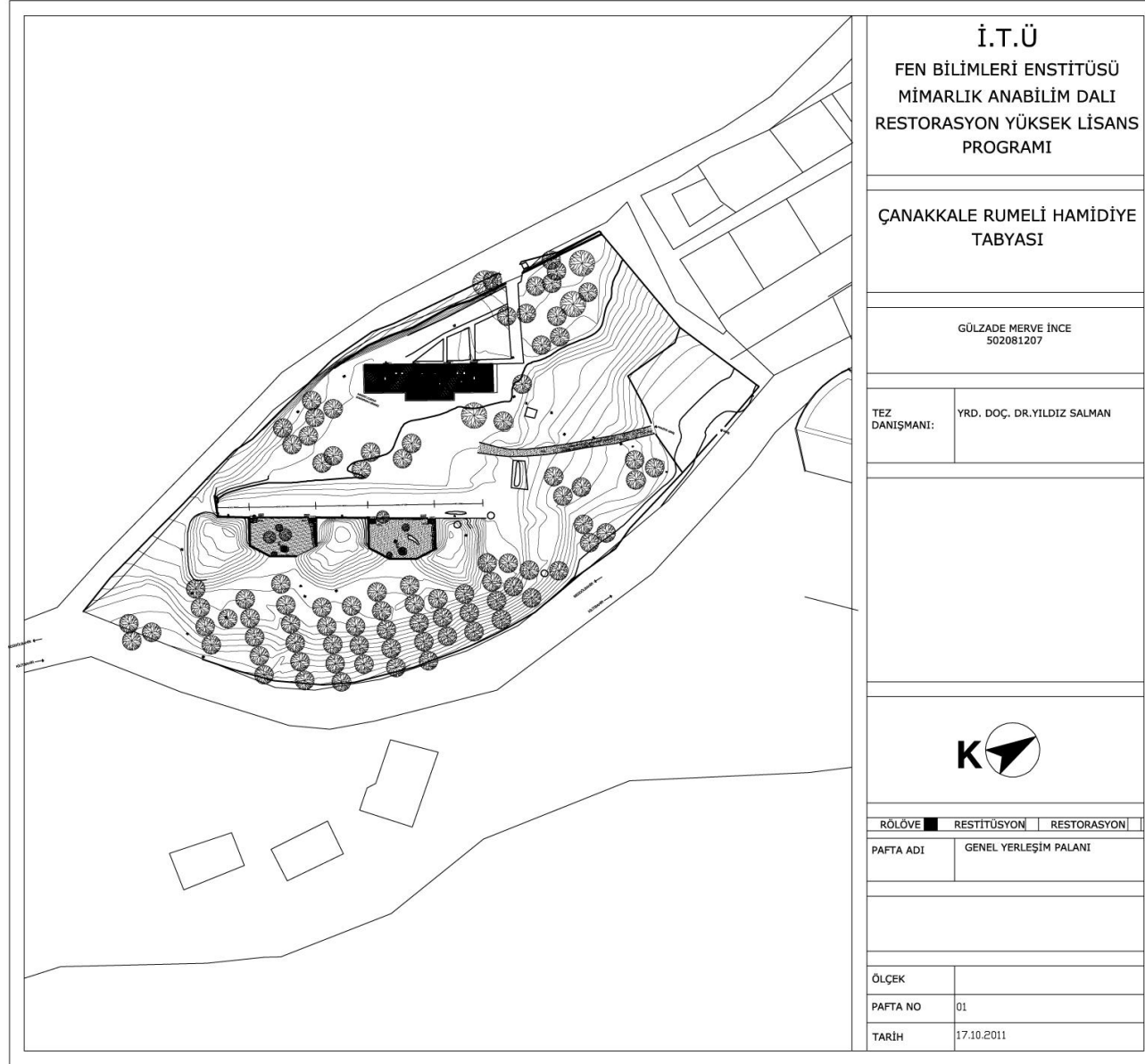
TC Orman Bakanlığı, Millî Parklar Genel Müdürlüğü
General Directorate of National Parks

YARIŞMA

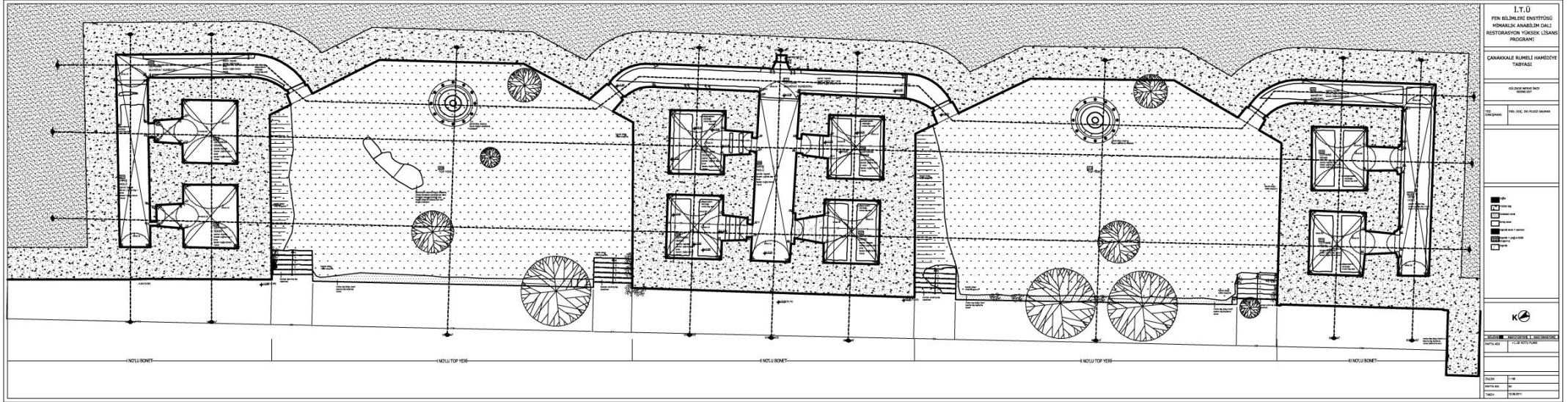
COMPETITION

Şekil B.2 : Uzun Devreli Gelişim Planı Harita Eki-Birincilik kazanan yarışma projesi

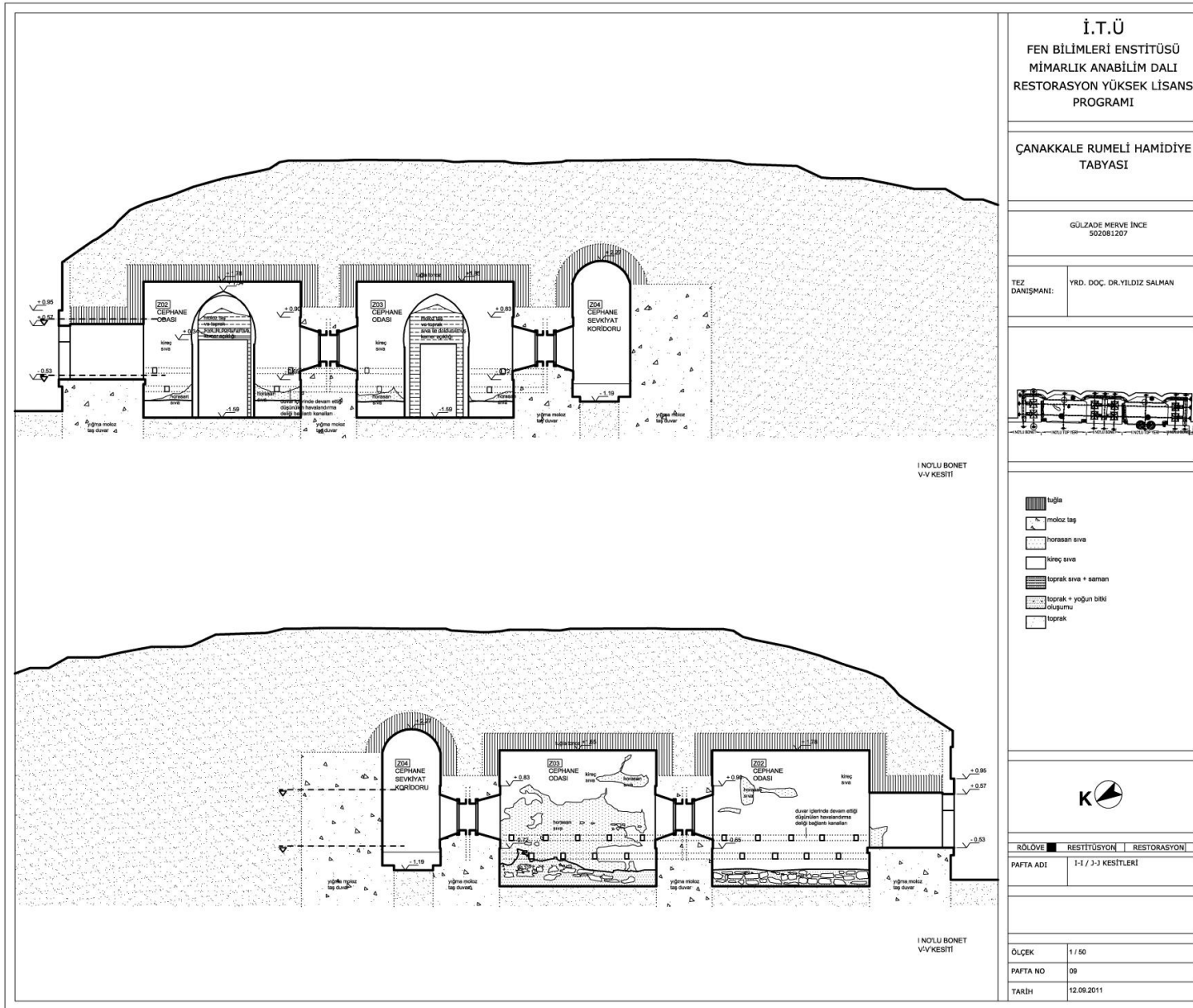
**EK C : Rumeli Hamidiye Tabyası Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon
Projelerine ait çizimler**

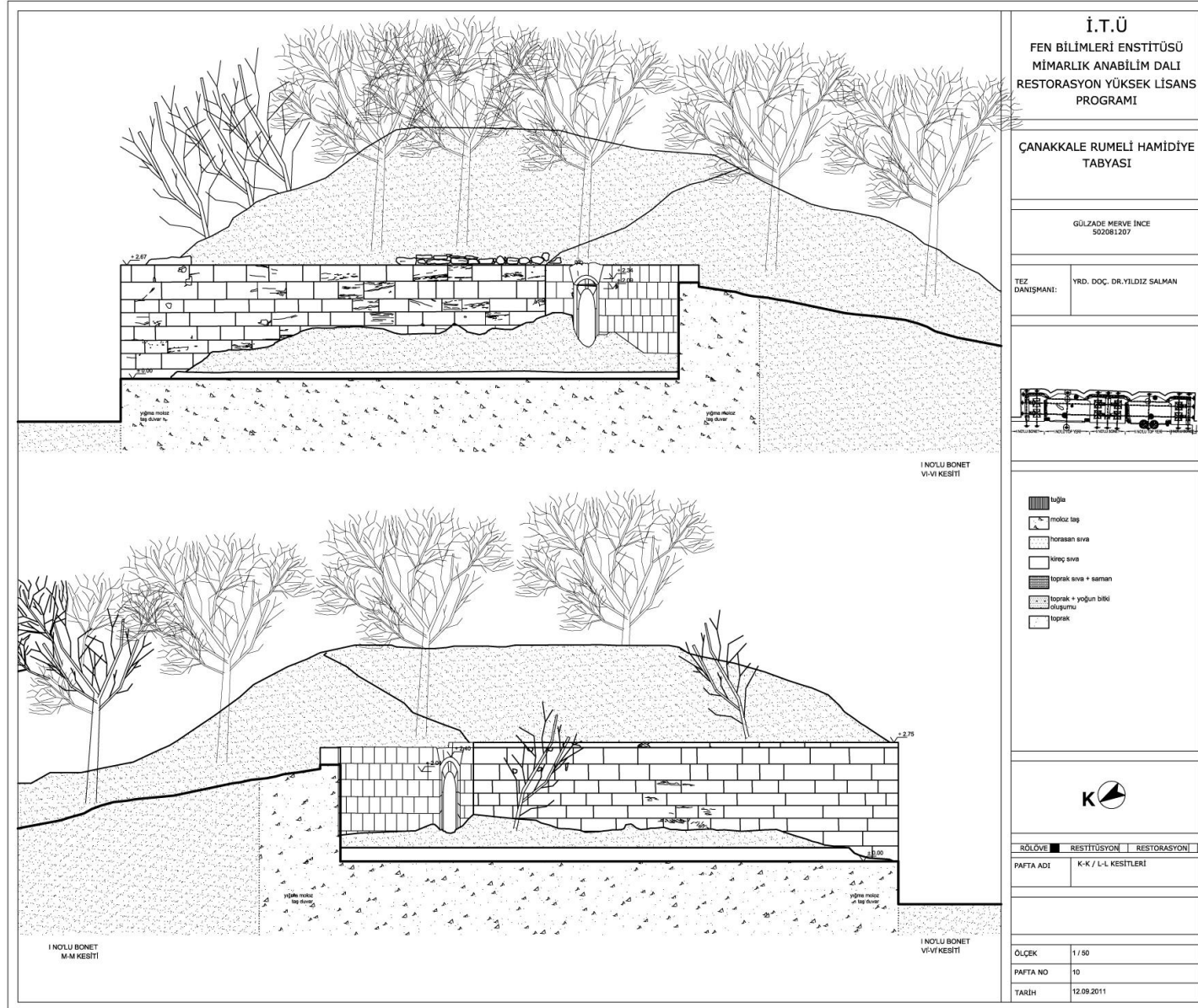
Şekil C.1 : : Rumeli Hamidiye Tabyası vaziyet panı, rölöve çizimi.

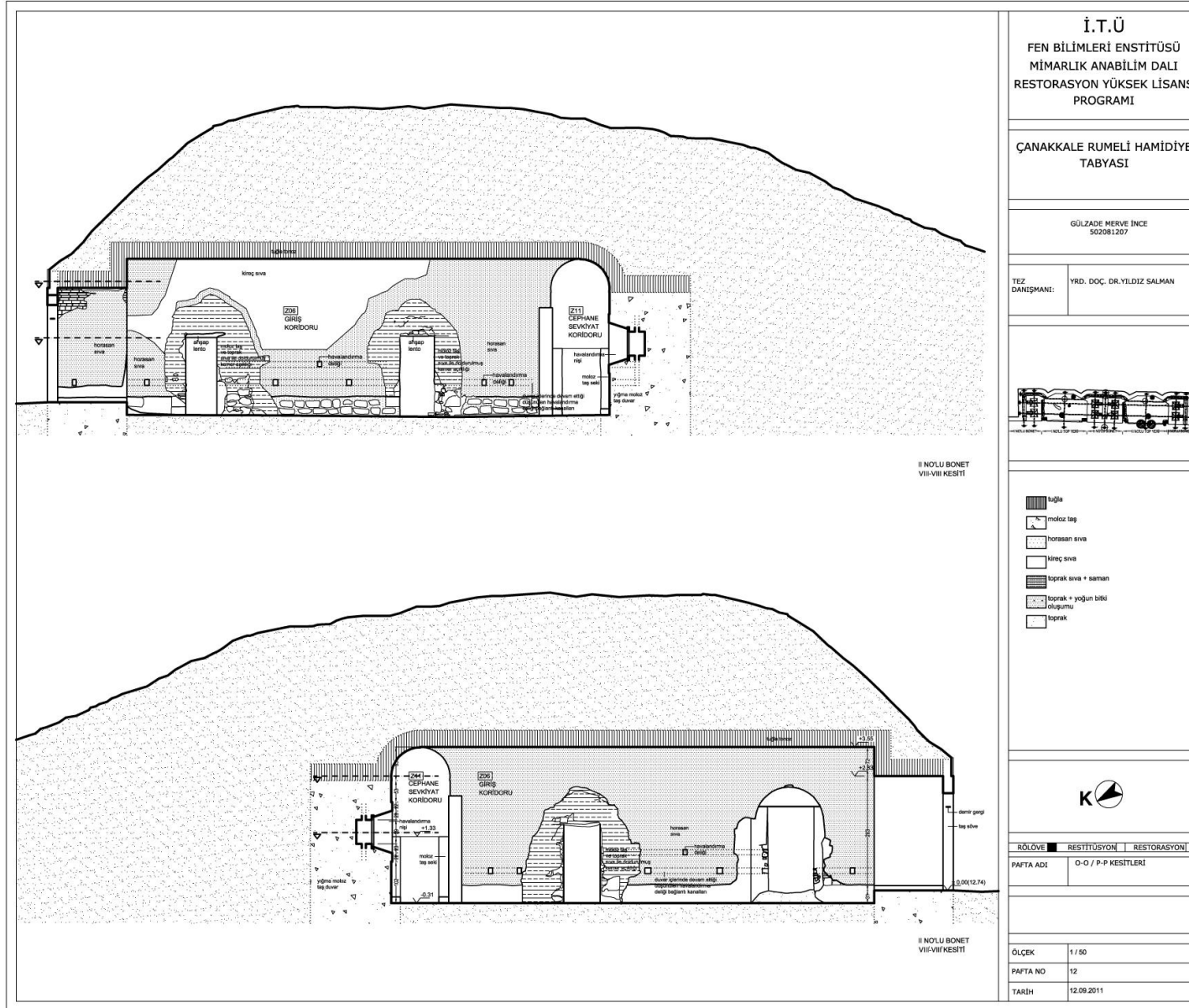
Şekil C.2 : : Rumeli Hamidiye Tabyası +1.20 kot panı, rölöve çizimi.

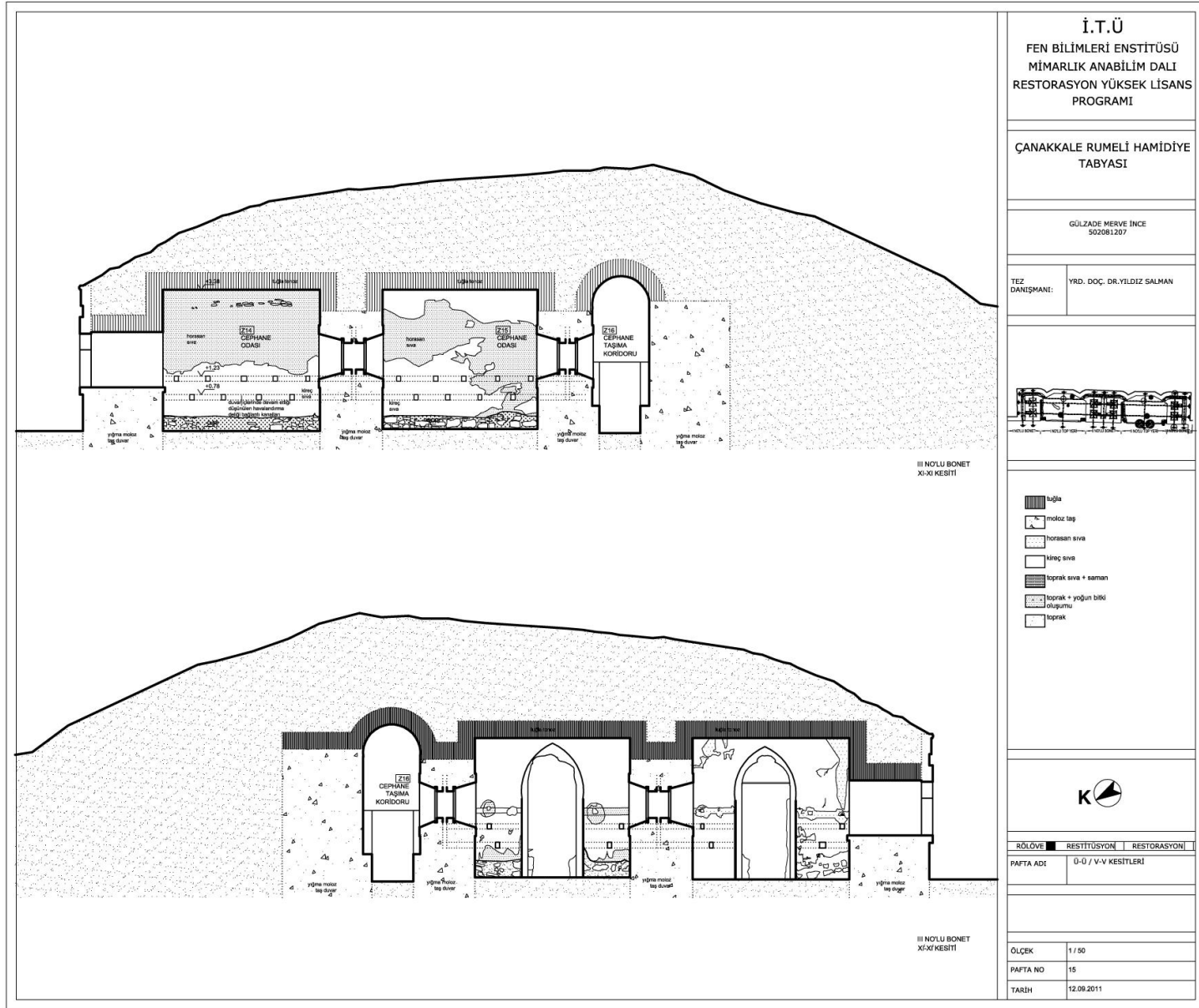
Şekil C.5 : : Rumeli Hamidiye Tabyası I-I, J-J kesitleri, rölöve çizimi.

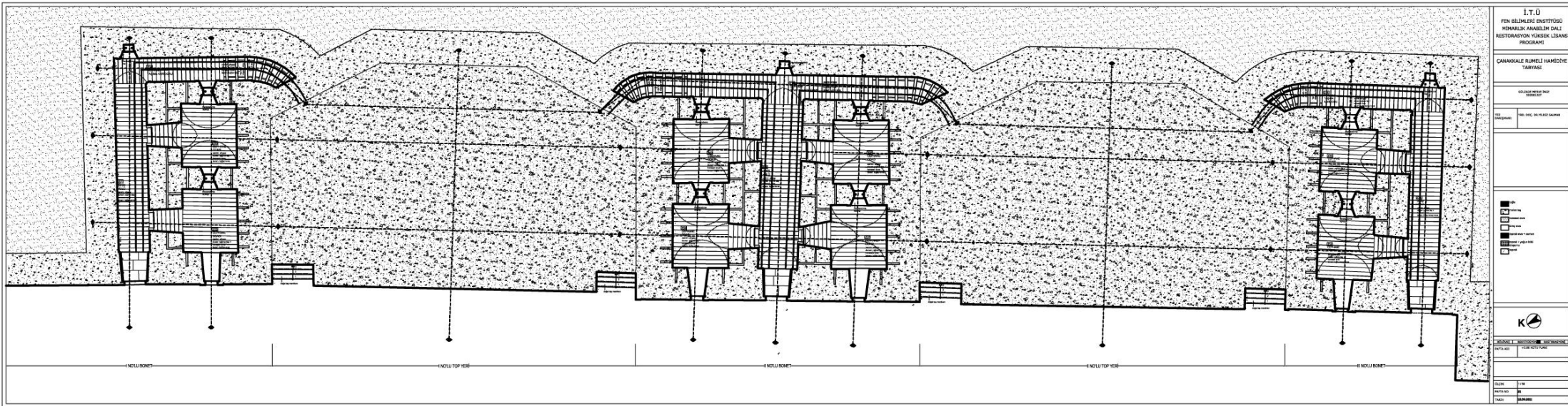
Şekil C.6 : : Rumeli Hamidiye Tabyası K-K, L -L kesitleri, rölöve çizimi.

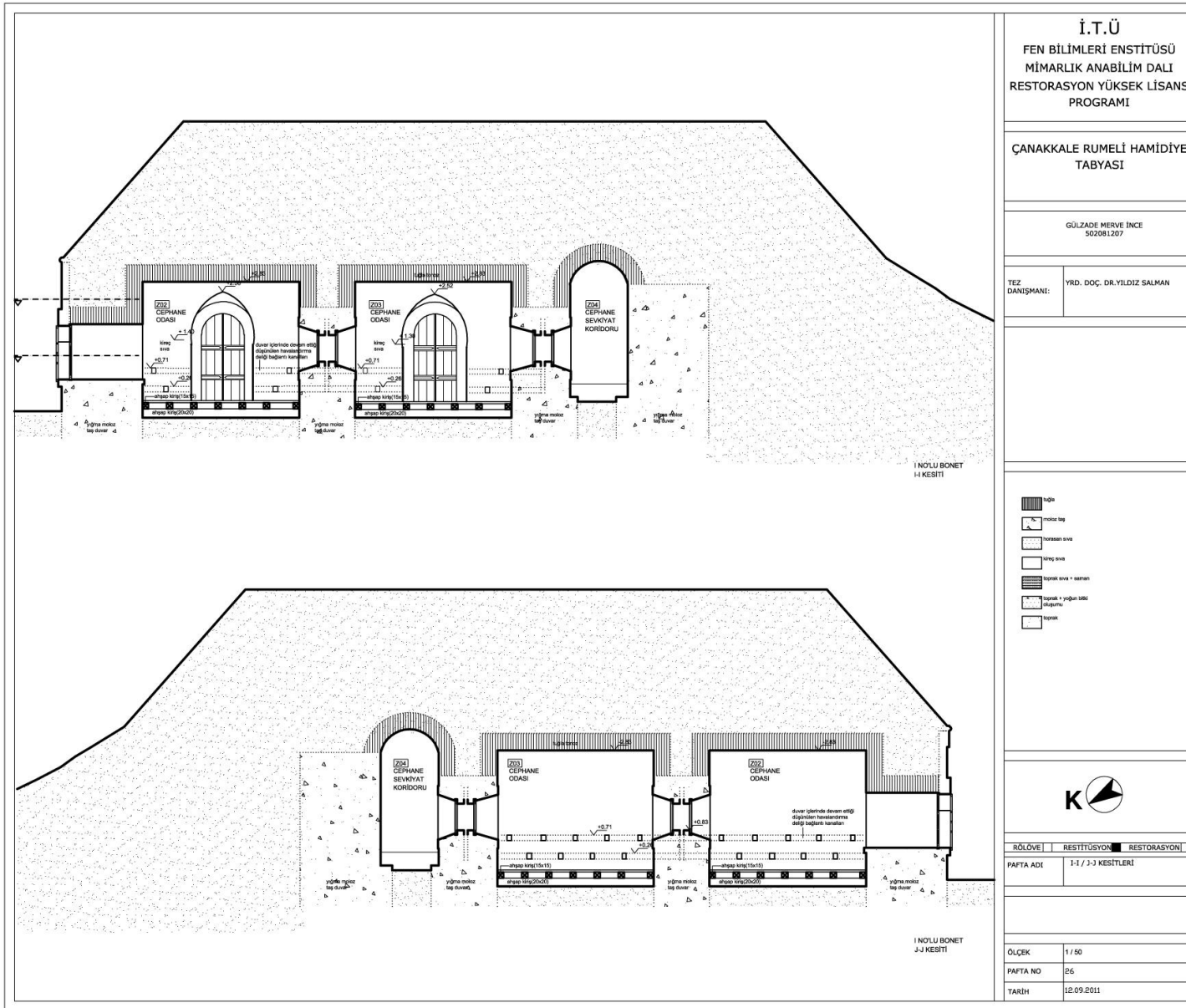
Şekil C.7 : : Rumeli Hamidiye Tabyası O-O, P-P kesitleri, rölöve çizimi.

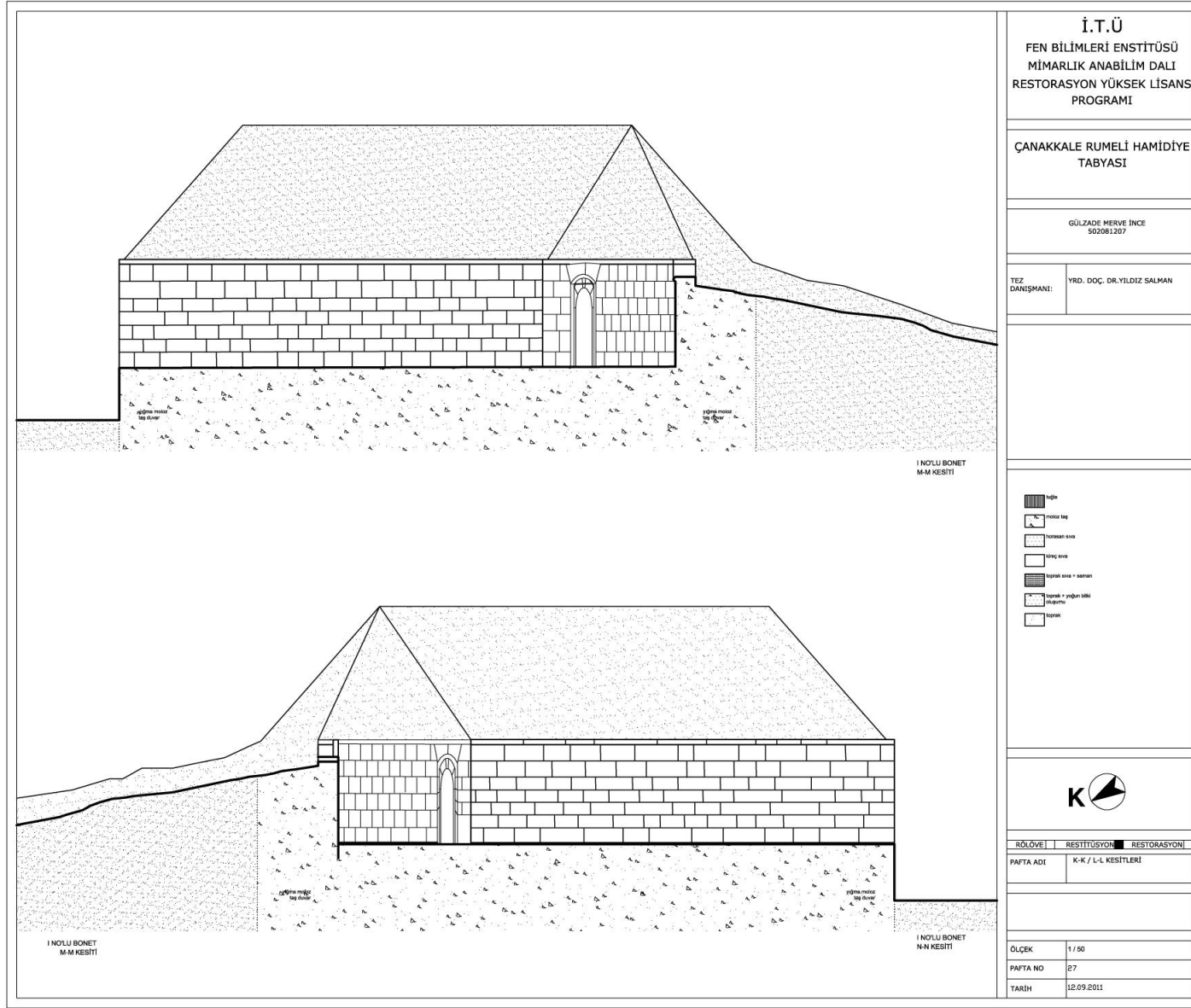
Şekil C.8 : : Rumeli Hamidiye Tabyası Ü-Ü, V -V kesitleri, rölöve çizimi.

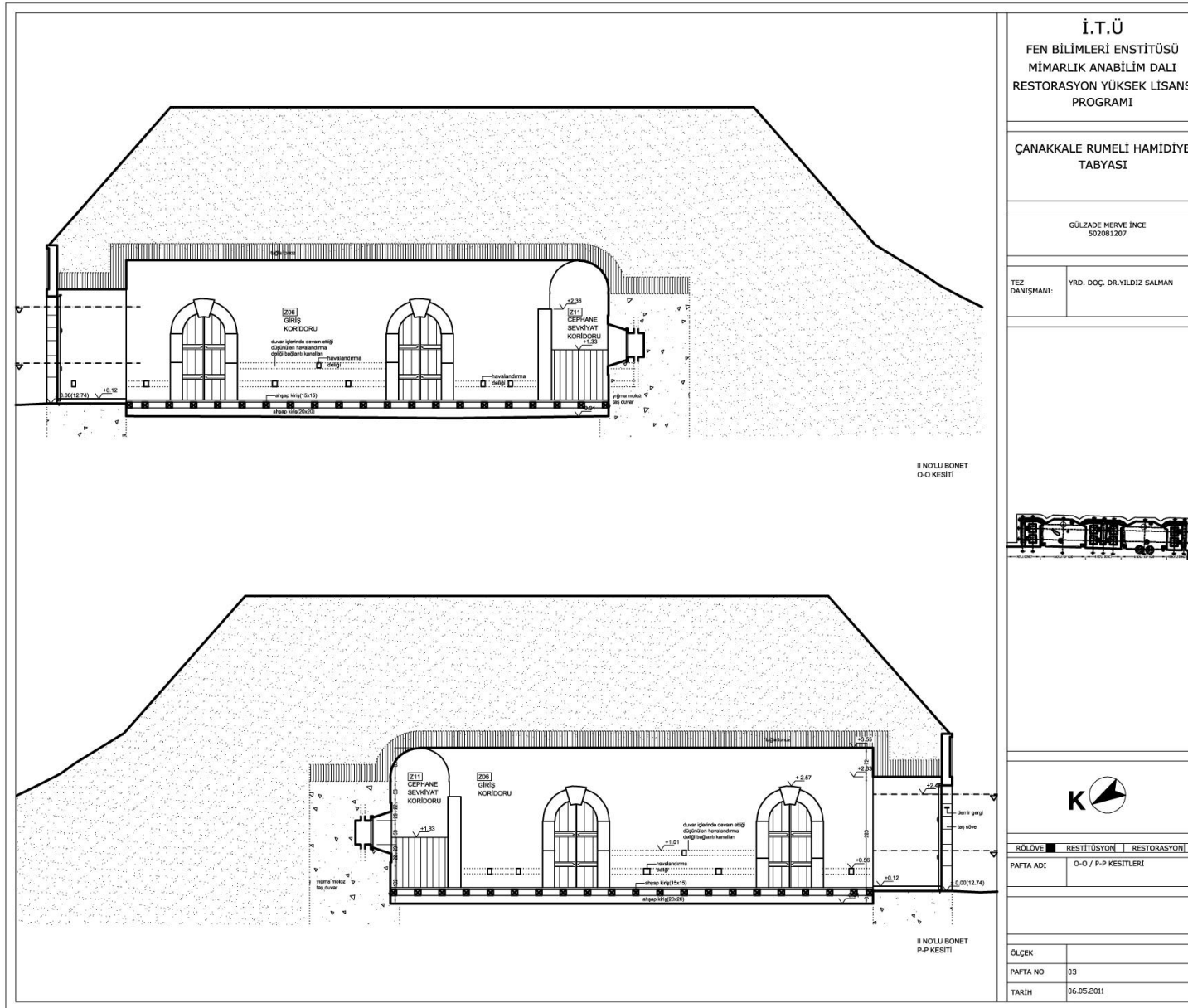
Şekil C.11 : : Rumeli Hamidiye Tabyası -0.20 kot planı, restitüsyon çizimi.

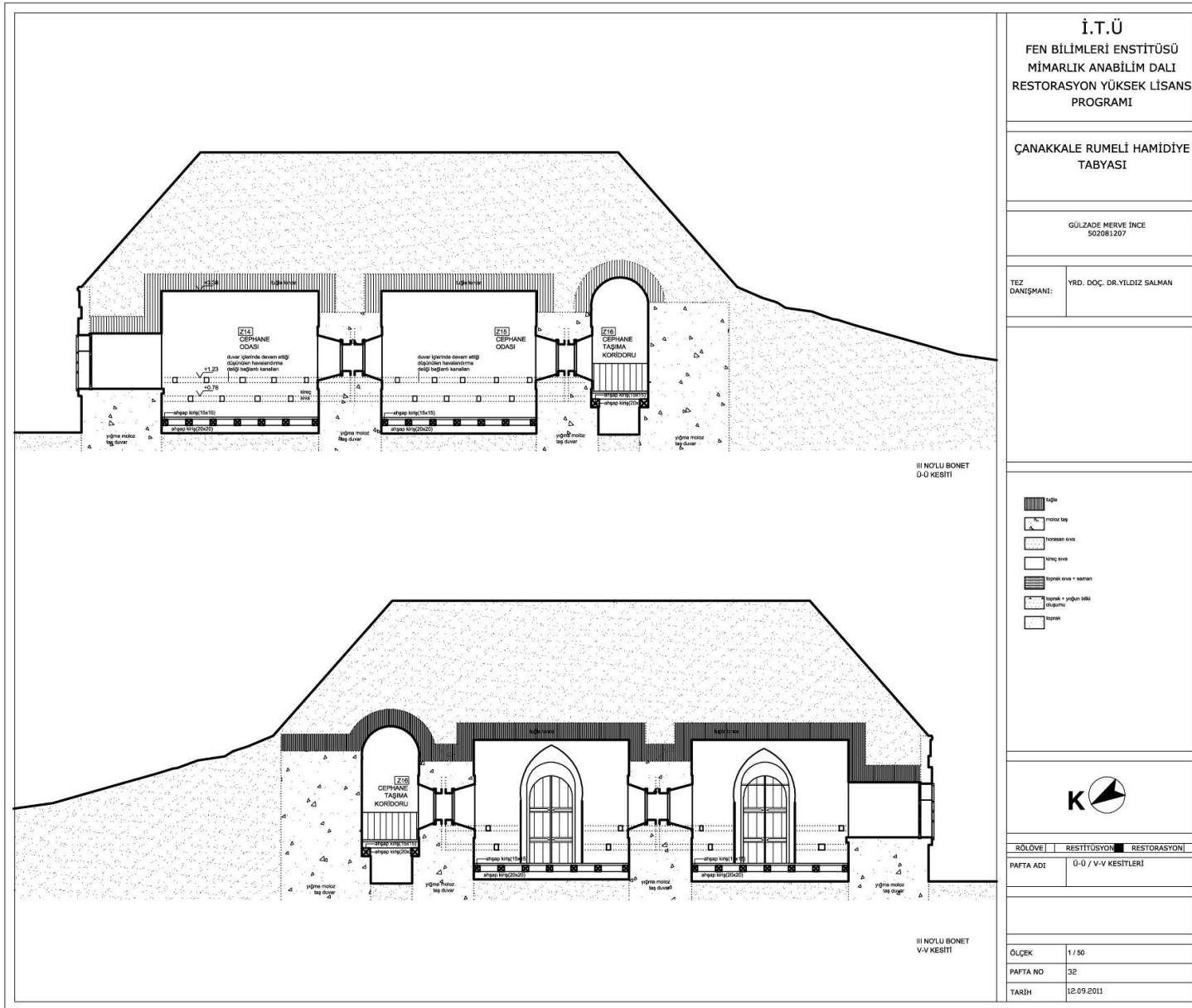
Şekil C.13 : : Rumeli Hamidiye Tabyası I-I, J-J kesitleri, restitüsyon çizimi.

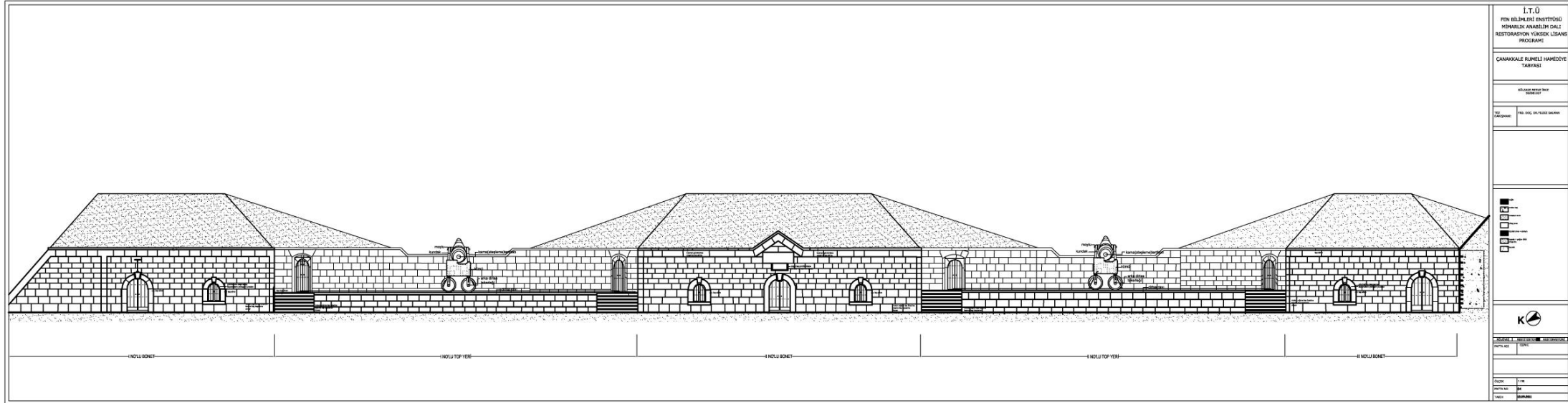
Şekil C.14 : : Rumeli Hamidiye Tabyası K-K, L-L kesitleri, restitüsyon çizimi.

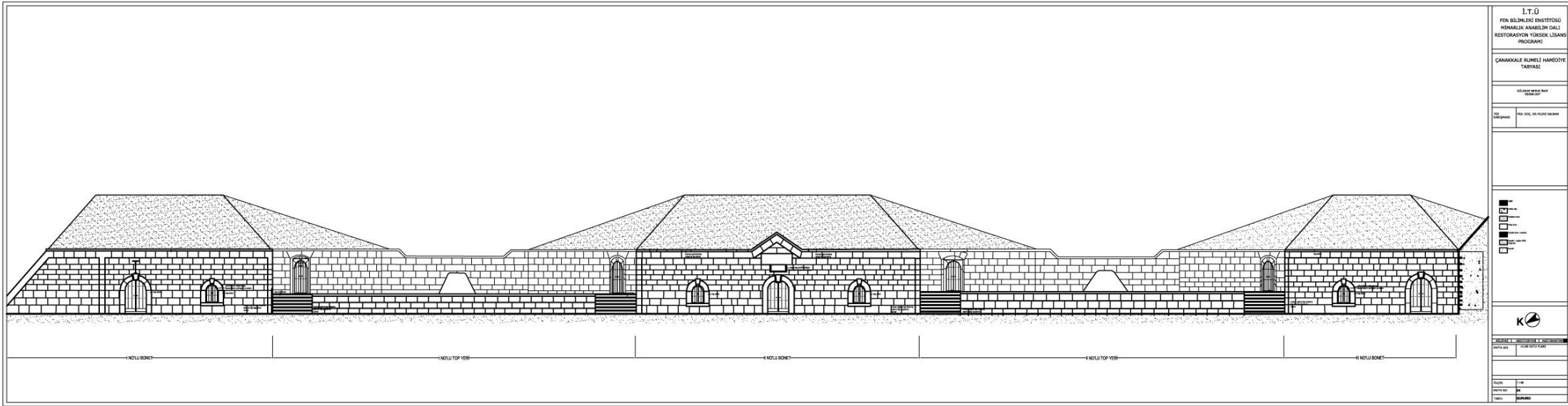
Şekil C.15 : : Rumeli Hamidiye Tabyası O-O, P -P kesitleri, restitüsyon çizimi.

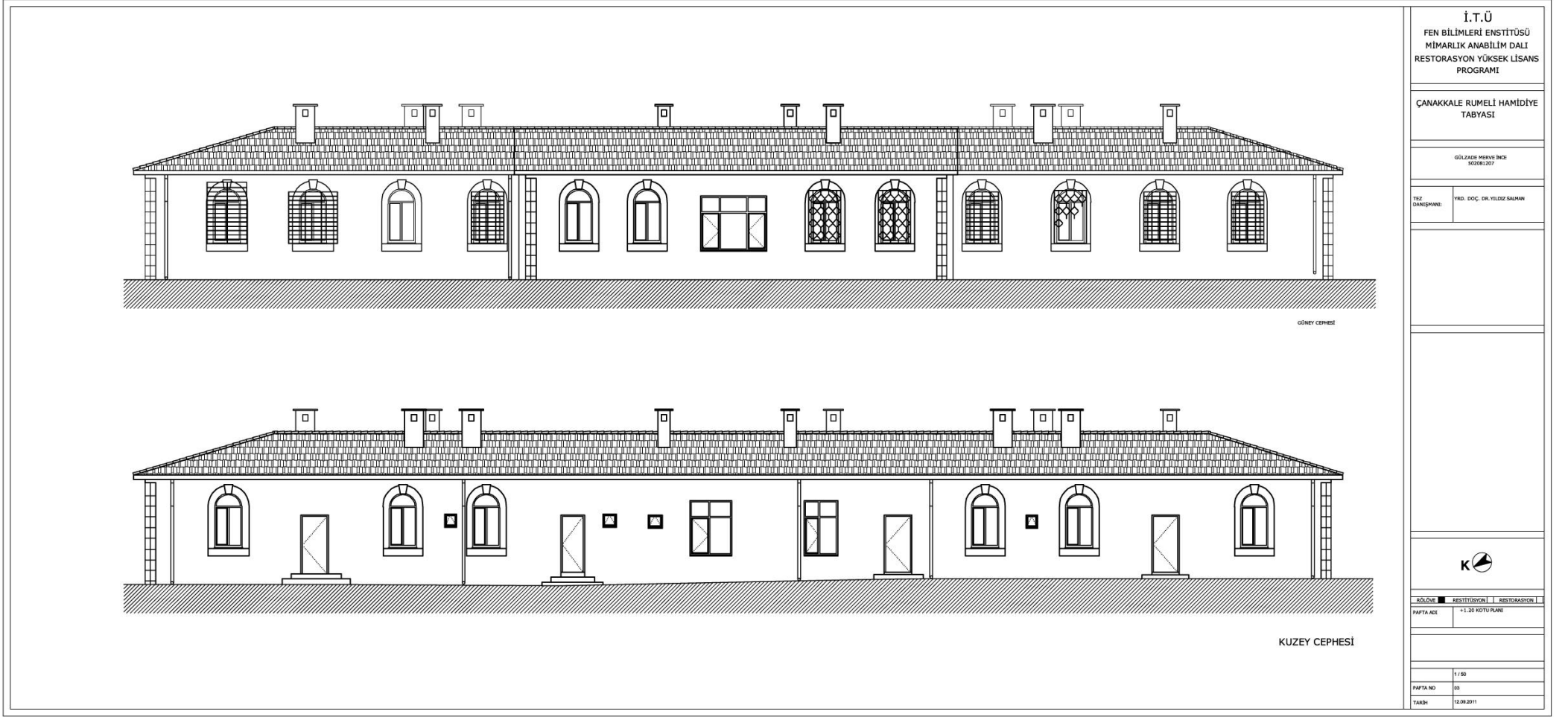
Şekil C.16 : : Rumeli Hamidiye Tabyası Ü-Ü, V -V kesitleri, restitüsyon çizimi.

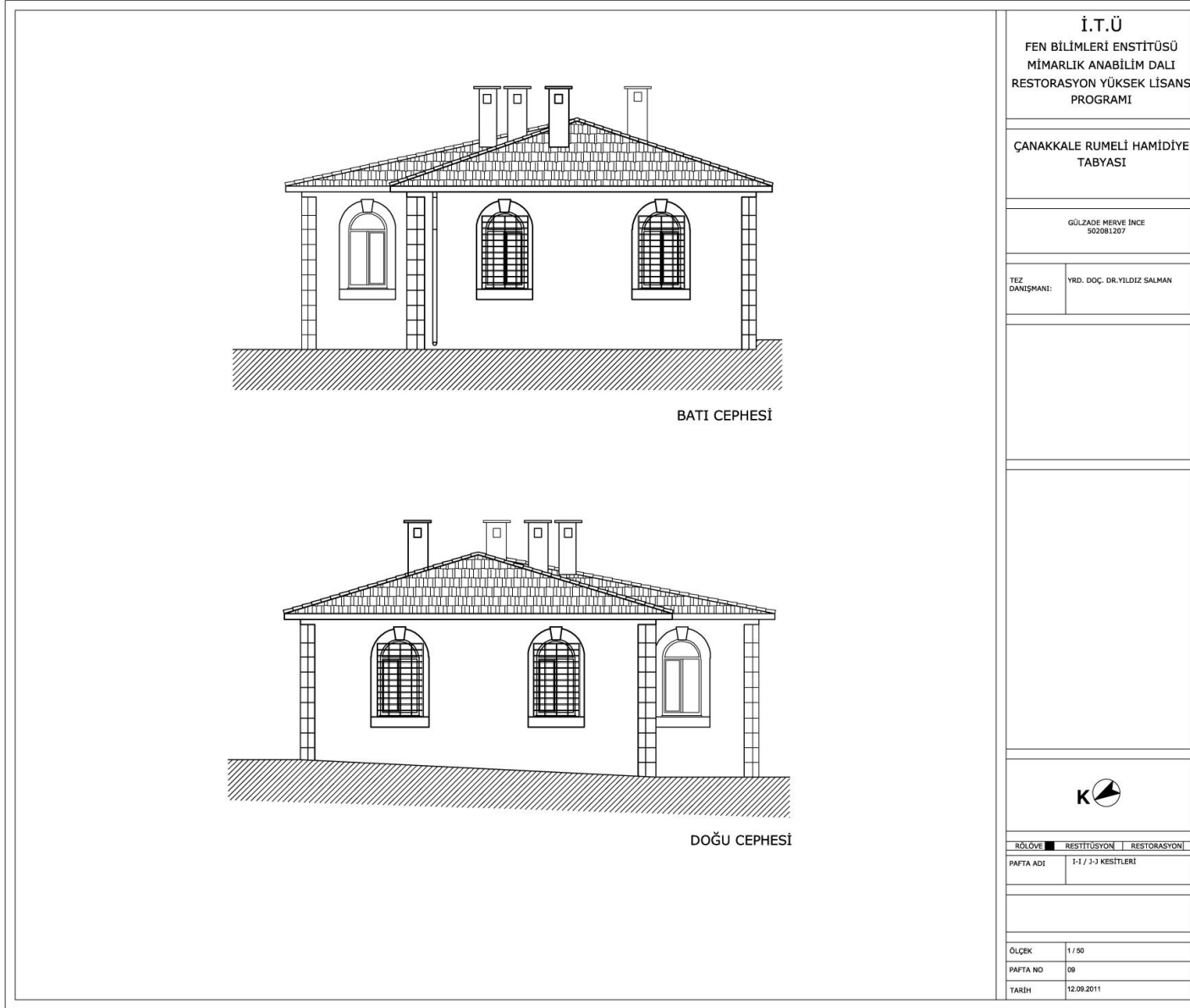
Şekil C.17 : : Rumeli Hamidiye Tabyası cephesi, restitüston çizimi.

Şekil C.20 : : Rumeli Hamidiye Tabyası cephesi, restorasyon çizimi.

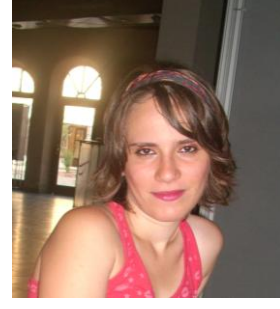

Şekil C.22 : : Rumeli Hamidiye Tabyası, Karargah Binası ön ve arka cepheleri, rölöve çizimi.

Şekil C.23 : : Rumeli Hamidiye Tabyası, Karargah Binası yan cepheleri, rölöve çizimi.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Gülzade Merve İnce

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul / 1985

Lisans Üniversitesi: İstanbul Teknik Üniversitesi

1985 yılında İstanbul'da doğmuştur. Orta öğrenimini 1999-2003 yılları arasında Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi'nde, lisans eğitimini 2008 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümünde tamamlamıştır. Mezuniyetinden itibaren özel mimarlık ofislerinde çalışmıştır.